

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

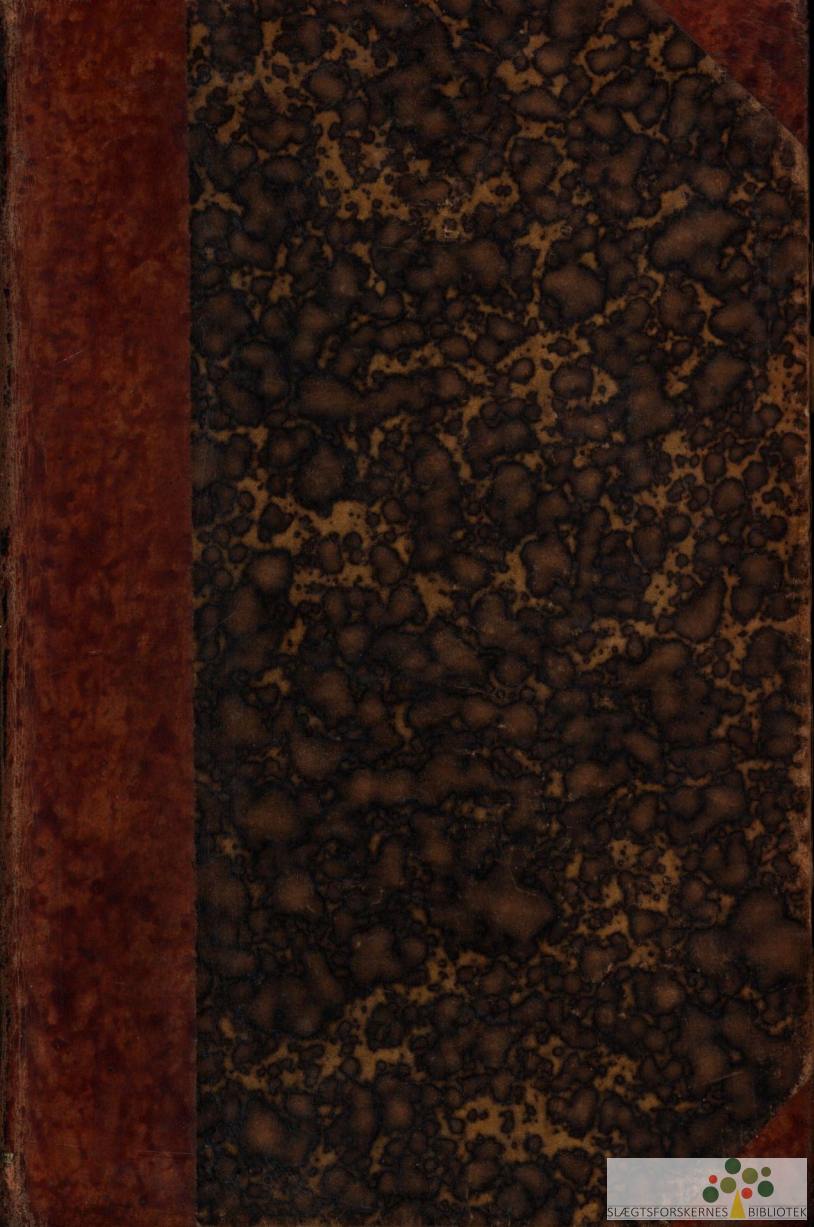
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SKIZZER

AF

N. HANCKE.

NY SAMLING.

AALBORG.

MAGNUS A. SCHULTZ'S FORLAG.

1880.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE, KJØBENHAVN.

J N D H O L D.

	Side.
Fra Nørresundby til Skagen	I.
Stumme Jørgen	53.
Skov-Anders	77.
Fra Færgebroen	96.
Fra den gamle Krig	116.
Fra Jyske Aas	134.

(De tre første Skizzer have tidligere været trykte).

FRA NØRRRESUNDBY TIL SKAGEN.

Det er nu en god hel Snes Aar siden, at jeg ret begyndte at færdes oppe i Vendssysel. Siden gamle Steen Steensen Blicher havde været der og faaet en Del af Landet med ind i sin „Vestlig Profil af den cimbriske Halvø“, var der knap andre end Tyge Becker, der havde set sig ret om der oppe. Thi vil man gjøre det, maa man ikke sidde i en Postvogn eller fornemt kjøre omkring i en „Vogn paa Rullen“. Man skal drage om paa Gjæsteri, og det kan man endnu gjøre deroppe; man skal kun i Nødsfald følge Landevejen, men lade staa til over Bakker og gennem Dale, saa faar man Landet ret at se, og det er det nok værd. — Saaledes skrev jeg i 1870 og har end Jernbaner og mange indvandrede gjort nogen Forskjel, saa er dog Landet og til Dels Folket endnu det samme. —

Jeg drog da ud for at se mig om der oppe og har i mange Aar haft min Sommerglæde dermed. Der er ikke et Sogn i

hele Vendsyssel, hvor jeg ikke har været. Jeg har givet mig god Tid og ikke baaret mig ad som et Par nymodens Turister, jeg forgangen Sommer traf der, som satte Æren i at rende saa mange Mil om Dagen som muligt. En af dem vilde nok rende hele Jylland igjennem paa fjorten Dage, hvis jeg ej husker fejl. Paa den Maade naaer man vel at kunne sige, at man har været der, men mere kan det ej heller blive.

Den Gang havde jeg Vendsyssel for mig selv og var nær ved at anse det for et Omraade, hvor jeg ene havde Lov at færdes. Jeg glemmer ikke den blandede Følelse af Skinsyge og Glæde, jeg følte, da jeg en Dag midt oppe i Jyske Aas mellem de øde Lyngbakker traf en Skolekammerat, der havde vovet sig paa en beskeden Fodtur fra Hjørring til Frederikshavn og nu paa Hjemvejen gjorde et lille Slag mod Sønden. Jeg var ikke langt fra at betragte ham som en Krybskytte i mit Revier. —

Nu var der gaaet flere Aar, siden jeg sidst færdedes der oppe, da jeg igjen fik Lejlighed til at komme paa Vandring. Min Plan var at gaa langs Vestkysten til Skagen og saa ned igjen ad Østkysten. Men det var første, og skal ogsaa blive sidste, Gang, jeg

lagde en Plan for en Fodtur; thi det kan kun lidt hjælpe, at man som en Tyv stjæler sig forbi sine gamle Venner og Kjendinge paa Herregaardene, fordi man ej har Tid til at gjæste dem, naar man saa til Gjengjæld bliver siddende fast i Præstegaardene. Saaledes gik det mig, og jeg kom derfor ikke længere nord paa end til Hirtshals og maatte nøjes med fra Fyrtaarnets Balkon der at sende længselsfulde Blikke til de hvide Sandmiler ved Skagen, mens jeg ikke fik gennemvandret Landet nord for Fladstrand. —

Men jeg havde jo været der før. Og alle gamle Minder fra tidligere Farter fik jeg opfriskede, saa jeg i Tanken kunde gjøre dem om igjen op langs Østkysten og endda faa Stunder til et Sidespring ind i Landet engang imellem. — Har nogen Lyst til at gjøre Turen med, saa vil jeg prøve, om jeg kan give et Billede af Landet deroppe. —

Hvo der vil, faar saa at følge mig over den lange kjedelige Pontonbro og østen ud af Nørresundby ned for de svære Bakker, der krones af gamle Skanser fra Tredivaarskrigens Tid. Hen ad den snorlige Hjørning-Chaussee gaar det gennem Landsbyen Uttrup. Til Højre strække sig frugtbare

Marker og Enge ned til Fjorden, mens vi paa venstre Side ikke have stort andet end Hede, der naaer op til Hvorup Kirke, som ligger enligt der oppe mellem Bakkerne, mens Landsbyen ligger gjemt bag disse. Egnen her er ikke synderlig morsom eller kjøn, men ikke ret langt mod Nord staa de svære Vestbjerg og Hammer Bakker og give Landskabet en vis storslaaet Karakter. Vor Vej drejer saa til Højre udover vidtstrakte Enge langs Fjorden.

Der ligger ved Vejen en prægtig Gaard med herskabelig Hovedbygning, svære grundmurede Udhuse og en vordende Have med smukke Græsplæner og Blomsterpartier. Det er ikke mange Aar siden, der her laa en lille faldefærdig Bondegaard, hvor Vinden peb lystigt gennem Hullerne i Straataget og de sammenfaldne, klinede Lervægge. Den nuværende Ejer er begyndt som simpel Vejarbejder uden en Skilling, men har saa troligt brugt sin Hakke og gaaet bag sin Trillebør, at han nu er en af de største Entreprenører her i Landet, hver Gang der skal udføres større Jordarbejder. Den lille daarlige Bondegaard er under hans Hænder ikke alene blevet til en Herregaard i Bygninger, men man skal ogsaa lede længe om

bedre behandlede Marker og frodigere Korn. Da de engelske Ingeniører kom op til Aalborg i Anledning af Jernbanen, og Jordarbejdet udbødes til Licitation, meldte han sig da ogsaa, kom paa sin sindige Vendelbo-Maner og mente, at han jo nok kunde paa-tage sig noget af Arbejdet. Engelskmændene troede, at det var en lille Bonde med et Par Heste eller to og fortalte ham, at det ikke kunde hjælpe noget; for at kunne paa-tage sig sligt Arbejde, maatte man kunne raade over mange Heste. „Naa ja,“ mente han, „det var vel ogsaa nok muligt, det var maaske ikke noget for ham, det var vel bedst, han saa opgav det.“ For en Ordens Skyld blev han imidlertid spurgt, hvor mange Heste han kunde møde med. „Ja, han troede da knap, at han kunde stille mere end 80, men det var maaske ikke nok.“ Nu fik Piben en anden Lyd og nu var der intet i Vejen for at modtage hans Tilbud. —

Tæt ved Gaarden paa Grøftekanten staar der et Monument, som, hvis det faar Lov at blive staaende, vil kunne give kommende Tidens Oldgranskere noget at bryde deres lærde Hjerner med. Det er et af Granit raat tilhugget, et Par Alen høit, Kors med følgende plumpt udhugne Indskrift:

„Paa dette Sted jeg fandt min sidste
Levevandring Aar 1852.“

Aarstallet husker jeg ikke saa nøje; det er maaske urigtigt, men Anledningen husker jeg godt og ligesaa Ole Faarebakke, over hvem Mindesmærket er rejst. Han var Slagter og en jovial Karl, ad hvis mange Indfald og Planer de adstadige Bønder i Sognet ofte rystede paa Hovedet, og det gik da ogsaa jævnt tilbage med ham. En Aften kjørte han hjem fra Sundby og havde vel faaet sig en større Taar end vanligt, saa at han væltede og druknede i den dybe Grøft. Hans Enke lod Jørgen Stenkløver, ogsaa kaldet Jørgen Lutterløgn, i Landsbyen forfærdige og rejse det omtalte Monument, om hvilket der nu om hundrede Aar kan føres en lærd Strid, til den lærdeste af alle Kæmperne opstøver disse Linier og til Skade for alle sindrige Hypoteser løser Gaaden. —

Vejen gaar nu øst efter over de flade Enge, der om Sommeren i Højbjergningens Tid, naar der er travl Virksomhed derude, eller naar den ensformige Flade brydes af Hundreder af Høstakke, kunne være ganske livlige at se paa, men til alle andre Tider ere temmelig kjedelige at færdes hen over.

Nord for Engene knejse Hammer Bakker,

og der helt ude paa den østlige Pynt, hvor ved deres Fod den gamle Herregaard Attrup ligger gjemt mellem saftigt grønt Ellekrat i en lun Engdal, stod endnu for fem Aar siden den sidste Rest af en gammel Skov. Der oppe paa Skrænten stode fem eller sex gamle, ualmindelig høje og slanke Bøgetræer, som skarpt tegnede sig mod Himlen. De stode der som et Minde om fordums Tid. Hvert Aar grønnedes et Par Grene helt oppe i Toppen, og nede ved Jorden trivedes et Par Rodskud. Men det varede ikke længe, inden Vestenvinden, der altid susede omkring dem, sved Bladene af og de stode da til Syne ladende uden Liv. Men de holdt ud paa deres Post, det var som de vidste, at de gjorde Tjeneste som Sømærke, thi Træerne paa Attrup Bakke kunde ses vide om. Jeg er mangen Gang gaaet et godt Stykke af min Vej for at komme op og se til de gamle Træer, og jeg mindedes da altid, hvorledes jeg som Barn havde hørt fortælle Sagn om Røvere, der havde huseret i den store Skov, som da dækkede Bakkerne. Og at det ikke er i Sagnet alene, denne Skov har eksisteret, viser tydeligt det tætte Pur af Eg og Bøg, der rundt om dækker Bakkeskrænterne og liver op i Lyngen. Sidst savnede jeg de gamle Træer

og var helt ilde til Mode derved; de hørte uadskilleligt med til mine Erindringer om Egnen. De havde endeligt maattet bukke under i den lange, haabløse Kamp mod Véstenvinden.*)

Længere mod Øst knejser Kirken i Landsbyen Horsens. Det gamle Kroskildt findes der nok ikke længere. Det bar Indskriften: „Kommer hid alle I, som ere besværede, og jeg vil give eder Hvile, kommer hid alle I, som ere tørstige, jeg vil give eder Drikke.“

Vejen begynder nu at gaa opad mod en Udløber fra Bakkerne gennem Landsbyen Vesterhassing, af hvilken en Del ligger smukt gjemt i en Dal, og naar vi ere komne et Stykke udenfor den, træffe vi oppe paa en Bakkeskraaning en lille Bondegaard, der ikke i nogen Maade udmærker sig fremfor sine Lige; Store Havrekrog hedder den. Men den har kjendt bedre Tider den Gang, da den mandhaftige Oberst ved det jyske Rytterregiment, Lorentz Stürcke og hans Frue Barbara Helena von Lewenklaui boede der. Da strakte Haven med sine Frugttræer og

*) Da denne Skizze først blev trykt, gjorde jeg Attrups Ejer Uret ved at give ham Skylden for at have fældet de gamle Træer, hvad han ikke har gjort, men tvært imod plantet en Mængde nye.

Fiskeparke sig helt ned ad Bakkens sydlige Skraaning, og de store Silkefaner, der før hang i Vesterhassing Kirke tilligemed hans florumvundne Kaarde og Sporer, vidne om, at han været en anselig Mand der i Egnen. Nu er der ikke andet tilbage af Haven end nogle Buske oppe paa Kanten af Bakken og to Vandhuller, Levninger af Fiskeparkerne. Silkefanerne ere hensmuldrede og Fanestængerne staa henslængte i en Krog tilligemed den sønderbrudte Kaarde.

Saa gaar det ned over de flade Kjærstrækninger, hvor Kvæget græsser og barbenede Hyrdedrenge nysgjerrigt stirre efter Fodvandrerens. Vi naa til Heden mellem de to store Skove, Hals Nørre- og Sønderskov. Lyngen staar i Blomster og lysegrønne Pletter paa de side Steder live op i den mørke Bund, men Vejen er slem træls gennem Sandet. Lad os da hellere gjøre en Omvej forbi Østeraagaard, hvis røde Tag ser saa godt ud i Hjørnet af Skoven. Og lader os saa følge Vejen der i Skovbrynet langs Fjorden. —

De danske Bøgeskove prises jo altid og fortjene det fuldeligt, men jeg gad ogsaa gjerne lægge et godt Ord ind for Elleskoven med sine saftiggrønne Blade og sin rige

Vegetation. Vel sandt, den egner sig ikke altid saa godt til Spadsereferter formedelst dens fugtige Grund; men der er dog saa smukt ikke blot inde i Ellekrattet, hvor hver Busk og hvert Træ bor paa sin lille Ø for sig selv, men ogsaa i den rigtige Skov, hvor Ellen skyder op i slanke Stammer, mellem hvilke den frodigste Underskov af alskens Buske, samt Græs og Blomster trives herligt. Det vilde Gedeblad hænger der i Guirlander og udsender sin døvende Duft, og bliver et af de gamle Træer fældet eller falder det af Alderdom, skyder straks en Busk og en Krans af unge Elletræer op rundt om den gamle Stamme. Naar Bøgen er fældet, ligger den død og dum og driver det i det højeste til lidt svedent Pur rundt om Trunten. Der er mere Liv og Poesi i Ellekrattet end i Bøgeskoven, og det ser man da ogsaa af Folkesagnet, der saa gjerne færdes der.

Her gaar saa Vejen i Skovbrynet, og naar Træerne tillade det, ser man tværs over den smalle Fjord ind over det flade Land paa den anden Side, hvor Mov og Høstemark Skove bag sig gjemme den lille Vildmose med dens store ubeboede og ubeboelige Strækninger, men dog ej formaa at skjule Muldbjergene, der her i det flade Land fuld-

stændigt gjøre Indtryk af en lille Bjergryg. De minde mig altid, naar jeg ser dem fra Søen af, om Kullen. — Der nede i Hals Skove kan man endnu høre Raaen blade, thi inde i den tætte, stundom næsten uigjennemtrængelige Underskov har Vildtet endnu kunnet holde sig, hvad knap er Tilfældet ret mange andre Steder i Vendsyssel. — I min Barn-dom var Kronvildt endda ikke saa sjældent der oppe, og jeg mindes en Gang at have set en hel Rudel med en vældig Kronhjort i Spidsen komme ned over Engene paa Vandring fra Skov til Skov. Nu er der intet tilbage.

Som vi nu komme ud af Skoven, ligger lidt borte den lille venlige Flække Hals med sin Skandse og sin store hvide Kirke. Forbi straatakte Huse og Gaarde ad en dygtig sandet og træls Vej, forbi Hals Ladegaard, der i fordums Tid hørte under Hundslund Kloster, kommer man til den mere borgerlige Del af Byen, hvor adskillige teglhængte Huse og Gaarde bestræbe sig for at se kjøbstadagtige ud, uden at det dog ret vil lykkes dem. En lang smal Mole fører over den flade Strand forbi et af Tømmer konstrueret, helt løjerligt udseende, Udkigsstillads for Lodserne. Ved Brohovedet kunne mindre Skibe lægge til og en lille Baadehavn findes der.

Skibsbroen er Halsboernes Langelinie, og naar Dampskibene til og fra Aalborg komme forbi, er der altid Folk paa Færde for at se, hvem der kommer i Land med Baaden, der tidligere legitimerede sig som Postbaad ved et Danebrogsflag, som var malet med Engelskrødt og Tjære paa et Stykke Lærred. Da jeg sidst passerede forbi, havde Baaden ikke Flag oppe, og jeg savnede ogsaa den gamle Styrmand, hvis Snakketøj ingen, hvem han nogen Tid har sat i Land, let vil glemme, men jeg er temmelig vis paa, at jeg saa det gamle Flag ligge sammenrullet om sin Pind bag i Baaden.

En Smule øst for Byen ligger Skansen, hvor de røde Tage af Kommandantbolig og Tøjhus kigge over de lave grønne Volde. Saa lille den er, ser den dog mere fæstningsagtig ud end „Citadellet Fladstrand“. Nu ere alle Kanonerne m. m. førte bort derfra, men i Krigen 1848 og 49 var den endnu monteret med en hel Del svære gammeldags Kanoner. Besætningen bestod af en gammel Konstabel. Da nu Tydskerne begyndte at rykke op i Halvøen, besluttede man at gemme Kanonerne ved at grave dem ned; men valgte at gjøre det i Stranden, uden at tænke paa, at Vandet snart vilde skylle Sandet fra dem.

Det varede da ej heller længe, inden det skete, og hele Umagen var saaledes spildt, saa meget mere, som der jo ingen Tydskere naaede derop.

Den Gang, da Skansen i Kristian den Fjerdes Tid anlagdes, var der Udsigt til at Hals skulde blive en vigtig By. Paa det store kongelige Bibliothek gjemmes en Protokol, hvorefter Jørgen Kruse til Hjermitslevgaard, der med flere Adelsmænd var udmeldt til at gjøre Forslag til Rigets Bedste, gjorde det Forslag at anlægge en Kjøbstad og Fæstning paa begge Sider af Fjorden ved Hals. For at skaffe Indbyggere foresloge de, at Borgerne fra de to i høj Grad forarmede Byer Hjørring og Sæby skulde flyttes til Hals og deres Byer besættes med Bønder. Arbejderne til at opbygge Byen og Fæstningsværkerne kunde blandt andet skaffes til Veje ved dertil at dømme de mange, om hvem det var vitterligt, at de i Krigens Tid havde gaaet Fjenden til Haande. Men det blev da ikke til noget, og Sæby og Hjørring Borgere fik Lov at sidde i Ro. —

Det var Hals Sønderkov, vi før gik langs med. Naar vi nu ville videre nordefter, kunne vi sætte op over Markerne og Heden efter Nørreskoven. Denne strækker sig over et

stort Areal og har i gamle Dage været en prægtig Skov. Men nu skal man lede længe om et stort Træ. Og dog er den værd at se, thi der er, naar man ser bort fra Træernes Lidenhed, noget ejendommeligt vildt ved den. Der staa de mellem hinanden, Eg, Bøg, Birk og Tjørn, lave ere de, men vredne i de underligste Former, nogle sære gamle krogede Fyre ere de. Gjedebladet snor sig op ad dem og mellem dem, og hjælper i Forening med den glinsende Kristtorn og de lange tornede Brombærranker til at gjøre Krattet stundom næsten uigjennemtrængeligt. Blaabær og Hindbær lokke med deres saftige Frugter, mens de røde Høsebær og sorte Rævlinger ere bedre at se til end at smage paa. Følger man ingen af de dybsporede Skovveje, er Gangen ikke let, især naar man kommer til nogen af de aabne lynggroede Pletter inde i Skoven, hvor ikke blot Lyngen polerer Støvlesaalerne spejlglatte, men hvor man maa springe fra Tue til Tue, med mindre man vil gaa i Krinkelkroge mellem dem. Og er man end nok saa flink en Ekvilibrist, risikerer man dog stærkt at komme til at sidde som mellem to Stole. I en Sommer, som den i 1868, give Fluerne derinde ikke Moskitoer stort efter i Drilagtighed,

mens man ikke faar et eneste Vindpust og kun daarlig Skygge af de forkrøblede Træer. Men det er nok værd for en Gangs Skyld at gjøre Togt gennem den Skov. —

Det ser lidt trøstesløst ud for os, naar vi komme til den nordøstlige Udkant af Skoven, og derfra stile ad Hou til. Nærmest Skoven have vi grønne Enge, der oplives af talrige græssende Heste og Kvæg, men vi komme snart ud i Hou Mose, som har et betydeligt Omfang, og hvor Sognevejen langsomt snegler sig gennem Lyngen og Risene. Hugormen ligger og slikker Solskin i Sandet paa Vekanten eller tager sig et Bad i en af de faa Vandpytter og rækker hvislende Hovedet ud efter os, naar vi stanse for at se paa den; nogle enkelte Faar vanke om hist og her; Hjejlen og Viben flyve med deres klagende Skrig fra Tue til Tue, og Solen brænder saa hedt, at vi tage til Takke med Rævelingerne til at lædske os paa, hvis vi ikke ere saa heldige at finde Blaabær eller, hvad der er endnu bedre, Muldebær, denne prægtige Frugt, som bedre end nogen anden passer til Bekkasinerne, som man hvert Øjeblik støder op der ude, hvor der endnu fra gammel Tid staa Egepæle, indbrændte med Holckernes Vaaben, der have betegnet Græn-

sen for Gammel-Vraa's Jagtdistrikt. Dette havde ingen ringe Udstrækning, thi herfra er der i lige Linie fire Mile til Herregaarden. —

Over et Par lave tilgroede Klitbølger komme vi saa til Havet, til Fiskerlejet Hou.

Her levede for noget over tredive Aar siden en Skolelærer, som under den i de Tider grasserende Lyst til at skrive Topografier, begyndte paa en „Økonomisk Skildring“ af Hou, hvorefter imidlertid kun første Hefte udkom, der med sin morsomme naive Skrivemaade giver mange Smaatræk til Beboernes Levemaade i tidligere Tid. Fiskeriet var da i en langt større Grad end nu deres Hovednæringskilde, og Bogen giver for hver Maa-
ned nøjagtig Besked om, hvad der til den Tid foretoges i saa Henseende. Sælhundene havde der i tidligere Tider været rig Fangst af, og Bønderne kom den Gang der ned at købe Tran til deres Lamper, som da, og endnu senere, leverede Belysningen i Bønderhusene i de lange Vinteraftener. Henne i Nærheden af Kakkelovnen hang i en Jernkrog ned fra Loftsbjælken en aflang med Tran fyldt Jernskaal, af hvis ene spidse Ende Vægen stak frem. Den hjalp ikke synderligt til at forbedre Luften i de kvalme Stuer. Nu

til Dags kunne til Nød de gamle Fiskere der nede mindes, at de have hørt fortælle om de Tider, da man brugte at sætte Sælhundegarn. —

Og nu begynder, naar vi naa Skoven norden for Byen, den smukke Del af Østkysten. Den gaar i Bølgeslag, afvekslende Bakker og grønne Dale. Bakkerne, tilgroede Klitbølger, ere dækkede med Lyng, kæmpestore Enebærbuske og Birkepur; Dalene ere frodige Enge med smaa Skove, der tage sig dobbelt godt ud i den mørke Indfatning. —

Jeg nævnte før Jagtpælene i Hou Mose. Gammel-Vraa's Ejere gjorde ogsaa Fordring paa at have Jagtret i Melholt Skov, og det kom 1719 til en langvarig Proces mellem Frøken Elisabeth Rodsteen paa Vraa og Prinsesse Sophie Hedevigs Fuldmægtig paa Dronninglund om nævnte Jagtret. Ved kongelig Befaling blev en hel Kommission af Herremænd og Digteren Tøger Reenberg, som da var Landsdommer, nedsat. De ældste Bønder i Egnen tilkaldtes for at vidne, gamle Breve fra den Tid, Dronninglund var Kloster, fremlagdes, og Enden paa Sagen, blev, at Jagtretten tilkjendtes Gammel-Vraa, mens Dronninglunds Bønder i Melholt og Hou fik Ret til Høslet og Græsning i Skoven. Proto-

kollen i denne Sag, et temmelig stort Folio-bind, gjemmes endnu paa en Gaard, som ligger smukt gjemt inde i den omtvistede Skov. —

Derefter komme vi over den sydligste af de mange Aaer, som udmunde her paa Østkysten. Den snor sig i de særeste Krumninger mellem høje Brinker og man ser, hvordan den i fordums Tid har maattet vride og vende sig for at knibe ud mellem Klitterne, af hvilke der endnu staa enkelte Skaldepander her næsten en halv Mil inde i Landet. I Krogene mellem Brinkerne staa smaa slanke Elletræer nede ved Vandet og danne prægtige lune Hvilepladse.

Vel halvanden Mil langs Kysten strække Skovene sig mellem de lave Lyngbakker. Vejen er sandet og træls, men der er saa smukt, og i Lyngen langs Vejen staa Blaabær og inde mellem Træerne Hindbær, saa man har let ved at faa noget at læske sig paa. Gjennem Asaa, der begynder at se helt kjøbstadmæssig ud med teglhængte Kjøbmandsgaarde, forbi Gaarden Bouet, i hvis Skov der nede ved Aaen findes ganske vidunderligt smukke smaa Partier, komme vi til Søraa og have nu et Stykke Vej for os, hvor der ingen Skov er saa nær ved Stranden. —

Lad os saa gjøre en Afstikker ind i Landet, ind til Dronninglund Storskov, som knejser der oppe paa Bakkerne, og det meste af Vejen derhen kunne vi gaa fra den ene lille Skov til den anden. Storskoven er ikke blot Vendsyssels største, men ogsaa dets smukkeste Skov, og hvad der især bidrager hertil, er de svære Bakker, den strækker sig op og ned ad. Mange meget store Træer er der ikke, det have Skovejerne og Bønderne der i Egnen nok sørget for. De stjal lystigt af Skoven i tidligere Ejeres Tid og fortælle endnu om, hvordan det gik dem under en af disse, en gammel godmodig Knark, naar de en Gang imellem bleve grebne i at bortføre et stort Træ. Naar de blot hørte taalmodigt paa alle hans Trusler om Tugthus, Slaveri paa Livstid osv., indtil han fik talt ud, saa satte et rigtigt ynkeligt Ansigt op og forsikrede ham om deres store Fattigdom m. m., endte det gjerne med, at de fik Træet foræret og stundom endda en Daler i Tilgift. Den forrige Skovrider, en Kæmpe baade i Legemsbygning og Kræfter, havde sin haarde Nød med at vænne dem af med at betragte Skoven som fælles Ejendom, indtil han en Gang ved en Skovauktion bogstaveligt talt

tog en af Urostifterne óg slog til de ændre med ham. Siden den Tid nød han en kvalificeret Agtelse i Egnen. Dronninglund Sogns Folk have i det Hele ikke noget godt Ord paa sig. De ere Vendsyssels „Kulsviere“ og have selv hos gamle Forfattere Ord for at være særligt urolige Hoveder. I Melholt, som vi før nævnede, gjordes 1558 det sidste Forsøg paa Bondeoprør her i Landet, og i den nyeste Tid have vi den berømte Dronninglundske Tyvebande, om hvis Bedrifter og Udryddelse jeg siden kommer til at tale.

Blicher har i „Vestlig Profil af den cimbriske Halvø“ gjengivet en Samtale med en Bonde, som jeg ikke kan nægte mig selv at aftrykke, dels fordi kun faa kjende den og dels fordi den er et særdeles korrekt Billede af Vendelboens Forsigtighed, inden han ved, hvem han har for sig. Det var en Bonde fra Dronninglund Sogn, Blicher traf paa Garden i Aalborg; derved er jeg bleven mindet om den og sætter den her, ellers kunde den passe, hvor det skulde være i Vendsyssel.

Blicher: „God Dag!“

Bonden: „Tak!“

Bl.: „Hvor er Du fra. min Ven?“

B.: „Fra den anden Side Fjorden.“

Bl.: „Det kan jeg nok høre paa Dit Maal. Du er fra Vendsyssel, men hvorfra i Vendsyssel?“

B.: „Langt nord fra.“

Bl.: „Det er godt nok, men endnu er jeg lige klog. I hvad for et Herred bor Du?“

B.: „Det ved jeg ikke.“

Bl.: „Det var artigt. Hvad hedder da din Herredsfoged?“

B.: „Han hedder — ja, hvad er det nu de kalde ham — jeg tykkes, det er Krigsraad.“

Bl.: „Hvad hedder da din Præst?“

B.: „De kalde ham for Provst.“

Bl.: „Hæ! Har han da ej et Navn, Du?“

B.: „Jou!“

Bl.: „Men hvad for et Navn? Der er saa mange Navne.“

B.: „Jeg tror, han skriver sig Lund.“

Bl.: „Ah! Saa er Du nok fra Dronninglund Sogn.“

B.: „Det kunde nok være.“

Bl.: „Men fra hvad for en Fjerding*?)?“

B.: „Fra en af de nordre Fjerdinger.“

*) Det store Sogn er delt i fem Fjerdinger, hver med sin Sognefoged.

Bl.: „Ih, men hvad for en af dem?“

B.: „Ja—h, naar jeg endeligt skal sige det, saa tror jeg, de kalde den for Dorfs Fjerding.“ —

Men lad os komme tilbage til Skoven igjen. Der finder man rigtig Skovensomhed i de dybe, lune Dale mellem Bakkerne, hvor hist og her en Kilde samler et Selskab af unge Elletræer omkring sig, mens man i en anden kan træffe Kulsviere i Færd med at røgte deres Miler. Mikkell lusker omkring i Lyngen og er nær ved at være Skovens største Dyr, thi Kronvildtet er udryddet og kun lidt Raavildt har holdt sig. Naar vi drage paa langs, fra Øst til Vest gennem Skoven, forbi den lune Skovriderbolig med sit Dueslag og sine bløde Mosbænke, komme vi efter en lille Mils Vandring til den vestlige Udkant af Skoven, som upaatvivleligt er dens mest karakteristiske Del. Det er højt oppe paa Bakkeryggen og Sandvejen snor sig gennem Lyngen, som er fuld af Pletter af Birke- og Bøge-Pur. Man ser tydeligt Kampen mod Vestenvinden. Træerne staa krogede og vredne; de se unge ud, hvis man dømmes efter Størrelsen, men Mosset, som hænger ned ad dem, viser, at de ere ærværdige gamle Graaskæg, som i mange

Aar have sat Ryggen mod Vestenvinden. Hist og her er der en gammel Karl, som har maattet give tabt i Kampen, og nu staar der med nøgen afbarket Stamme og bladløse hvide Grene og rager op over sit Afkom, Purret med dens Fod, som ikke drister sig til at række Hovedet stort op over Lyngen og Blaabærrisene. —

Et godt Stykke sønden for Storskoven i Kanten af en smuk lille Skov ligger det gamle Hundslund Kloster, der med Munkens vanlige skarpe Blik for Beliggenhed, er bygget paa et af de smukkeste Steder, man finder vidt omkring. De anelige hvide Herregaardsbygninger med de to store Donjons stikke smukt af mod Skovens og Havens Trær, og Kirken, der er sammenbygget med den østre Fløj, bidrager med sit slanke Spir til at give Gaarden et endnu mere aneligt Udseende. En prægtig gammel Have med svære Alleer hører til Gaarden, men er, i det mindste i Udstrækning, knap noget mod det Anlæg, som fandtes der i Nonnernes Tid, thi da var der ikke mindre end fjorten Fiskeparke omkring Klosteret.

Her i Skoven blev i Aaret 1629 eller 30 fældet et mærkeligt Stykke Vildt. Det var efter at de kejserlige Tropper i Trediveaars-

krigen havde været der oppe og alle Vegne hærgtet Landet grumt. Da de droge bort, efterlode de en Mængde Ulve, som vare fulgte i Hærens Spor helt nede fra Tyskland, og Vendsyssel beholdt desuden en særlig Erindring om dem, som i halvtredje Aar satte hele Landet i Skræk. Det var et Par store Tigerkatte, som en kejserlig Oberst, en Ungarer, havde ført med sig ind i Landet. De vare den Gang tamme og og afrettede til at gaa paa Jagt og bringe Vildt hjem til deres Herre. Obersten døde imidlertid i Sæby kort før de Kejsertiliges Afmarch, hans to Tigerkatte gik nu paa egen Haand og bleve igjen aldeles vilde, saa at de ikke blot gjorde stor Skade paa Kvæget, men ogsaa angreb Mennesker. Ulvene blev man nogenlunde af med, saa at der ej blev flere tilbage, end der havde været tilforn, da det blandt andet blev paa-budt enhver, som havde nogen Jagttrettighed, aarligt i tre Aar at levere tre Ulveskind paa Kongens Tøjhus. Men Tigerkattene vare ikke saa lette at faa fat paa, da de kun vare to og søgte de store Skove og Moser. Alle Vendsyssels Skytter bleve gjentagne Gange opbudte for at gjøre Jagt paa dem og Kongen udsatte en høj Pris for deres Ødelæggelse; alt til ingen Nytte. Endelig blev dog

Hunnen funden ihjelfrossen nede i den store Vildmose ved Hammelmose, mens derimod Hannen blev skudt halvandet Aar efter af en ung Adelsmand Jørgen Kruse, der var i Besøg paa Hundslund Kloster og en Dag var gaaet ud i Skoven for at skyde Fugle, men traf paa Tigerkatten, som han lykkeligt fældede.

Sidst i forrige Aarhundrede boede paa Dronninglund den heroppe saa bekjendte Brigader Halling, hvis eventyrlige Levnet Becker har skildret i „En Familiéhistorie“. Hvor meget af denne der er Digtning og hvor meget der er Historie, ved jeg ikke, men hvad der fortælles om hans Færd der paa Dronninglund, har jeg selv hørt det meste af fortælle af Bønderne der i Egnen, blandt hvem hans Navn sent vil glemmes. —

Men vi faa nok se at komme videre, thi der er langt til Skagen. Vi gaa da tilbage igjen til Storskoven og tværs igjennem den ad et smukt lille Dalstrøg imellem de høje skovklædte Bakker, til vi fra den nordlige Kant kaste Blikket ud over et frugtbart vel-dyrket Lavland med mange smaa Skove og talrige Herregaarde, hvis røde Tage kige frem mellem Træerne.

Blandt dem alle højner sig da især Voer-

gaard og der maa vi ned. Det er den smukkeste Herregaardsbygning i Vendsyssel og en af de smukkeste i hele Landet. Høj og stolt hæver den sig med sine to ottekantede Hjørnetaarne, der desværre ingen Spir have, men spidse Tage med en Skorsten i Toppen, og to Trappetaarne inde i Gaarden. Sandstensprydelser ere anvendte efter en storartet Maalestok og fra enhver fremspringende Murkant kigger et Menneske- eller Djævleansigt frem, medens Vinduesposterne og Rammerne ere prydede med rige Guirlander af Blomster og Frugter, alt udhugget i fin Gullandsk Sandsten. Især Partiet om den høje Port, der strækker sig helt op til andet Stokværk, er noget af det smukkeste og rigest udstyrede i sit Slags.

Det var Fru Ingeborg Skeel, der i Aarene 1588 til 1591, da hun sad som en „bedrøvet Enke“, som der staar indhugget over Indgangsdøren, opførte denne Pragtbygning og Sagnet har den Dag i Dag travlt med hendes Ondskab og Gjerrighed. Ro har hun aldrig kunnet finde i Graven og selv efter at Præsten har manet hende ned i „Pulsen“, et Uføre sydost for Gaarden, kan hun ikke holde sig rolig. Der gives ej mangan Bonde der i Egnen, som ej ved af hende at sige,

og mange have hørt og set hende komme kjørende i susende Fart med seks sorte Heste for Vognen og ledsaget af et Par store sorte Hunde.

For nogle Aar siden gav denne Overtro Anledning til en morsom Scene. To Bønder kom om Eftermiddagen til Gaarden og vilde tale med Forpagteren, der imidlertid var kjørt til Aalborg, men ventedes hjem til Aften. Da deres Ærinde var vigtigt og de vare lang Vejs fra, blev der budt dem Natteleje, og de kom til at ligge i Kammeret over den store hvælvede Port. Inden de sov ind, talte de naturligvis om Spøgeriet og vare selvfølgelig forberedte paa det værste. Just som de vare faldne i Søvn, kom Forpagteren hjem, og hans Vogn kørte i rask Trav over den lange stenlagte Bro ind gennem Porten op i Borggaarden og lidt efter lige saa rask tilbage. Det gav dygtig Gjenlyd inde i den hvælvede Port og mellem de høje Bygninger.

„Hørte Du det,“ sagde den ene.

„Jo! Det var ingen rigtig Vogn.“

En halv Times Tid efter kom Forvalteren hjem fra Sæby, og samme Scene gjentoges.

„Det bliver værre og værre, der er hun igjen.“

„Skal vi ikke staa op?“

„Nej, lad os blive liggende, kanske det nu er forbi. Men vi vilde da ikke bo her for aldrig det.“

„Det har Du Ret i.“

Men i det Samme kom Mejeriforpagteren, der ogsaa havde været fra Gaarde, kjørende, og nu fik Skrækken rent Bugt med dem. De fore ud af Sengene, fik Klæderne paa, listede sig gjennem den store øde Riddersal ned ad Vindeltrappen og søgte nu ned i Laden, hvor de lagde sig i Høet, idet de svore, at Intet i Verden nogen Tid mere skulde formaa dem til at tage Natteleje paa Voergaard.

Og det er ikke Fremmede alene, men ogsaa Gaardens Folk, som tro paa Spøgeriet. Den gamle Vægter (han sang sine Vers saa rent og klart, som jeg aldrig har hørt dem sungne) glemte aldrig nogen Juleaften at lægge frisk Halm ind i Rosodunten til Fru Ingeborgs store sorte Hunde, og jeg var engang Vidne til en kostelig Historie, som Troen paa dem gav Anledning til.

Det var en Sommeraften i Skumringen, efter at Folkene vare komne hjem fra Marken og havde spist deres Nadver. En af Karlene stod med Ryggen op ad Muren og

røg sin Aftenpibe ved Siden af Nedgangen til den Kjælder, hvor Indgangen til Rosodunten er. Med Et springer med et frygteligt Glam en overnaturlig stor sort Hund op af Kjælderens, og Karlen bliver saa forskrækket, at han med et stort Vræl dratter omkuld. — Desværre gik det Hele ganske naturligt til. Det var Mejeriforpagterens store Newfoundländer, der havde søgt Ly for Dagens Hede i den svale Kjælder, men nu var vaagnet ved at høre en fremmed Hund glamme og følte sig kaldet til at tale med. —

Det bliver vel imidlertid bedst, at jeg fortæller, hvad Rosodunten er, siden jeg nu et Par Gange har nævnet dette sære Navn, hvis Oprindelse jeg ikke ser mig i Stand til at udfinde. Det er det afskyeligste Fængsel, jeg endnu har truffet paa, skjøndt jeg dog har set mange lede Fangehuller fra gammel Tid. Nede i Kjælderens, under den ældste Del af Gaarden, der er opført af Børglum Bisper, er der i et Hjørne en firkantet Aabning, saa stor, at man til Nød kan krybe ind paa alle fire. Bekvemmer man sig hertil og lader man sig ikke skræmme af en stor Skrubtudse, som muligvis sidder der og glor, kommer man ind i en 4 til 6 Alen lang Gang

af samme Højde og Brede som Indgangen, og finder ved dens Ende et hvælvet Rum af noget over en Mands Højde med en Søjle i Midten og af omtrent fem Alens Gjennemsnit. Et Par Nischer i Muren kunne tjene som Sæder, og der er ingen Adgang hverken for Lys eller Luft uden ad Gangen, man kom ad. Med Luft er det smaat nok, Lys kommer der naturligvis aldrig noget af der ind. Det er ikke saa sært, at selv de mest forhædede Medlemmer af den berygtede Dronninglundske Tyvebande bekjendte, naar de havde siddet der en Nat.

Oppe paa det øverste Loft af samme Fløj af Gaarden gjemmes Gaardens Palladium, et gammelt sammenskrumpet Vildsvineskind. Det er Levningerne af et Vildsvin, som en Gang blev nedlagt paa Grænsen mellem Voergaard og Hundslund og som deltes mellem de to Herremænd for at forebygge al Trætte. Af dets Tilstedeværelse er Gaardens Lykke afhængig, mener Folketroen, og streng Straf rammer den, som tilintetgjør det.

En af de tidligere Ejere, der var kjendt for sin Nærighed, fandt, at det ikke burde gaa til Spilde, men kunde bruges til at bøde Seletøj med og lod det derfor, trods alle Ad-

varsler, bringe ned i Selekamret. — Men samme Dag brækkede han billigvis sit Ben. Skindet blev da ufortøvet bragt paa sin Plåds igjen og Troen paa dets Ukrænkelighed om muligt end mere bestyrket. —

Mange Aar efter var der en Aften et talrigt og lystigt Selskab samlet paa Gaarden og Talen faldt paa Vildsvineskindet. En yngre Broder af Ejerén tilbød at trodse Faren og erklærede sig villig til at kaste det i Graven, hvad han da ogsaa i Selskabets Paasyn gjorde. Da man kom op igjen, foreholdt de andre ham imidlertid saa længe det betænkelige i, hvad han havde gjort, at det begyndte at løbe ham koldt ned ad Ryggen, alt eftersom de udmalede de forskjellige Former, hvor under Straffen for hans Dumdristighed kunde naa ham. Man gik endelig til Ro, men det blev en daarlig Nat for Vovehalsen. Det værkede og krøb i alle hans Lemmer, de rustne Fløje peb og knagede helt varselsfuldt, og en drilagtig Ugle sad der ude over Vinduet og sang hele Natten sin uhyggelige Sang. Til sidst blev han enig med sig selv om, at det dog ikke var værd at friste de usynlige Magter, og de morgenduelige af Gjæsterne havde ved Sol-

opgang den Glæde at se ham staa og fiske med en Brandhage efter Vildsvineskindet, som han da ogsaa lykkeligt fik bjerget og lagt paa dets Plads. .

Og naar jeg saa faar nævnt to af Voergaards Mærkværdigheder, skal jeg skynde mig videre, hvorefter vel alt en og anden længes. Det er Myggene og Myrerne. „Voergaards-Myg“ ere vide kjendte for deres Blodtørst og have fordrevet mere end en Gjæst fra Gaarden, naar de fandt særligt Behag i hans Blod. „Voergaards Myrer“ ere ogsaa berømte for deres Størrelse og for de umaadelige Tuer, eller rettere Smaahøje, som de have opkastet i Lunden udenfor Gravene.

En lille Omvej komme vi til at gjøre, men skulle til Gjengjæld komme til det smukkeste Sted paa hele Vendsyssels Østkyst. — Her forbi Voer Kirke fører vor Vej. Den ligger enligt, ikke langt fra Gaarden, og det ser ud, som om den havde to Taarne: et, som vanligt, mod Vest og et andet ved søndre Side oppe ved Koret. Det sidste er imidlertid ikke noget Taarn, men en Familiebegravelse for Voergaards gamle Ejere. Murene ere langt højere end Kirkens, næsten lige saa høje som Taarnets. Her er et stort

Gravmæle over Otto Banner og Ingeborg Skeel, om hvem det i Indskriften fortælles, at hun sad nitten Aar Enke og i den Tid regjerede Kongens og hendes eget. Desuden ligger der begravet Niels Skeels eneste Søn Hans Skeel, „som christeligen leved og ærligen døde i Marken mod sit Fædrelands afsagte Fjender i det Slag, som stod mellem de Danske og Svenske paa Falkenberg Hede den 20de Dag i Oktober 1565.“

Vi gaa videre sønden om Albæk, forbi Gaardene Kringelhede og Tveden, til vi komme til Rugtved. Den er ny opført, saa der er ikke stort at se ved den, men bag Gaarden i Skovbrynet ligger det svære, af tredobbelte Grave omgivne, Voldsted af den gamle Røverborg. Allerede Valdemar Atterdag havde sørget for at faa denne Borg i sit Eje og hans Datter, den kloge Margrethe, der lige saa lidt som Faderen led disse stærkt befæstede Adelsborge, gav Gaarden til Børglum Bispers Bord paa den udtrykkelige Betingelse, at Bygningerne, baade Sten og Træ, straks skulde nedbrydes og Materialet anvendes til Børglum Domkirke.

Fra Voldstedet gaa vi ind i Skoven og behøve ikke at gaa ret langt, før vi dybt nede se Voersaa strømme mellem sine høje

bratte Bredder, hvor Bøgetræerne staa paa Hæld ud over den. Prægtigere Baadfart har jeg aldrig gjort, end at drive med Strømmen der ned gennem Skoven. Der er Steder, hvor Træerne hænge saa tæt ud over, at der ved højlys Dag er stærkt Tasmørke der nede, ingen Solstraale finder ved Sommertid Vej der ned i Stilheden, som kun afbrydes, hvor Bølgerne plaske mod en Sten eller et styrtet Træ. Med et aabner der sig paa den ene Side en Lysning og oppe paa en høj Skrænt, saa stejl, at kun Faarene kunne færdes der, ligger helt ude ved Kanten et lille Boel med klinede Lervægge, klistret som en Svalerede paa Skrænten. Skoven lukker sig over os, men efter en kort Stund komme vi pludseligt ind i den dejligste lille Indsø, som ligger stille gjemt mellem de høje, skovklædte Skrænter, ved hvis Fod Aakanden vugger sig. Saaledes ser det i det mindste ud, men, naar vi styre løs mod et lille ellegroet Næs, aabner der sig pludseligt en Udgang. Aaen breder sig mere og mere og vrider sig i de særeste Bugter. Skoven bliver til Krat, Krattet til Pur; Bredderne blive lavere og lavere og vi komme til Landsbyen Voersaa, der ligger omkring Aaens Udløb, som er stort og bredt nok til at kaldes en

Flodmunding. Her kunne vi slaa os til Ro i Kroen, om vi ville, thi de to Mil her fra til Sæby ere den mindst fornøjelige Del af hele Turen langs Østkysten. Det er en højtliggende Hedestrækning, som er bar og skaldet nok at færdes paa, men saa er Udsigten desto smukkere. Til Højre ligger Kattegat og blinker i Solskinnet, mens Læsøs hvide Klitter skinne der ude; til venstre ind i Landet staa svære Bakkemasser, oplivede af smaa Skove eller Krat. De tre sidste Fjerdingvej fra Solsbæk af ere lidt sejge, thi de gaa over den store Dyrhede, og der er, eller var i det mindste den Gang ikke en Menneskebolig paa hele det Stykke, mens Sæby store Kirke ligesom drillende præsenterer sig, saa at man tror den langt nærmere, end den virkeligt er, og tykkes, at Vejen aldrig faar Ende.

Men det faar den da, om end sent, og vi komme nu ind i den gode By Sæby, hvis Brolægning er alt andet end opmuntrende for et Par trætte Ben. Derfor komme vi ogsaa til at puste lidt her og kunne jo imens høre lidt gammel Snak om Byen. —

Lille er den og synderlig stor har den aldrig været, men den har dog i gammel Tid rummet rige Borger-Slægter. Alt 1645 var Borgmester Oluf Jensen i Sæby Medlem af

„Popegøjegildet“, „Guds Legems Laug“, i Aalborg, og det var ikke Smaafolk, som optoges deri, thi de rigeste Adelsmænd og deres Fruer hørte blandt dets Medlemmer. Sidst i 17de og først i 18de Aarhundrede levede her Slægterne Snoor og Ruus, som vare særdeles rige og ansete; Borgmester Christen Ruus gjorde sig især fortjent af sine Gaver til Kirke og Skole. Var der ikke andet at se i Kirken, var det ene værd at gaa der hen for at se det ypperlige Maleri af Kristen Ruus, som hænger der mellem andre gode Portræter af hans Slægt og andre af Kirkens Velgjørere. Han byggede da blandt andet en ny Trappe op til Taarnet og satte der over følgende naive Vers, som endnu læses der:

Den Klokke Trap til Taarne Hus,
 Som den er bygget vel,
 Den lod bekosts Kristen Rus
 Og Johanne Gesmell.
 Den forrige var slem
 Og stod der oven for,
 Men denne er bekvem
 Og bygt i dette Aar. 1691.

Som rimeligt havde en saa rig og anset Mand sine Avindsmænd og der over kunne

vi læse et Hjertesuk over Døren lige for, som fører til Orgel-Trappen. Der staar:

Som Slinger de hvæsse Tungen sin
 Det gjør mine Efterstræber;
 Ægte Forgift og stærk Beniin *)
 Er under deres Læber.
 Bevar mig Gud fra deres Haand,
 De mig ej lægge øde,
 Du skiærme mig fra ugudelig Mand,
 Som vil min Gang omstøde.

Endnu tidligere havde Sæby stoute Folk blandt sine Borgmestre. Der var Hans Nielsen, som sad der under de fjendtlige Indfald i Trediveaarskrigen. Da de Kejslerlige vare der oppe, gik han selvanden i en lille Baad over til Bohus og meldte Kongen Fjendernes Planer, som han havde faaet Nys om, og da Svenskerne laa der, sørgede han for, at et Skib, som den svenske Kommandant sendte til Göteborg med Depecher, kom til Kjøbenhavn i Stedet. Han byggede ogsaa Byens, 1739 nedlagte, Latinskole.

Men skjøndt der i Sæbys Annaler kan vises flere Træk af sand Borgeraand, end i de fleste Smaabyers af den Størrelse, kunde den dog aldrig ret trives. Det ser stort ud, at se et Raadstuebrev af 1570 undertegnet af to Borgmestre, ti Raadmænd og Byfogden,

*) „Beneiden“.

men 1589 maatte de for Skades Skyld, som de havde lidt paa deres Havn, søge Fritagelse for Skatter og Afgifter. Og dog var det ikke saa ringe en Mægt endda, Lensmanden 1583 kunde mønstre der, nemlig 130 Mand, hvis Væbning bestod af 58 Langbøsser, 12 stakkede Bøsser (Pistoler), 112 Kaarder, 7 Harnisker, 17 Spyd, 35 Hellebarder og 3 Slagsværd. — Lidt broget har Udrustningen været. —

Men jeg tør vel knap længer snakke gammelt, skjøndt jeg kunde have mere endnu at fortælle. Nu til Dags er der ikke meget at se ved Sæby selv, naar jeg undtager Kirken. Dens Ydre lover endda ikke saa meget, men inden i er den værd at se med de høje lyse Hvælvinger, det store Kor med de smukt udskaarne Egetræs Munkestole paa begge Sider og de talrige Billeder og Mindetavler om gamle Borgere der i Byen. Først og fremmest er Altertavlen alene en Rejse værd paa Grund af sine herlige i Træ skaarne Figurer og ypperlige Malerier, der gjøre den til et sandt Kunstværk, ikke blot i Henseende til Udførelsen, men ogsaa med Hensyn til den kunstneriske Anordning. — En liggende Figur fremstiller Isai, Davids Fader, fra hvem der udgaar en Stængel, paa hvis

Spidse staar Jomfru Maria med Jesusbarnet, omgivet af svævende Engle; om det hele danner Kongerne af Davids Slægt en Ramme, mens Sidefløjene bære mere end almindeligt gode Malerier af Jesu Fødsel og Daab. Det hele danner et Kunstværk, som ikke overtræffes af mange lignende her i Landet.

Kirken staar tæt ved Aaens Udløb. En Gang stod den midt i Byen, men selv det fredelige Kattedag kan gjøre Ulykker. Det har ikke blot tilsandet Aamundingen, Byens Havn, som mærkeligt nok Landets Fjender, de Kejserlige, udvidede og forstærkede med Stenmoler, men det har samtidigt nærmet sig Kirken saa meget, at en hel af Fiskere tidligere beboet Gade, der før laa norden Aaen uden for Kirken, er forsvunden; 1769 var endnu et eneste Hus tilbage af den. I vore Dage ere store Pengesummer anvendte paa at skaffe Sæby en Havn, en Livsbetingelse for Byen, men de ere desværre spildte, og nu da Jernbanen er naaet til Frederikshavn, er Sæby vist dødsdømt. Borgerne ville vel ikke nu til Dags, som i Christian den Fjerdes Tid, risikere at blive flyttede andet Steds hen, men der er vist kun ringe Udsigter for dem. Fiskerlejet Fladstrand, det nuværende Frederikshavn, har for længe siden taget

Magten fra den gamle By, der kun har sine Minder at støtte sig til og maa trøste sig med, at den har en Historie og kan drømme om de Tider, da den havde Borgmester og Raad. Det kan Fladstrand ikke. —

Nu have vi vel snakket længe nok og kunne aarke at gjøre en Tur op i Sæbygaards Skov. —

Vi følge Aaen der op. Den iler skummende mellem høje, til Dels med Træer bevoksede Brinker, ad Havet til og man kan nok se paa den, at den kan gjøre Ufred, naar Vandet om Vaaren stiger i den, saa at den stakkels By er bleven trængt fra begge Sider. Inde i Skoven følge vi Stien, som en Stund gaar langs med Aaen, snart dybt nede ved Vandet beskygget af Træerne, der staa paa Hæld op ad de stejle Sider, snart oppe paa Kanten af Brinken, hvorfra man forsigtigt kigger ned til Vandet, som risler og blinker der nede i Tusmørket. Saa slaar Stien ind over smukke aabne Plæner og til sidst kommer man til Humlebroen, hvor en lang smal Planke fører fra Bred til Bred. Oppe paa den kongelige Malerisamling hænger et Billede af dette ejendommelige og smukke Parti. Ej heller maa vi glemme at gjøre en Udflugt til Gedebakken, det højeste

Punkt i Skoven, hvorfra man gennem Lyng, Pur og Enebærbuske ser ud over Trætoppene.

Ud gennem det sydvestlige Hjørne af Skoven komme vi til Sæbygaard med sit svære to Etages Stenhus og to Taarne; da Pernille Oxe opførte det, var der tre, men det ene er nu nedrevet. De to andre lavere Fløje byggedes af to andre Ridderfruer: Sofie Brahe og Ane Sofie Pachs. Her som paa Voergaard er det Kvinderne, der have sat sig varige Minder i de stolte Herregaardsbygninger. Men Sæbygaard har som Voergaard sin onde Frue, der endnu lever i Sagnet og aldrig faar Ro i Graven. Det er Fru Lisbeth Bilde, der fra 1698 til 1723 sad Enke der efter Holger Pachs. Hun har ikke bedre Ord paa sig end Fru Ingeborg, skjøndt hun var gavmild mod Kirken, idet hun og hendes Mand lode den før omtalte Altertavle i Sæby Kirke oppudse, hvorom det gamle Vers melder:

Velbaarne Holger Pachs
 Og saa Fru Lisbeth Bilde
 Med Pensel, ej med Sax
 Lod her gjøre mange snilde,
 Som førre blotte var,
 Men nu har Klæder paa,
 Som dennem vel anstaar

Og Kirken pryder saa.
 Den rige Gud og god
 Dem læng, velsign og spar
 De det bekoste lod
 I underskrevne Aar. 1697.

— Monstro denne „Restauration“ rigtig har været til Baade for Altertavlen? Høyen, mindes jeg, tvivlede stærkt derom. —

Gaardens berømteste Ejer er imidlertid Niels Juel, skjøndt han kun en kort Tid havde den. Oppe i Riddersalen hænger hans Portræt, men heldigt er det ikke, det ser næsten ud som en eller anden Malermester i den gode Stad Sæby havde forfærdiget det. —

Vi sige da Farvel til Sæby og den prægtige Skov og følge Landevejen norden ud af Byen. Her er et Stykke „Strandvej“, som nok er værd at se. I Begyndelsen følger man Vejen, men saa blive Bakkerne højere og trække sig nærmere ned til Stranden og man søger da uvilkaarligt op til Stien og Markvejen langs Skrænten. Det er et stolt Syn ind over Højlandet med dets mørke Bakker og dybe, snævre Dale, som man stundom kan kige ind i. Storslaaet er Landskabet og helt vildt vilde det være, hvis ikke Smaaskove og Krat sammen med opdyrkede Marker af og til livede op i den mørke Flade. Men vil man ret se det efter, skal man se ad i Krogene,

det skal ikke ses paa Afstand. Gjør en Gang en Afstikker ind i Højlandet, og Du vil blive forundret over den Skjønhed, Du stundom, bogstaveligt talt, dumper ned i. Der inde mellem Bakkerne, ligesom skaarne ud i dem, er der Dale, hvis Tilværelse man ikke aner, før man staar paa Randen af dem, saa lune og frodige, at det er en Lyst at se. Pur og Krat staa paa Skrænterne, og Kilderne paa Bakkesiderne sende Smaastrømme ned i Dalen, der bringe frodig Engbund til Veje. Naar man kommer der oppe fra de mørke Lyngbakker, hvor de store Graasten stikke deres mosgroede Hoveder op, er slig en lille velsignet Plet dobbelt tillokkende, og det holder haardt at løsrive sig fra den. Er Dalen lidt større, ligger der ofte gjemt en Gaard der nede, og saavel der som i Bakkerne kan Du trøstigt melde Dig som Gjæst og være vis paa en god Modtagelse, saa snart Du kan gjøre Rede for, hvem Du er, samt „hvor fra“ og „hvor hen“. Og det er ikke værd at byde Betaling. Jeg gjorde det en Gang for en Prøves Skyld hos en lille Husmand, hvor jeg bad om en Drik Vand, men blev paanødt baade Brød og Brændevin, og fik det stolte Svar: „Vi holde ikke Kro“. — Men det forstaar sig, man skal kunne snakke med sine

Folk og ikke slaa for høje Strænge an, thi taa tager man Vejret fra dem. —

Og da vi nu en Gang ere bøjede af fra den lige Vej og ere komne ind i Højlandet, lad os da styre efter den hvide Kirke, som knejser der oppe. Det er Flade Kirke, og nær den have vi Egnens højeste Punkt, den over halvfjerdehundrede Fod høje Studebakke, hvorfra man ser milevidt ind over Højlandet, op ad Skagen til og ud over Kattedagtet. Spørg saa den barbenede Hyrdedreng, hvor Præstegaarden ligger, thi ellers finder Du den knap, og Du kommer da ned i en dejlig Dal med Eng og Bøgeskov, hvor den ligger gjemt saa smukt, at knap nogen Præstegaard i hele Landet kan maale sig med den. En af de gamle Præster har i Kaldets „*liber daticus*“ udstødt det Hjertesuk, at det var Skade, at Brødet skulde være saa knapt her paa det skjønneste Sted i hele Landet, og en Aalborg Bisp resignerede for at leve sine sidste Aar i denne paa Naturskønhed saa rige Egn, som han aldrig kunde glemme. —

Men vi maa da ej heller rent glemme Strandvejen. Stien, som vi vare begyndte at følge, gaar langs Bakkeranden, bestandigt højere og højere til Vejrs. Skrænten er stundum saa stejl, at kun Faarene kunne færdes

der, stundom jævner skraanende, og et Par Steder ligge Huse og Gaarde, skjulte mellem Trær, i Forsænkninger midt paa Skraaningen. Ved Foden løber Landevejen, og frugtbart Land med Enge og frodige Marker strække sig ud til Havet.

Det gaar mere og mere op ad og til sidst staa vi paa den højeste og yderste Pynt, Aasens østlige Udløber, Pikkerbakken. Høj og stejl hæver den sig op af det flade Land neden for; enkelte Husmandsboliger ligge spredte paa dens stejle Sider; Lyng og frodige Græspletter, der vandes af de talrige Kilder, veksle med hinanden. Og saa, hvilken Udsigt! Indad til over Højlandet med de mørke Bakker, hvide Kirker og grønne Dale; ud ad over Kattegattet til Læsøs hvide Kyster, mens de teglhængte Huse ovre paa Hirtsholmene se ud, som om de fløde paa Vandet. Lige ved Foden af Bakken ligger Fiskerlejet Bangsbo med sine pyntelige Huse og et ganske anderledes velhavende Udseende end det, de sjællandske Fiskerleje byde. Staa en Gang der oppe ved Aftentid og se det Mylder af Fiskerbaade, som vender hjem fra Havet. Nogle søge hjem til Bangsbo, mens de fleste stævne ad Frederikshavn til.

Omme til venstre ved Bakkens Fod lig-

ger Børglum Bispers gamle Gaard, Bangsbo, skjult i Have og Skov, og man skal lede længe om smukkere Partier end dem, der findes. Skovene ere ikke store, men de bølge op og ned ad Bakkerne, og i de grønne Engdale staa Klynger af El og Birk, saa frodige og friske som noget Steds.

En vigtig Figur i Landskabet er da Nytidens By, Fredrikshavn, hvis hvide Mure og røde Tage se godt ud der nede ved Vandet. Ung er Byen og som en Følge deraf kjedelig at se paa, hvis ikke der ude paa Citadellets Hornværk stod det gamle runde Fæstningstaarn med sit spidse røde Tag og sit klodset-ærværdige Udseende. Det minder os om Tordenskjold, hvem Traditionen der i Egnen har ladet bygge det, og om hvem man endnu ved at fortælle, hvordan han, naar han havde Stunder, førte et lystigt Liv paa Herregaardene der oppe, saa det stundom næsten blev Herremændene for broget.

Det kan holde haardt, at løsrive sig fra Udsigten fra Pikkerbakken, men det begynder at skumre, Fiskerbaadene ere komne hjem, Fyret tændes der ude paa Hirtsholmen og det bliver paa Tide at søge ned til Fredrikshavn. Lad os en Gang være ungdommelige og uden at følge Vej eller Sti løbe lige

ned ad Bakken, saa faa vi først ret at fornemme, hvor høj den er. Det er, som den aldrig fik Ende. Men løb ikke i nogen af Kilderne, dem er der nok af, thi det vil give et Par vaade Fødder, foruden Sandsynligheden for at falde paa Næsen i en Vandpyt. —

Gjennem Bangsbo ere vi saa komne til Fredrikshavn og forhaabenligt saa tidligt, at vi endnu kunne faa et Maaltid af de Fisk, som vi nys saa Baadene bringe hjem. Lykkes det os, faa vi en Ret, som man intet Sted faar saa velsmagende.

Naar man har set Kastelstaarnet og den store smukke Havn, er man færdig med det meste af, hvad der er at se i Fredrikshavn. I en By, der først i 1869 fyldte sit halvtredstyvende Aar og som 1748 helt og holdent kjøbtes af en af dens egne Borgere for 4000 Rd., skal man vanskeligt finde Seværdigheder. —

Vi søge da norden ud ad Byen forbi det venlige Lystanlæg og den grimme kullede Kirke og forbi det gamle Herresæde Lerbæk, hvor vi sige Farvel til Skovene. Det er de sidste Trær vi se, inden vi naa Skagen. Vejen gaar nu op over det nøgne flade Land med Kattegat til højre og store vidt strakte Mo-

ser til venstre. Mod nord helt ude i Synskredsen kommer „det hvide Land“, som Goldschmidt kalder det, og naar vi en Gang imellem vende os om, staar det mørke Højland bag os med sine Skove og Fredrikshavns røde Tage ved sin Fod. —

Da jeg var der oppe, vare vi tre i Følge, og jeg kunde derfor ikke, som jeg helst vilde, komme til at gaa hele Vejen. Da vi kom til Jerup, vilde vi leje en Bonde til at kjøre os. En Mand stod uden for sin Gaard, og vi enedes om at henvende os til ham.

„God Dag! Hvor langt er der til Ska-gen?“

„Ja dær ær da tou gue Miel.“

„Ja saa; mon der ikke er nogen her i Byen, der lader sig leje til at kjøre der op.“

„Jou, de ær der val nokk.“

„Kan I give os Anvisning paa nogen?“

„Jou, dær ær da Pe'-Nielsen.“

„Hvor bor han?“

„Han bover da i Goeren he' næst ved.“

„Tak og Farvel.“

„Siel Tak! — Ja, I ka' da aasse foe møte a ky'er faa Jer.“

Efter nogen Snakken frem og tilbage, blev Akkorden sluttet.

„Huns faa no Kaael ær I?“

„Vi er Studenter.“

„Nej hør da! Di Folk haar a ett ky'er faa før. Væsgue aa goe ind i Stovven aa foe nue aa løvv a, mens a lavver Vuenen te.“

Vi vilde blive liggende i Græsset uden for, men det tillod Ole Aaen ikke. „Ind mæ Jer, a vell ett ha'e Jer leggend' her i mi' Goer.“

Det varede ikke længe, saa stod Vognen forspændt og der opstod nu en lille Strid, idet Ole Aaen paa ingen Maade vilde tillade, at de to af os fik vort Ønske opfyldt, at ligge i Grøntfoderet bag i Vognen, i Stedet for at skumpes i Træ-Agestolen. „To de sier da u', som a ett haae mier en jen Agstuel.“ — Til sidst fik vi vor Vilje sat igjennem, men det var tydeligt, at Ole ikke betragtede os med saa megen Agtelse som før, paa Grund af vor Mangel paa Sans for det standsmæssige. Gadedrengene i Skagen raabte da ogsaa til hans store Ærgrelse Hurra for os.

Vejen gik nu op forbi Aalbæk, hvor man nok kunde se, at de ikke leve af Fisk alene, men ogsaa forstaa at malke den blaa Ko lige saa godt, som de kunne det ovre ved Vesterhavet. Til venstre laa den temmelig store Gaarbo Sø med dens ejendommelige Indfatning af Enge og Klitbakker. Her samles

om Efteraaret utallige Fugle, især vilde Svaner, inden de drage syd paa, og den mørke Sø er da stundom næsten helt dækket af disse stolte Fugle, som bringe et ejendommeligt Liv til Veje i den ellers saa tavse Egn.

Lidt nord for ligger Raabjerg Kirke og Præstegaard ensomt mellem to Smaasøer og ikke langt fra de mægtige Sandmiler. Fattigere Kirke saa jeg ej, lav, smal og mørk var den, og ved Siden af en ældgammel, i øvrigt ikke saa ringe udskaaen katolsk Altertavle, stod i Koret et palissandermalet Klædeskab. —

Og nu have vi naaet „det hvide Land“. Landevejen, eller rettere, de svage Spor af mange kostbare, men forgæves Forsøg paa at anlægge en saadan, gaar midt Vejs gennem Landet, men den er ikke god, hverken at finde eller følge. Det varede ikke længe, inden Ole Aaen erklærede, at nu maatte vi „ud i Havet“, og ud gennem en Kløft i Klitterne gik det ud paa Havstokken. Der var Højvande og de foregaaende Dages Regn havde frembragt en Mængde smaa Vandløb, der kom inde fra Klitterne og gjorde Kjørselen besværlig, da vi hvert Øjeblik maatte ud i Vandet for at komme uden om dem. Der hørte en kjendt Kusk til for at færdes der,

og skjøndt vor var det, vare vi endda nær komne i Kvægsandet. Ole Aaen blev helt bleg og drejede skarpt ud i Vandet saa langt, at det piblede ind gennem Bunden af Vognen. Saaledes gik det i nogen Tid ud og ind; snart kjørte vi ind i Klitten igjen, snart ud paa Havstokken. Ikke et Menneske saa eller hørte vi, men det var ej heller et Sted for Mennesker. Paa den ene Side Havet, hvor Søerne brøde sig over de i Sandet staaende Vrag, paa den anden Side de hvide stejle Klitter, hvor Vinden peb gennem Marehalm, mens Maager og Terner skrigende omkredsede os. Helt ude i Synskredsen knejsede det slanke Fyrtaarn, og da vi kom op mellem Klitterne, stod der ene i Ørkenen Taarnet af den gamle St. Laurentii Kirke, som et vemodigt Minde om svundne Tider. Skagboerne gik og sloge Hø paa Sletten inde mellem Sandhøjene, men en ringe Højbjergning var det; Graaris var det meste af det, de høstede.

Skagen laa nu for os som en uordentlig Hob mørke tjærede Træhuse, og der imellem teglhængte Gaarde og den grimme Kirke. Langt om længe naaede vi Gjæstgivergaarden; Fyret blev tændt der ude paa Grenen og stod og blinkede ad os. Vi gik ned til

Stranden, men snart hjem igjen, thi det blev slemt koldt ved Aftentid oven paa den solvarme Dag. Kulden fra de to Have mødtes der. -- --

Dermed har jeg naaet Rejsens Maal, thi om Skagen selv vil jeg ikke tale. Det have saa mange gjort og gjort det bedre, end jeg kan gjøre det. Der er vel knapt i de senere Aar skrevet saa meget om nogen anden By i Landet som om den.

STUMME JØRGEN.

Det sidste Læs Rivelse var lykkelig og vel kommet i Hus. Høsten havde været lidt træls det Aar med slemt ustadigt Vejr, saa at hvert Øjeblik godt Vejr havde maattet nyttes til det yderste. Men Folkene havde brugt sig godt, saa at Kornet endda var bjerget i god Stand, og der var derfor lovet dem et rigtig godt „Opskiver“ (Høstgilde). —

Festaftenen kom, og den rummelige umøblerede Storstue var ryddet for alt, hvad ellers sattes til Side der. Langs Væggene stod Bænke, dannede af Bræder, lagte paa Smørfjerdinger, mens seks tykke Tællelys, af dem, som „dem selv“ brugte, leverede en efter Datidens Begreber glimrende Belysning, naar de blot holdtes nogenlunde pudsede. De to af dem skinnede paa Stuepigens Dragkiste, i Læ af hvilken Spillemandens Stol var stillet. Han havde just faaet sin Violin ud

af Skindposen og sad nu og frembragte en gyselig Hob Mislyd under Paaskud af at stemme Instrumentet, en Idræt, som Sønnen i Huset, en Purk paa en halv Snes Aar, iagttog med spændt Opmærksomhed, idet han aldeles imponeredes af den højtidelige Vigtighed, hvormed Lars lyttede til hver Strængs Klang og til sidst nikkede vel tilfreds, da det for Drengens uerfarne Øre lød værre end nogensinde. Buen blev saa alvorlig indgnedet med Harpiks, og han var nu rede til at tage fat, naar det skulde være, efter at have forfrisket sig ved et dybt Drag af Ølkruset. —

Det rigelige Aftensmaaltid, som indtoges i Borgestuen, var sat til Livs, Pigerne havde taget af Bordet, Karlene havde faaet Piberne stoppede og tændte, og efter at han havde holdt Forsamlingen nogen Tid i højtidelig Forventning, lød det da fra Bedstekarlen: „Ja a skulde da sige fra Hosbond, at om I vil ha' Jer en Dans, saa fik I at komme op i Storstuen.“

Toget begav sig saa med ham, fulgt af de to Æresgjæster, Møllerkarlen og Smeden, i Spidsen over Gaarden og ind ad „den brede Dør,“ en Adgang, som Faaredrengen for første Gang betraadte. Allerede det var en

Begivenhed for ham; men da han ude i Entreen fik at se paa Væggen et gammelt Skilderi, saa stort som et helt Fag Vinduer, var han nær ikke kommen længere af Forundring: thi større Stykker Glas end dem i Vinduerne i „Rollingen“ (Vaaningshuset) havde han da aldrig kunnet tænke sig. Lidt efter kom da Pigerne ogsaa ind, stod fnisende i en Krog og trykkede sig. Lars Spillemand længtes efter at komme i Gang og gned snart løs, idet han ledsagede Begyndelsen af Melodien med de bevingede Ord:

„Og nu skal vi ha' os en Hamborger-Skotsk,
Og den skal s'gu gaa med Kartøfler og Torsk!“

Bedstekarlen skred først løs paa Pige-flokken, og trampede snart taktfast løs med Stuepigen, mens Jens Kusk saa sit Snit til at bemægtige sig den kjønne Ane, der nok lod, som hun vilde gjemme sig bag de andre, men slet ikke mente noget dermed, ellers havde hun næppe ladet saadan et lille skjelmsk, blussende rødt Ansigt titte frem bag Bryggerspigens Kappedevinger. Dansen blev snart almindelig, og det gik lystigt med Ril, Totur, Tretur, Firetur og de andre gamle, nu forsvundne Danse, der have maattet vige Pladsen for den meningsløse Hoppen omkring,

der alt havde holdt sit Indtog med „Hamborg-Skotsken.“ —

Henne paa Bænken ved Vinduerne sad den besindigere Del af Selskabet og røg deres Piber. Der sad den gamle Røgter, et Par ældre Daglejere og Jørgen Staldkarl, som vel ikke var gammel af Aar, men var det af Sind. Han var opfødt i Sorthul, et ensomt Boel ude mellem Hedebakkerne i en lille snever Dal, hvor det laa helt lukket ude fra den øvrige Verden, saa der skulde næsten Held til at finde det, om man ej kjendte Vejen. Det var, som de mørke Lyngbakkers Skygge stadig hvilede over ham, thi han var bleven en sær indesluttet Natur, der kun daarlig forligedes med de andre Følk og kun brød sig om sine Heste. Stedse havde han de andre mistænkte for, at de vilde gjøre Nar ad ham, var rede til at tage ethvert spøgefuldt Ord op som en Fornærmelse og klagede saa til „Husbond,“ der havde sin Nød med ham i saa Henseende, men dog holdt paa ham, fordi han var en udmærket flink og paapasselig Staldkarl. —

Der kom efter Haanden mere og mere Liv i Dansen, og selv Faaredrengen og Gaasepigen havde til sidst faaet Mod til at træde en Dans sammen, hvilket dog fik et uheldigt

Udfald, da de bleve dansede omkuld af Møllerkarlen, saa Smeden og Kokkepigen til hele Forsamlingens store Glæde faldt over dem. Jacob Faaredreng, som havde faaet Smedens Støvlesinker mere at føle, end han ret syntes om, satte sig forknytt hen i en Krog og betraadte ikke Bræderne tiere den Aften, mens lille Mette Gaasepige siden dansede lystig med Ole Kodreng. —

Husbond og Madmoder vare imidlertid komne der op og sad som Tilskuere ved Siden af gamle Helvig, Husmandskone fra et Fæstehus under Gaarden. Hun var nu hen ved 80 Aar gammel, men den Aften maatte da hun og hendes gamle Mand, der endnu trofast gjorde sine Hovdage, idet han i Hø og Høst gik og nyslede med et og andet og selv var overbevist om, at han gjorde god Nytte, op til Gaarden. Helvig havde danset der til Opskiver i „Madamens“ Bedstemoders Tid og sad nu og fortalte om, hvilken „svær“ Kone det havde været. —

Lars Spillemand maatte imidlertid puste lidt; det var ikke til at holde ud saadan i et Kjøre, og der blev da en Pause, mens han fik sig en Dram og en Drik Øl. Bedstekarlen fik fat i Brændevinsflasken, skænkede det store Sølvstob fuldt, kredensede og rakte det

derpaa til Husbonden, som saa takkede Folkene og drak dem til, hvor efter Stobet, der stedse fyldtes paa ny, fulgt af Ølkruset, gik rundt. Selv Pigerne nippede til Bægeret, og alle følte sig i en vis Grad hædrede ved at drikke af Sølvbægeret, det gamle Arvestykke, som Helvig havde drukket af i Madamens Bedstemoders Tid. —

Jens Kusk og Pigerne havde imidlertid stukket Hovederne sammen, hvisket og let en hel Del, til Resultatet blev, at de opfordrede Jørgen til at danse, men fik et tvært og uvilligt Nej. Husbonden, som hørte det, gav sig med i Laget.

„Skal Du ikke have Dig en Svingom, Jørgen?“

„Nej, a ska nok ikke.“

„Hvorfor ikke det?“

„Aa to a passer ikke om det.“

„Det er noget Snak; hvorfor skulde Du ikke lige saa vel danse som de andre?“

„A lider det ikke. Og der er vel heller ingen, der vil danse med mig.“

„Jo saamænd er der saa. Jeg er vis paa, at Du vil, Ane.“

„Aa jo, hvorfor ikke det,“ erklærede Ane leende; „men han er jo saadan en sær Tomling, der ikke vil være med os andre.“

„Det er ret, lad os saa faa en Firetur, Lars Spillemand, saa danser jeg ogsaa med.“

Nu kom der Liv i Tingene. Helvigs Mand, der næsten var hende jævnaldrende, satte sine Træsko ind under Bænken og bød som den ældste Madamen op, og Jørgen maatte med, hvad enten han vilde eller ikke, og trampede af Sted med et Ansigt, som han gik til Ligbegængelse¹, mens Ane blev lidt betuttet, da hun ikke havde ventet at blive taget paa Ordet.

Og dog havde Jørgen paa ingen Maade Grund til at se gnaven ud, thi Ane var ubetinget ikke blot den kjønneste Pige paa Gaarden, men i hele Sognet. Hun var en Husmandsdatter „over Aaen fra“, fra Dronninglund Sogn, hvis Befolkning ellers ikke var synderlig godt anset mellem Kjær Herreds Folk. Men paa Ane vidste ingen noget at sige, selv Birgitte Kokkepige, der havde naaet den Alder, da Kvinden bliver slemt skarpsynet for sine yngre Søstres Fejl, kunde ikke finde andet at klage paa hende, end at hun lo for meget og havde for glat et Ansigt. Jens Kusk vilde gjerne være gode Venner med hende, og hun lo tit til og med ham; thi han var en kjøn Karl og den paa Gaarden, som var bedst skaaren for Tunge-

baandet, og kunde jo fortælle en hel Del fra sine Rejser til Byen og om i Landet med Husbond, naar denne kjørte ud paa Studehandel. Men kaad og noget gabmundet var han, det kunde hun ikke nægte, og det stødte hende nok af og til. —

Fireturen var til Ende, og Jørgen havde endda skilt sig meget ordenlig ved sin Del af den, saa Stuepigen den næste Dag paa-stod, at det var hans Støvlesinker, der havde sat de dybeste Præg i Gulvet, en Idræt, som i Dansens Hede vandt Bifald, men Dagen efter under en ædrueligere Betragtning af Forholdene langt fra paaskjønnedes. Han var da for Resten, afset fra hans knarvorne Væsen, ej heller saa ilde en Karl at se til, især nu, da han uvilkaarlig var bleven oplivet af Dansen og til sidst halvt modstræbende havde rettet sig, saa Ane, der fra først af havde betragtet det hele som Løjer, slet ikke var saa ilde fornøjet med sin Danser endda.

„Ja nu skal Du ha' Tak for Dansen, Ane, og mest for det Du ikke grinte ad mig, for det var da vel ellers Meningen.“

„Det ved a da ikke noget af.“

„Jo det er mest Jeres Mening, ved a nok, og havde det ikke været for Husbonds Skyld, skulde I ikke have faaet mig til Nar.“

„Det ved a da ikke af, at Du har været.“
 „Naa det var da ikke saa ringe danset
 endda, Jørgen. Nu gaar Du vel med til
 Legestue i Vinter,“ faldt Jens ind, som
 traadte til og ikke led, at Ane talte saa
 længe med Jørgen. „Skal vi saa ha' os en
 Hamborg-Skotsk? Hvad Jørgen? en, der gaar
 med Kartøfler og Torsk!“

„Nej!“

„Hvorfor ikke det? Kan I kanske ikke
 den i Sorthul?“

„Nei vi kan ikke, vi har ikke svært gjerne
 noget at gjøre med Torsk, og Du skal vel
 sagtens med i Dansen.“

Ane kunde ikke lade være med at smile,
 og Jens tav; thi yppe Klammeri ved Opski-
 veret, naar oven i Kjøbet baade Husbond og
 Madamen vare tilstede, kunde der ikke være
 Tale om, og gjorde han Vrøvl om Aftenen
 nede i Herberget, vidste han, at han vilde
 faa Prygl, thi Jørgen kunde magte ham som
 ingen Ting. —

Aftenen gik da; der blev baaret Vafler
 omkring, og i Anledning af den strænge Høst
 blev det sidste Anker Gammeløl, som egent-
 skulde have været gjemt, stukket an og skjæn-
 ket ud i Lerkruse, saa at Ko-Anders, som
 havde kiget temmelig dybt i „Stobet“, til

sidst, skjøndt han stammede endnu mere end vanlig, følte sig opfordret til lydelig at forkynde, at der ingen Mand var i Sognet, der gjorde saadan et Opskiver, som Husbond, og at han var en „skjøn“ Mand, som var fornøjet ved sine Folk.

Klokken var imidlertid bleven over 11, og der maatte tænkes paa Opbrud. Bedstekarlen gav Signalet ved at byde Husbond saa mange Tak for i Aften, hvorefter hele Forsamlingen vekslede Haandtryk med ham og Madamen, og saa gik til Sengs, noget, hvorefter Jakob Faaredreng, hvem det gamle Øl havde gjort yderligere uklar i Hovedet, alt en Stund havde længtes. Lars Spillemand, for hvem Kvinten var sprungen i sidste Dans, men som til Gjengjæld havde faaet sig en stor Dram, fik med Besvær Violinen i Skindposen og krydsede ad Landsbyen til, mens Helvig og hendes Mand fik Nattely paa Gaarden.

Nede i Herberget var der jo en Del Latter og Snak inden man kom til at sove, og alle vare enige om, at det havde været „skjønt“ at se Jørgen danse. Denne gik imidlertid ude i Hestestalden og fodrede af, hvilket han den Nat var usædvanlig længe om. Da han for sidste Gang havde tømt

Hakkelseløben i Krybben for „Fuksen“, Gaardens ældste Hest, der nød et Slags Naadsensbrød, og i Betragtning af de mange gode Føl, den havde bragt til Verden, og dens bevislige gode Blod (den var en Søster til „Pilen“) af alle i Sognet betragtedes med en vis Agtelse, faldt han i Staver, og stod længe, idet han mekanisk strøg Hoppens Manke, saa længe til hun gav sin Forbavselse Luft ved at rimme paa en saa lydelig Maade, at Jørgen fo'r op af sine Tanker og blev endnu mere misfornøjet med sig selv og al Verden, end han plejede at være det. Var det noget, der lignede sig for en fornuftig Karl, at staa der og glo midt om Natten? Havde det ikke været den ærværdige Fuks, havde den vist faaet Grovheder; men den kunde man jo ikke saadan skjælde ud; en af Plagene havde der imod vist faaet et Knubs. Da han kom ned i Herberget, sov de alle, kun Jens Kudsk gjorde halvt sovende en vittig Bemærkning, der imidlertid fik en saadan Modtagelse, at han foretrak snarest mulig at sove ind.

Jørgen kunde ikke nægte, at Ane var en knøv, mild Pige, men det ærgerlige ved Sagen var, at hun jo naturligvis, som alle de andre, lo ad ham og vilde have ham til bedste. Men det var alligevel en Fornøjelse at se

paa hende, og det havde han da Lov til. Han passede sit Arbejde som vanlig, trofast og godt, men blev Dag for Dag mere fænde-sluttet og uforligelig; thi han levede nu i en stadig Angst for, at de andre Folk skulde mærke, at han syntes godt om Ane, skjøndt Gud skal vide, at han ikke lod det til Syne. Selv den uskyldigste Spøg og mangel Gang den betydningsløseste Tiltale fik et saa hvast Tilsvar fra ham, at ingen længere gad have med ham at gjøre, og flere Gange blev der klaget over hans Uforligelighed.

Det eneste menneskelige Væsen, han viste ubetinget Venlighed, var Husets yngste Datter, en lille mild, lyshaaret Pige, som han ikke havde mistænkt for at ville gjøre Nar ad ham. Naar Hestene skulde vandes, plejede Fuksen at faa Lov til paa egen Haand at gaa til Vands og derefter tage sig en lille Tur om i Gaarden og hen at hilse paa sin gamle Ven Munter, der venlig logrende fulgte med op til Kjøkkendøren, hvor der gjerne faldt en god Bid af til dem begge, hvor efter Fuksen stundom blev ungdommelig stemt, tog sig en lille stivbenet Galop og endte med at trille sig paa den halmfyldte Mødding, en Idræt, som Munter altid ledsagede med en højst bifaldende Gjøn, der gjerne fik den

gamle Hoppe til, naar hun med noget Besvær var kommen paa Benene igjen, at gjøre et gemytligt Forsøg paa at slaa bag ud, uden at mene det mindste ondt der med. Men naar den „bette Thora“ kom ned til Jørgen paa den Tid, maatte Fuksen altid finde sig i at gaa pænt adstadig til og fra Vandtruget, medens Jørgen med den ene Haand førte Grimen og med den anden holdt paa Barnet, der tronedede paa Fuksens brede Ryg.

Men til sidst kom Jørgen saa vidt, at selv hans Yndling fornærmede ham. En Dag kom han med sit vanlige højtidelige Ansigt ind til Husbond, som straks spurgte, hvad der nu var i Vejen.

„Ja, nu kan det ikke hjælpe, at a bliver her længer, for de gjøre alle sammen Nar ad mig. Om det saa er den bette Thora, saa er hun ikke bedre end alle de andre.“

„Herregud, hvad har hun da gjort?“

„Hun har sagt: „Hvad behager“ til mig. Ja, se nu griner Husbond ogsaa ad mig; hvem skal a saa betro mig til?“

„Men kan Du da ikke begribe, at Barnet vilde faa Skjænd, hvis vi herinde hørte, at hun sagde: Hvaaa?“

„Ja, det kan jo være rimeligt nok; det

kan jo være godt nok her inde i Stuen; men det ligner da ikke til noget, at sige hvad behager til saadan en, som mig, det er da at gjøre Nar ad mig.“

Alt, hvad der blev sagt og kunde siges, strandede paa Jørgens: „Det ligner da ikke til noget,“ og fra den Dag af fik Fuksen Lov til at raade sig selv ved Vandingen. —

Med Jens Kusk var det især galt, thi han kunde aldrig lade Jørgen helt være i Fred, skjøndt denne en Dag i Vinteren gav ham en Behandling, som for lang Tid nedsatte ham i Pigernes Agtelse. En Dag skulde der kjøres Korn til Byen, flere Vogne i Følge, og Jørgen fik Førsele af Transporten, hvilket ikke lidet krænkede Jens, da hans Vogn derved blev den anden i Rækken.

Kornet var leveret, og der ventedes kun paa, at Jørgen skulde blive færdig med sine Ærinder, saa skulde man af Sted. Jens mente her at finde Lejlighed til at vise sin Uafhængighed, spændte for og kørte bort uden at vente paa Jørgen, der just kom til og saa ham kjøre, men lod, som intet var i Vejen, gav sig god Tid, spændte for og gav de to andre Karle Ordre til at komme langsomt bag efter, hvorpaa han lod sine gode Heste strække ud, alt hvad de kunde, til han naaede

Jens, der havde faaet en Pige op at kjøre og gav Selvejeren. Af denne Illusion blev han imidlertid paa en Gang udreven, da Jørgen kjørte op paa Siden af ham og ganske sindig meldte: „Ja nu er det vel bedst, Du kjører bag efter, bette Jens,“ en Opfordring, som han ikke turde være overhørig; men hvorved han led et slemt Nederlag i Pigens Omdømme og oven i Kjøbet havde den Ærgrelse, at Jørgen den første halve Mils Vej kjørte Fod for Fod, for at de andre Vogne kunde indhente dem. Dagen efter vilde Jens mukke og lade Jørgen vide, at han ikke havde noget at sige over ham, hvortil denne ikke svarede et Ord, men ganske rolig og sindig greb Jens med den ene Haand i Nakken, den anden i Bukselinningen og kylede ham som en anden Klud ud i Møddingen, hvor den var blødest, saa han kun med Møje arbejdede sig op. —

Foraaret kom, og det var paa en vis Maade en god Tid for Jørgen; thi Jens Kusk var da stundom fra Gaarde flere Dage ad Gangen og kunde ikke se, at Jørgen, om end paa sin vante sky og tvære Maade, sad temmelig længe inde i Borgestuen i Mørkningen efter at „Natteren“ var sat til Livs. Man var jo ophørt at brænde Lys og sad saa stundom og snakkede lidt, inden man søgte Sengen.

Ofte gav en og anden en Vise til bedste, og Ane var ikke den sidste hertil. En Aften overraskede han sig selv og Forsamlingen ved uvilkaarligt at udbryde, da Ane havde endt en Vise: „Det var en „dol“ (smuk) Vise den,“ men blev med det samme bange for at have sagt for meget, og krøb igjen ind i sin Skal.

En Aften kom det paa Tale, om ingen kjendte Visen om Manden, der dræbte sin egen Datter, en hjemmelavet Vise, der trods sin mærkelige Meningsløshed den Dag i Dag stadig synges rundt om i Vendsyssel. Ingen kunde den, skjøndt de alle havde hørt den, før Jørgen til almindelig Forbavselse pludselig lod høre fra sig og meldte, at han kunde synge den, og med det samme begyndte at istemme den paa en højst drøvelig enstonig Melodi. Første Vers lød saaledes.

Fuglen sat' sig paa de bare Kviste, .
 Græd og klaged' sig saa ynkelig
 For sin Kjærest', som den havde misted',
 Mest for den, den ikke kunde faa.
 Ingen Mage søgte den nu mere,
 Thi den var af alle Fugle had't,
 Ingen Mage søgte den nu mere,
 Thi den var af alle rent forladt.

Det beskrives nu videre, hvordan Datte-

ren sneg sig ud om Natten for at møde sin Elsker, men fulgtes af Faderen, der af en Fejltagelse dræbte hende. Da Jørgen kom til Verset:

Kristian! Kristian! kom, hvis Du mig elsker!
 Kjære kom, hvis Du mig haver kjær!
 Døden er nu alt i mine Arme,
 Der er ingen Redning for mig mer!

græd alle Pigerne, og selv Karlene vare bevægede, saa at man i en meget alvorlig Stemning hørte paa det sidste Vers, der, søm vanlig, indeholdt Moralen:

I Forældre, hvem Gud har betroet
 Børn udi eders Ægtestand,
 Lader Eder ikke saa bedaare,
 Som det gik med denne stakkels Mand.
 Først sin Datter skilte han ved Livet,
 Og derefter dræbte han sig selv.
 Man ved ej, om Gud har ham tilgivet.
 Naade for hans Sjæl i Himmelen!*)

Der hjemme i Sorthul døde imidlertid Jørgens Fader, og hans gamle Moder maatte nu have ham hjem at styre Stedet. Hver Dag tænkte han paa at spørge Ane, om hun vilde drage med ham der ind, men aldrig

*) For nogle Aar siden fandt jeg den trykt i en af Soldaterbutikerne i Kronprinsessegade og der kan den maaske findes endnu. I Randersegnen synges den ogsaa den Dag i Dag.

kunde han faa Ordene over sine Læber, eller der kom et og andet i Vejen, saa han ej kunde faa talt. Ane betragtede ham med en vis sky Agtelse, var til en vis Grad venlig mod ham og gjorde aldrig Nar ad ham, skjøndt det med hendes lette Sind stundom faldt hende vanskeligt nok at lade være med at le, naar de andre smaadrillede ham. Havde Jørgen bejlet, havde han vist faaet Ja, thi han var jo desuden et godt Parti. Men han kunde ikke faa Bugt med sin sære Frygt for at blive let ud, og tav, medens han stedse blev mere og mere uomgængelig, saa at alle paa Gaarden vare glade den Dag, han rejste.

Hans gamle Moder lod ham ikke længe i Ro, førend hun begyndte at tale med ham om, at han burde føre en Kone til Stedet, og vilde vide, om han havde tænkt paa nogen. Da Jørgen naturligtvis ikke kunde faa sig til at gjøre nogen Tilstaaelse i saa Henseende, maatte hun jo tage sig af Sagen, og havde da ogsaa for længe siden indledet et Parti med en nogenlunde velstaaende Boelsmands halvgamle Datter og bejlede nu paa Jørgens Vegne, saa han, inden han ret vidste, hvordan det var gaaet til, blev gift. Hans Kone var et „stærkt Arbejds menneske“, men den mest personificerede Flegma, man kunde

tænke sig, og gjorde ondt værre ved aldrig at tage Del i hans Ærgrelser, men stedse møde hans Beretninger med de irriterende Ord:

„To de ka aa væ remmele!“

Man fortalte i Sognet en kostelig Historie om dem. Jørgen var en Dag kjørt til Byen og havde blandt andet en Krukke Smør med, som han skulde sælge. Pasop havde taget sig Lov til at løbe med og var til sidst kommen op at ligge bag i Vognen, hvor han lokket af Lugten af det friske Smør og af Mangel paa bedre Beskjæftigelse havde givet sig til at slikke af Smørret og havde omtrent faaet Halvdelen til Livs, inden det blev opdaget.

Da Jørgen om Aftenen kom hjem, var han selvfølgelig mere end almindelig gnaven, saa meget mere, som han straks blev modtagen med det Spørgsmaal:

„Hva fek Do saa for Smørret?“

„Aa de lie Bæst! De forbannede Asen! To a trovver a ska slo ham ihjæl!“

„Hvem menner Do?“

„De ka Do val vedd'. To de æ da de lie Bæst a en Hund.“

„Ja no ska Do ett vær' saa ilvorren. Hva haar han da gjovv'?“

„To han ha da slekked' Smørret i sæ.“

„Aad han Brøj te?“

„Nej,“ svarede Jørgen uvilkaarlig.

„De kaller a aa fraads’.“ —

At slige Scener ikke forbedrede Jørgens Humør, kan man ikke undre sig over, og til sidst kom han til det Resultat, at, siden han aldrig kunde tale Folk til Pas, saa var det bedst, at han tav helt stille. Denne Beslutning gjennemførte han virkelig. Eh skjønne Morgen begyndte han sin Rolle som stum og holdt det gaaende hermed et helt Aar, idet han kun meddelte sig skriftlig, saa Folk endelig maatte tro, at han ej kunde tale. Den eneste, der ikke troede ham, var hans gamle Husbond, hvem han i sin Stumhedsperiode stadig glædede med lange Breve, der selvfølgelig vare fulde af Beklagelser over Menneskenes Ondskab, og ham var det da ogsaa, der fik Jørgen til at bryde sin Tavshed, idet han en Dag tog ham saa haardt i Skole og læste ham Teksten i den Grad, at Jørgen i sin Fortrydelse over at blive saa haardt medtagen af „Hosbond“, glemte sin Stumhed og gav Gjensvar, saa at han jo derefter blev nødt til at opgive sin Rolle. Men fra den Tid af fik han beholde Navnet „Stumme Jørgen“.*) —

*) Dette Træk er historisk sandt, saa vel som de andre Hovedtræk i Skizzen.

Ane var alligevel bleven gift med Jens, der havde kjøbt en Husplads i Kjæret og sat et Hus der. De maatte slide haardt i det, og det var noget, som Jens ikke havde Sind til ret længe ad Gangen, lige som han fra sit vejfarende Liv som Kusk havde faaet for megen Smag for en Dram og paa at leve godt. Det gik derfor kun ringe med dem, og Ane greb sig stundom i at tænke paa Jørgen, hvem der, trods hans sære Væsen, dog vist havde været mere Hold i. —

Jørgens Kone døde imidlertid, og han solgte nu Sorthul for at komme bort fra Sognet og Menneskene der. Hans gamle Husbond forestillede ham forgjæves det taabelige i den Plan, han havde fattet, at ville rejse til Kjøbenhavn; men Jørgen holdt med vanlig Stædighed fast paa, hvad han nu en Gang havde sat sig i Hovedet og drog der over. En Maanedes Tid der efter viste han sig imidlertid igjen, idet han afgav den Erklæring:

„To a trovved da ett, te Mennisken ku vær' lier enn di æ hær hjemm', mèn di der-øvver, di var da di allerliet, a ino haar kjent.“

Han havde endnu i Behold et Tusind Daler, og dem vilde han bede Husbond om at gjemme for sig. Denne søgte forgjæves

at faa ham til at sætte dem i Sparekassen, men derom vilde han intet høre. Der snød de ham da nok for dem, mente han. Om Renter vilde han længe ikke høre Tale, men maatte dog give efter, da Husbond ellers ikke vilde gjemme Pengene for ham. Saa lejede han sig en Stue i et afsides Hus ude i Kjæret og tog Arbejde som Grøftegraver; thi ved det kunde han faa Lov at være ene ude i Kjæret eller Engene, hvor han kunde være i Fred for Folk. Kun sjeldent talte han med nogen, men en Dag fik han dog at høre, at Jens Kusk var død, og at Huset skulde sælges for Ane, der sad med 6 Børn og selvfølgelig ikke kunde betale en Gjæld af 100 Rd., som Manden havde efterladt sig. Dagen efter kom han op paa Gaarden og bad Husbond, om han maatte faa 100 Rd., og med dem i Lommen begav han sig til Ane, som han nu gjensaa for første Gang i mange Aar. Hun var nu bleven en stakkels udslidt, nedbøjet Kone, og der saa fattigt ud i det lille Hus. Edderkopperne spandt deres Væv over Haandkværnen ude i Forstuen, det var længe siden, der havde været noget at male paa den, og Væven stod tom, da Ane i den Tid, Jens havde været syg, ikke havde kunnet tage mod noget Arbejde. Hun kjendte

knap Jørgen igjen og blev ikke lidt forundret over dette Besøg.

„Ja a har da hørt, at de ville sælge Huset for Dig, Ane, og det tykkes a da ikke var værd, og da a har et Kon Skillinger, kunde Du gjerne tage de her 100 Daler og faa Gjælden betalt.“

„Ja, men Jørgen, a kan ingen Udvej se til at betale Dig dem igjen.“

„Det fik da endelig ogsaa at være.“

„Herregud, Jørgen! Du er da lige godt meget bedre, end Folk gjør Dig til, det har a altid sagt.“

„Ja det ved a ikke noget om; men a tykkes ikke, at a kunde lide, at de skulde sælge Huset for Dig. Du var da den eneste, der ikkè grinte ad mig, den Gang vi tjente sammen. Om det saa var den bette Thora, saa vilde hun ogsaa gjøre Nar ad mig.“

Ved Jørgens Hjælp blev Huset reddet for Ane, og da hun var en flink Vævekone, fik hun snart godt at bestille; saa at hun nogenlunde slog sig igjennem. Jørgen blev siddende i sin ensomme Stue og kom kun en sjelden Gang den Vej af hendes Hus; thi han led ikke at blive takket. Der gik endnu et Par Aar hen, saa blev Jørgen liggende i Sengen en Morgen og mærkede, at det kun

var ringe med ham. Han fik da Bud efter sin gamle Husbond og Sognefogden og fik opsat et Slags Testamente, hvor efter Ane skulde arve, hvad han efterlod sig, og nogle Dage efter døde han, just som hans Husbond, der, trods hans sære Væsen, var kommen til at holde af Jørgen for den gammeldags Til-lids Skyld, hvormed han stedse holdt sig til ham, sad hos ham. Hans sidste Ord vare: „Ja, nu faar De at have Tak, Hosbond, for den Gang. Nu kan Folk gjerne le ad mig, om de have Lyst, nu passer a ikke om det.“

SKOV-ANDERS.

Det var i de glade Dage, da jeg var begyndt at læse Romaner, at jeg en Dag kom stolpende ned gennem Skoven saa fordybet i „Enken Barnaby“ eller en lignende „god Bog“, at jeg hvert Øjeblik snublede over en Trærod eller en Elletrunte. Just som jeg stod i Fare for at falde paa Næsen i en Busk Brændenelder, blev jeg advaret ved et mærkeligt lille Bjæf og saa da op. Der sad paa en Træstub gamle Skovanders med en Bog i Haanden, og ved hans Fødder laa en rund Klump rødbrun Uld, hvorfra der lyste et Par klare Øjne og lød nogle smaa altererede Bjæf.

Jeg hilste da Gudsfred til Gamlingen, hvem jeg nærrede en dyb, med lidt Skræk blandet, Respekt for, da Folk fortalte allehaande sære Ting om ham og vare enige om, at han kunde mere end sit Fadervor. Nu var han gammel og kroget, men dog en

Skikkelse, som man ej kunde andet end lægge Mærke til, som han sad der helt klædt i Hjorteskind med Knæbuxer og rød strikkes Lue, med det rynkede storskaarne Ansigt, lange graa Haar, et Par vældige i brede Messingringe fattede runde Glarøjne klemte fast paa Næsen og holdende Bogen i Arms Længde fra sig. Det var Hans Egedes Rejser, den nyeste Bog i den gamles Samling, og den læste han atter og atter uden at blive træt og foragtede alle nyere Bøger.

„Tak Niels Ellern,“ svarede han paa min Hilsen. „Hvad er det for en Bog, han gaar og læser i?“

„Aa det er en Fortælling,“

„Er det om noget, som virkelig er passeret?“

„Nej ikke rigtig, men det kunde da være gaaet saadan,“

„Ja saa er det lige godt ikke værd at læse. Nej kjender han den her Bog? Han kan tro, det er skjønt at læse om, hvordan de bære dem ad i Grønland. Man skulde undre sig over, at der kan leve Mennesker der oppe. De har ikke én Gang saa meget Græs, at de kan føde et Faar. Sæt sig ned, saa skal a forklare ham, hvordan de bære sig ad med at fange Sælhunde. Ja i mine unge

Dage, da fangede de ogsaa af dem nede ved Hou, og a har tidt kjøbt Tran af dem; men der tog de dem da i Garn.“

Saa forhippet jeg end var paa at faa læst videre i min Roman, turde jeg dog ikke vægre mig og sad snart ved Siden af Gamlingen, med hvem jeg maatte gennemgaa samtlige Kobbere i hans Bog og høre en lang Forklaring over hvert af de afbildede Redskaber og dets Anvendelse. —

Heldigvis kom der paa en Gang Liv i Uldklumpen, der længe havde ligget og set paa os med et Par skjelmske Øjne, som om den forstod Situationen og morede sig over mig. Dens filosofiske Ro var et Par Gange bleven forstyrret af en næsvis Flue, som havde krillet den paa Næsen, saa at den med en af de smaa kluntede Forpoter yderst fortrydelig havde gnedet den lille buttede Snude. Men nu kom der en Humlebi, der ved sin irriterende Summen til sidst helt bragte den i Harnisk, saa at den for op med et Sæt og med en Mængde vrede Smaabjæf protesterede mod Rolighedsforstyrren. I sin Iver tabte den Fodfæstet med Bagbenene, saa den kom til at sidde ned med Forbenene vidt skrævende fra hinanden og saa yderst latterlig ud; men vred var den og blev ved at

skjælde ud i en Pokkers Tid, skjønt Humlebien for længst var borte.

Selv Anders maatte le ad den, og jeg var ikke sen til at benytte mig deraf til at faa Samtalen ledt hen paa Hvalpen, som jeg da fik at vide var en Dattersøn og sidste Ætling af hans gamle Diana, som trofast havde tjent ham i saa mange Aar. Dens Blod var desværre ikke ublandet, thi den tegnede nærmest til at blive en Pudel, men dens Bedstemoder havde stammet fra „Brigaderens“ Kobbøl, saa Anders mente, at der nok vilde blive Hund af den alligevel.

„Men nu er a for gammel til at gaa med Bøsse, og der er da for den Sags Skyld heller ikke længer noget at skyde som i mine unge Dage. Nu render jo enhver Dreng med en Bøsse, saa alt Vildtet bliver ødet. Nej saa skulde han have set, den Gang a var Dreng, da var der fuldt op af Urkokke i Mosen, og Rugen blev somme Tider om Vinteren helt traadt op og afgravid af Dyrene. Nu ligge de jo og pløje og tumle alle Steder, saa ingen Ting kan være i Fred; om det saa er Engene, saa begynde de at brække dem op, lige som om de ikke havde nok i de gamle Marker. Og Skoven bliver helt ødet. I min Faders Tid, for han var da Skovfoged her

ligesom a, havde Gaarden sit Stod her i Skoven, og Svinene gik paa Olden. Nu er her jo knap saa meget Læ, at en Kat kan fjæle sig. Det er da ikke saa sært, at Dyrene ere trukne her fra og ned i Hals Skove. Gud ved, hvor længe de faa Fred der. Ja han kan tro Niels, det var meget bedre i gamle Dage. Det bliver ringere og ringere.“

Det samme havde adskillige andre Gamlinger fortalt mig saa tidt, at jeg, ved nu at høre det af Skovanders, blev fuldstændig overbevist derom og derfor med sær Interesse hørte efter hans Fortællinger fra gammel Tid. Jeg søgte da, naar jeg kunde, ned i Skoven til ham, hvor jeg gjerne kunde være sikker paa at træffe ham siddende paa en Træstub med Hans Egedes Bog, og hvor jeg fandt en prægtig Legekammerat i den lille Tyrk, med hvem jeg sluttede et varmt Venskab. Traf jeg ikke Anders i Skoven, saa søgte jeg ham uden for hans Hus henne i Skovbrynet, hvor han saa sad paa Bænken ved Brønden og slikkede Solskin ved det vestre Havegjærde. Stikkelsbær var der i Mængde i Haven og sure Æbler, som dog smagte mig herligt, mens „blaa Duer“ kigede ind ad de smaa solbrændte Vinduer. Gammelt og brøstfældigt var Huset og havde kun klinede Vægge,

men som det laa der ved Indkjørselen til Skoven, omskygget af gamle krogede Abilder, med Risgjærde om Haven, den gamle forfaldne Vippebrønd, Storkerede og Husløg paa det mosgroede Tag, saa det ganske anderledes hyggeligt og malerisk ud end det skaldede, firkantede Hus af gule Mursten, som nu knejser paa den gamle Tomt, mens de gamle Abilder ere hugne, og dumme Georginer glo i Stedet for de gamle hyggelige „blaa Duer“.

Folkene der hjemme paa Gaarden havde travlt med mine hyppige Besøg hos Skovanders og varede mig for fuldt Alvor, at jeg ikke skulde lade ham lære mig at læse i „Cyprianus“, den berømte Heksebog, som den Gang spillede en stor Rolle i Folks Fantasi. Læste man den, saa gav man sig Fanden i Vold. Derimod mente de, at det ikke kunde være saa galt, om jeg kunde faa ham til at lære mig at signe, thi saa kunde jeg da hjælpe mangan forvreden Fod eller forstuvet Haand til Rette igjen. Tale til Anders om sligt, turde jeg selvfølgelig ikke, dertil nærede jeg for stor Respekt for ham, men jeg tænkte tidt paa, at det kunde være rart at faa Cyprianus at se, thi paa denne

vidunderlige Bogs Magt tvivlede jeg ikke noget Øjeblik. —

Jeg kunde have Lyst til at skildre Anders' Stue; den staar saa levende for mig og var en god Type paa en Husmandsstue i de Tider. Ved Langvæggen mod Vinduerne stod en gammel Egetræs „Ørk“ (Kiste) med kunstigt Snitværk samt Bord og Bænk: Mellem Vinduerne hang et lille søndret Spejl og over Bordet en „Uro“, et af Halmstraa, Baandstumper og Fjer sammensat Apparat, som altid var i Bevægelse, og som Anders havde faaet af et af sine Børnebørn. Ved Bagvæggen stod en Dragkiste, over hvilken hang, foruden et gammelt Messingspejl, to Træsnit, det ene forestillende det bekjendte Sagn om, hvordan Skrædernes uforsigtige Omgang med en Gedebuk blev Skyld i deres defekte Legemsbygning, det andet det bekjendte Nürnberger-Billede, hvorpaa de forskjellige Menneskealdre fremstilles hver paa sit Trappetrin. „Det er et skjønt Billede,“ mente Anders, „saadan gaar det da ogsaa til. Ja nu er a snart kommen til det nederste Trin.“ Paa samme Væg hang ved Siden af et lille grønmalet Skab med Tulipaner hans Jagttaske af Grævlingeskind med det grinende Hoved som Klap. Skabet betragtede jeg med en vis Sky, thi jeg var

vis paa, at „Cyprianus“ gjemtes deri. Den gamle Flintebøsse, som Anders priste frem for alle nymodens Skydere, hang langs hen ad Loftsbjælken tillige med en lille sort forbrændt Pibe med Sølvbeslag. I den anden Langvæg mellem de to Alkover var Døren til Udskuret, hvor om Sommeren Mælkefadene stode. Paa den ene Side prydedes Væggen af et i Ramme ophængt trykt „Himmelbrev“, mens over Døren Almanaken hang i sin Træramme. Paa den anden Side hang den rød- og grønmalede trekantede Hylde, „Tabletten“, hvori Anders's Bogsamling havde sin Plads. Stor var den ikke. Der laa to gamle krøllede Hefter af den prøjsiske Konge Frederik Vilhelm den førstes „Tobakshistorier“, en temmelig grovkornet Lektüre, „Taarepersen“, Peder Dass's rimede Oversættelse af Luthers Katekismus og „Bondepraktika“ med sine Vejrspaadomme, Julemærker og astrologiske Forudsigelser. „Det er rigtig en skøn gammel Bog,“ mente Anders, „i gamle Dage, da vidste man meget bedre Besked med alt sligt, end nu til Dags; nu er Folk for kloge til at tro nogen Ting, og saa ved de endda ingen Ting.“ Ved Siden af Døren stod den svære Bilæggerovn med sine store bibelske Reliefer og Indskriften „Fossum ♂ Werk 1710“

og mellem den og Alkoven Gamlingens halmspundne Lænestol med hans Navnetræk indskaaret i Rygstødet. Der sad han om Vinteraftenerne og studerede sin Hans Egede ved det matte Skjær fra den i en lang Krog fra Loftet nedhængende Tranlampe, en aflang Jernskaal, fra hvis ene Ende Vægen stak ud som i de antike Lamper. Oven paa Kakkelovnen var anbragt en Træramme, inden for hvilken om Vinteren blev lagt Byg, som der langsomt svedes til Malt, og oven over den var Hylden til Mælkefadene, naar der blev for koldt i Udskuret. —

En Dag sad vi da og snakkede, og han fortalte mig om, hvordan min mødrene Slægt var den ældste i Sognet og om, hvilken „svær“ Kone min Mormoder havde været. Jeg kom da til at spørge ham om hans Slægt.

„Ja min Farfar han var da fra Skallerup oppe ved Hjørring.“

„Hvordan gik det da til, at han kom her ned?“

„Ja det er da en sær Historie. Det gik ilde til, men vel endte det. Min Far har fortalt mig, at hans Far først havde et Sted i Fæste paa Asdal Gods, hvor der nok den Gang boede en Greve. Den Slags Folk har da ellers Ord for ikke at kunne trives her i

Vendsyssel, og der var nok heller ikke mere end den samme. Naada! min Farfar han havde da sagt sit Fæste op og var flyttet fra Asdal i Vild og Venskab, og han var ved at se sig om efter et Sted, hvor han igjen kunde sætte Bo. Saa kom der en Dag Bud fra Jomfruen, der boede paa Fuglsig, hun hed nok Lange, om han vilde komme der hen, for hun havde et Sted, han kunde faa i Fæste. Han gik ogsaa der op og snakkede med hende, men det blev jenne Snak, for der laa da en Løjtnant fra Regimentet i Aalborg i Besøg der, a tror de kaldte ham Møsting, og han var nok med det samme paa Hververi. Da saa min Farfar gik fra Gaarden, passede de ham op, og skjøndt han værgede sig saa godt han kunde, bandt de ham, stak nogle Penge i Lommen paa ham, for at det skulde hedde sig, at han havde taget mod Haandpenge og kjørte ham til Fladstrand. Der sad han i Kastellet i Jern i syv Dage. Men saa fik han Held til at slaa Laasen, der var for Jernene, i Stykker og rømte. I nogen Tid maatte han holde sig gjemt i Heden og Skovene, men kom da til sidst til Løkken, hvor han satte Bo, da han mente, at der kunde de ikke gjøre ham noget, for det hørte Kongen til, de kaldte det nok Ryttergods.

Men den samme Møsting havde ikke glemt ham endda; han lod ham om Natten slæbe ud af hans Hus og førte ham bagbunden til Aalborg, hvor han blev stukken ind mellem Soldaterne. Min Farmor hun blev lige godt ikke saa let forknytt, hun fik da et Brev sat op om det hele. hvordan det var gaaet til, og Sognefolkene gave hende et Vidne med om, at det var sandt det hele, og at hendes Mand var en skikkelig Mand, som intet ondt havde forskyldt. Hun kom saa til at sejle med en Skipper fra Hals over til Kjøbenhavn og kom Kongen i Tale, og saa maatte de da give hendes Mand fri af Tjenesten igjen. Den Smule, de havde havt, havde de sat til, men saa var der en, der havde hørt om, hvordan det var gaaet dem, og han skaffede min Farfar sat til Skovfoged her, hvor han skulde have Opsyn med Stodet og Oldensvinene. „Ja det var den Gang, her var Skov,“ sukkede Anders. —

En Dag kom jeg helt mod i Hu ned til ham. Den ene af vore gamle sorte Hunde var død; den var om Morgenen funden ihjel-slaaet et Stykke fra Gaarden, hvor hen den vel havde forfulgt en eller anden mistænkelig Person. Nogle Tatere fik Skylden, men det havde dog næppe været dem, thi saa

havde „Feldman nok været flaaet. Da jeg fortalte Anders, hvad der var hændet, mente han, at saa var det bedst, vi fik Tyrk i Stedet, thi han vilde da gjerne have denne et Sted hen, hvor han var vis paa, at den vilde faa det godt. „Og han kan være vis paa,“ sluttede han, „at der bliver en god Hund ud af ham, for Diane stammede fra Brigaderens Kobbet.“

„Brigaderen“, den nok som bekendte Halling paa Dronninglund, levede den Gang endnu tydelig i Folks Erindring, og Anders havde jo mange Gange set ham.

„Har I nogen Sindsø havt noget med Brigaderen at gjøre,“ spurgte jeg.

„Jo det kan nok være,“ svarede Anders, idet et Smil for hen over hans rynkede Ansigt, „a har da ogsaa havt for Alvor med ham at gjøre.“

„Hvordan gik det til?“

„Ja han har da nok hørt om Brigaderen. Hvem han var, vidste ingen rigtig. Han havde været uden Lands og havde nok været med baade til det ene og det andet, men en grov Hoben Penge havde han, hvor han nu siden havde faaet dem fra. Han havde nok før haft en stor Gaard sønder ude, før han flyttede her op at bo, og det var et fælt

Hus, han holdt. Man saa ham aldrig uden med to lede Morianer i Følge, og Bønderne, dem handlede han da saa skammelig med. A var en Knøs paa godt og vel en Snes Aar den Gang, og a gik tidt med Bøssen der nede i Engene ved Aaen, hvor der i de Tider var mange flere Ænder end der er nu, siden de ligger og renser Aaen, op hele Vejen. Der ovre paa den anden Side af Aaen har da Dronninglunds Folk deres Engskifter, og der havde a faaet Kig paa Kjesten, der siden blev min Kone. Hendes Fader havde et kon Sted paa to Heste oppe i Tryde og kom ogsaa der ned for at bjerge sit Hø. Kort og fortælle, Kjesten og a tyktes da om hinanden; det var vor Agt, at vi skulde have hinanden, og det havde hendes Forældre da heller ikke noget imod. Naar a saa gik der nede i Engene efter Ænder eller Bekkasiner, saa kunde det jo nok hænde, at a gjemte Bøssen i en Høstak, for den turde a ikke tage med der over paa Brigaderens Jagt, og gjorde et Rend op til Tryde for at se til Kjesten. — En Aften, da a kom der over, var hun rent elendig, thi hendes Fader, der var kommen hjem fra Hovdag, havde bragt Bud om et nyt Paahit, Brigaderen havde fundet paa. De skulde have en Gre-

nader i Kvarter der i Høstens Tid, for „Manden“ havde da sat sig i Hovedet, at han vilde have jenne smukke Folk paa Godset og saa havde han faaet Lov at faa et Kompagni af de største og kjønneste Karle ved Regimentet i Aalborg der ud paa Godset, og de skulde indkvarteres rundt om, hvor der var knøve Døttre og skulde se at gjøre sig gode Venner med dem. Kjesten hun svor da, at hun vilde ikke have noget med dem at gjøre, men hendes Fader mente, at det ogsaa var galt at lægge sig ud med deres Husbond, som endda havde lovet, at de Karle, som giftede sig, skulde faa et godt Fæste. — A var kun ringe til Mode, kan han tro, da a gik hjem den Aften. — Det varede heller ikke mange Dage, saa fik de Indkvartering, en knøv Karl var det, og en skikkelig Karl nok, men a kunde da lige godt ikke lide det, og Kjesten hun klagede sig over, at det skulde hedde sig, at hun skulde være gode Venner med ham. — Saa kom a en Aften gaaende her igjennem Skoven, og som a gaar bedst, ser a, der sidder en Mand paa en Trunte. Det var en gammel Mand og han saa ud til at være træt. A bød ham da Gudsfred og spurgte ham, hvor han var fra. Ja han var da lang Vejs fra, svarede han paa et Maal,

som a knap kunde forstaa, rigtig Dansk var det ikke; siden sagde han, at det var Norsk. Han klagede sig, at han var træt og spurgte om, hvor han kunde faa Husly, og da a havde ondt af Stakkelen, lod a ham følge med hjem, og saa fik han da lidt til Føden og Nattely. Han fortalte, at han havde været vidt om i Verden, Sømand havde han været og havde været i mange Aar i Slaveriet hos Tyrkerne. A tyktes, at det var skjønt at høre ham fortælle og fik ham til at blive den næste Dag over, hvad han nok kunde trænge til. Han spurgte meget om Brigaderen og vilde vide, hvordan han var at have med at gjøre, og a fortalte da om ham og kom ogsaa til at fortælle, hvordan det stod til med mig og Kjesten, og at hendes Fader ikke turde lade os faa hinanden, uden at Brigaderen sagde ja, hvad han vist ikke vilde. Da den gamle saa gik, fulgte a ham gennem Skoven og viste ham den nærmeste Vej over ad Dronninglund til, og da han bød Farvel og takkede for Husly, sagde han til sidst: „Nu skal Du ikke være forknyt, Anders, men faa din Svigerfader til at gaa op til Brigaderen og høre ad, om han har noget imod, at Du faar Kjesten, saa skal Du

se det gaar nok. Jeg skal nok lægge et godt Ord ind for Dig.“

„Det lo a da' ad, for det kunde kun være hans Spøg.“

„Ja ja, se nu kuns ad,“ sagde han, „og sørg blot for, at Folk faa at vide, at jeg har boet hos Dig i to Dage.“

„Den Snak kunde a nu ikke forstaa, men en 8 Dages Tid efter, da a en Aften var rendt over at se til Kjesten, vidste de at fortælle nyt.“

„De fortalte da, at en Dag, det var netop den Dag, da den gamle var gaaet fra mig, var der, just som Brigaderen stod og mønstrede Hovbønderne, og det var ledt, som han kunde tumle med dem, kommen en gammel Stodder ind i Gaarden og var gaaet lige hen til ham og havde bedt om lidt i Guds Navn. Brigaderen havde bedt ham rejse Fanden i Vold og truet med at slippe Hundene paa ham, hvis han ikke straks skrupede af. Men saa havde den gamle rettet sig op og havde sagt nogle Ord paa et Maal, som ingen forstod, og da var Brigaderen bleven hel graa i Ansigtet af Forskrækkelse, havde jaget Hovbønderne, der jo stod og gloede paa dette her, ud af Gaarden og havde lukket sig inde med den gamle, hvem ingen

mere fik at se. Nogle troede, at det var Fanden selv, som var kommen for at vare ham ad, at hans Tid snart var udløben, men det vidste a bedre. Mere rimeligt var det, som andre fortalte, at den gamle i sin Tid havde været i Slaveriet med Brigaderen, og at denne var bange for, at det skulde komme ud mellem Folk. De fortalte da ogsaa, at den ene af de sorte Tjenere næste Morgen var kommen hjem med en Vogn fra Voersaa, og at en norsk Skipper, som laa der, samme Dag var sejlet hjem, skjøndt han ikke havde faaet Ladning endnu.“

„Dette her rendte mig nu en hel Del om i Hovedet, og da Kjesten samme Aften klagede sig svært, fordi hun ikke kunde være i Ro for denne her Grenader, saa talte a alvorlig med hendes Fader og fik ham til at love, i hvorvel han var svært bange, at han den næste Dag skulde tale med Brigaderen, skjøndt han ikke mente, at det kunde nytte. — Men det gjorde det nu alligevel, thi skjøndt han gjorde sig svær gal, saa, da han hørte, at det var mig, der var Tale om, gav han alligevel sit Minde; „men“, føjede han til, „Du kan hilse ham og sige, at hvis han render med Sladder, skal jeg nok finde ham, og træffer jeg ham nogensinde paa min

Grund, skyder jeg ham ned som en Hund““. Og det havde han ej heller været forknytt for, for han sparede ingen Ting. Han har vel sagtens tænkt, at den gamle havde fortalt mig noget og var bange, at a skulde fortælle det igjen. Det varede da heller ikke længe, inden Kjesten og a holdt Bryllup, for det var nok bedst at faa det gjort, inden han fik betænkt sig. Men a turde aldrig komme norden Aaen, saa længe Brigaderen levede. De mente allesammen, at Fanden tog ham, og bedre havde han ikke fortjent.“ —

Det var den sidste Dag i Sommerferien, da Anders fortalte mig denne Episode af sit Liv, og jeg saa ham ikke mere. I Høsten fik jeg sendende en Kurv søde Æbler fra ham som Tak, fordi jeg havde faaet Tyrk anbragt hjemme paa Gaarden, og da jeg kom hjem i Julen, var han død. Cyprianus havde de forgjæves ledt efter blandt hans Efterladenskaber, og den almindelige Tro var, at han havde brændt den, for at kunne dø roligt, thi dette kunde ingen, som ejede denne Trolddomsbog. En af hans jævnaldrende, gamle Jeppe Vendelbørg, anførte som Bevis for, at Anders havde kunnet mere end sit Fadervor, at han i sine unge Dage havde

været den eneste, som kunde magte Brigaderen. —

Tyrk kunde ej fornægte sin Afstamning paa mødrene Side, og bed saa mange Harekillinger ihjel, at han til min Sorg blev sat i Lænke, men at der var ædelt Blod i ham, vidste han ved sin rørende Troskab mod sit Herskab. Fader solgte Gaarden, og den nye Ejer førte selv Lænkehund med sig, men Tyrk skulde blive der og nyde en sorgfri Alderdom, thi med Lænkehunden gaar Lykken af Gaarde. I et Par Dage blev han holdt indelukket, men saa snart han slap løs, løb han bort for at søge sit gamle Herskab. Efter en otte Dages Tid kom han udsultet og træt tilbage, fik en god Modtagelse og kom til Kræfter igjen. Men saa snart han havde udhvilet sig tilstrækkelig, drog han igjen ud paa sin forgæves Søgen. Mange Steder var han bleven set, baade ved Nat og ved Dag, stadig søgende og til sidst meldte Rygtet, at han var funden død i Hammer Bakker.

FRA FÆRGEBOEN.

Om jeg husker ret, er det i „Peregrine Pickle“ at der fortælles om de engelske Kavallerer, der havde fulgt Stuarterne i Landflygtighed, og hvis eneste Trøst det var hver Morgen at gaa ned til den franske Strand for der fra at se over mod deres Fødeø. —

Omtrent lige saa gik det os Vendelbo Dreng, hvem umilde Fædre havde skikket i Aalborg Latinskole, mens vi endnu vare saa umodne, at vi ej ret havde lært at skjønne paa vor Værdighed som „Latinere“. Naar Skoletiden var forbi og næste Dags Lektier havde faaet, alt efter som Kontrollen var, en mer eller mindre let Overhaling, saa, søgte vi, om muligt, ned til Færgebroen. Den Gang drømte man endnu ikke om Pontonbro og endnu mindre om „Fastbro“.

Vort Hjemland Vendsyssel laa skilt fra

os ved Fjorden og vi smaa „Kavalerer“ drev gjerne omkring der nede, naar vi kunde, og keg ned i hver ankommende Færgebaad, om den ej skulde føre en eller anden Kjending, der baade kunde bringe os som en Hilsen, og som maaske kunde imponeres lidt af det lille Sølv-Minervabillede, vi bare paa Huen. (Borgerskolens Dreng, dem vi fornemt kaldte for „Gadedrengene“ men som desværre vare os overlegne baade i Tal og Kræfter, vare rigtignok nedrige nok til haanende at kalde det for „Loppeskildtet“, thi Øgenavnet „Lopper“ klæbede fra Arilds Tid blandt Byens Dreng ved os Latinere. Muligt var det fordi vi gik i den „sorte Skole“. Og dette nedrige Haansnavn havde da ogsaa til sidst den Virkning, at vi aflagde Emblemet paa vor Værdighed).

Det var ikke nogen stor Tumleplads vi havde der nede, thi Aalborgs Gader ere ikke brede, navnlig hvor, som her, en af Byens Aar løb i jævne med Gaden, for hvis yderste Ende et brøstfældigt Bolværk, der ej var højere end Stenbroen, som oven i Kjøbet skraanede ned ad, dannede Skjel mellem Land og Vand, hvilket sidste ved hver Smule Højvande tillod sig at overskride denne Grænse. Et højt Punkt var der dog, hvor man altid

kunde staa tørskoet. Det var den med et galgelignende Hejseapparat forsynede Faldbro, hvis to Jernhager sænkedes ned paa den „store Færge“, naar denne med sin Last af Heste og Vogne ved Hjælp af to eller, i Nødsfald, fire umaadelige Aarer sindigt havde arbejdet sig over fra den nordre Kyst.

Den store, eller nye, Færge var en af den nyere Tids Opfindelser; det var en vældig firkantet fladbundet Kasse med op ad skraanende Endestykker, i hvilke den omtalte Hejsebro kunde hage sig fast. Det var ikke saa mange Aar siden den var kommen til Stede.

Før den Tid havde man maatte nøjes med de nu saakaldte „gamle Færger“, store fladbundede Kaage, hvor en Vogn til Nød havde kunnet anbringes paa Tværs og som ogsaa kunde rumme adskillige Heste og Stude. De rigtige gamle Færgefolk holdt endnu paa de gamle Færger, der stadigt bibeholdtes til Brug ved Studetransporter, Markeder og slige Lejligheder, hvor meget Kvæg og Folk skulde færges over, da de kunde bære en svær Last. Og at de gamle Færger vare de sikreste, bekræftedes i de gamle Folks Mening yderligere derved, at naar det var en rigtig forrygende Storm, hvor det selv ansaas for betænkeligt at gaa ud med „Sejlbaaden“, en

Bergensjolle, saa rejstes der en kort, tyk Mast i en af de gamle Færger og hejsedes et Storsejl og Fok, hvormed den gamle plumpe Maskine, der paastodes ej at kunne kuldsejle, nok saa sindig klarede Vind og Strøm, selv om den i en Fart skulde blive nødt til at vise næsten hele sin flade Bund frem i luv Side.

Simon, som førte „Sejlbaaden“, vilde rigtignok aldrig gjøre nogen Indrømmelse i saa Henseende og var mægtig vred, naar nogen vragede hans Befordring i Stormvejr, men hvor megen Vægt der end ellers lagdes paa hans Ord, som man var lidt bange for at modsige, saa holdt alle „sindige Folk“ i Stormvejr paa den gamle Færge.

Endelig var der de lette (!) to Aarers Kaage til den vanlige Persontrafik.

Ja nu kan jeg billigvis ikke huske Taksterne, men det var et ikke ringe Studium at regne ud, hvad det kostede at komme over med de forskellige Baade, alt efter som man nød den lidt dyrere Ære at være Befragteren af Baaden eller om man hørte til Passagererne, som fik Lov at komme med for en ringere Pris, og som altid stod og ventede paa at en eller anden Velhaver skulde bryde Isen. Smaaabønder og deres Koner

stod gjerne, om det skulde være, i hele og halve Timer og ventede til de kunde komme over for Takstens Minimum, der, om jeg husker ret, var to Skilling.

Saa sprang man i Baaden og uden alt for stor Hast gik det over mod den nordre Bred, hvor man modtages af den gamle snur-rige „Kasserer“ Nygaard, hvem mange ældre end jeg ville erindre. Han stod der ovre paa Færgebroen i Sundby med sin lille grønne „Tejne“ under Armen, talte Pengene paa Laaget og strøg dem der efter ned. Vinterdage var han især herlig at skue i sin lange Pelts og sine Sivsko. Var Vejret alt for slemt eller det var Aftentide, maatte man søge ham inde i hans Stue for at komme af med sine Skillinger. Grov kunde han være mod Bønderne, naar de vilde tinge med ham, og de nærrede en svær Respekt for „Kassereren“, der ogsaa godt, om nødigt, kunde sige „Honoratiores“ Besked, dem han imidlertid, naar der var Stunder dertil, og han led dem, gjerne regalerede med en Pris af sin, kun kort Tid ad Gangen lukkede, Snusdaase.

Gamlingen er død for mange Aar siden, men jeg har sat ham og hans Navn her, fordi jeg er vis paa at mangan en, selv om

han ej er Vendelbo, om de læse disse Linier, vil faa gamle Minder vækkede ved Tanken om den gamle Kasserer. —

Men nu er jeg jo, næsten uden selv at vide af det, kommen norden Fjords, mens det var min Mening kun at holde mig til Færgebroen ved Vesteraa i Aalborg. Jeg gaar da med første Sejlbaad tilbage. —

Der var, som sagt, kun en, en Bergensjolle, det eneste kjølbyggede Fartøj, som Færgelavet ejede. Det var ikke synderlig stort og kunde i en frisk Kuling vel højst have 6 à 8 Passagerer om Bord, af hvilke navnlig de forreste risikerede at blive godt „gjennemvaskede“, thi Simon kneb til Vinden saa tæt han kunde og tog aldrig andre Hensyn end at gjøre Turen saa kort som muligt, Det blev Folks egen Sag at hytte sig for Væde om det „vaskede“.

Simon hed han og kaldtes stundom Simon Hoy. Om dette sidste var et Familienavn, ved jeg ikke, men jeg troede den Gang, og tror endnu, at det var bleven hængende ved ham fra Tilraab eller Svar, naar han prajedes. Han var en mer end halvgammel Karl af den nu svindende Raçe af „Ulke“, havde i yngre Dage faret paa lange Rejser og var nu saa stolt af sin Baad, som nogen Fregat-

kaptejn af sin Fregat. Og han forstod at styre sin Baad og at lægge til ved Bolværket med den; saa det var en Fornøjelse at se derpaa; gik det en Gang imellem mindre godt, var det Færgekarens Skyld, som skulde passe Fokken og Givtovet, men saa slap vedkommende Synder ej heller lempeligt fra det, thi Simon holdt stræng Kommando baade over sin eneste Matros og over sine Passagerer, som godt kunde faa en Overhaling, uden Hensyn til Stand og Vilkaar, om de flyttede sig i Baaden.

Som saa mangen gammel Ulk holdt han nok af en stor Dram og mangen Gang mere trillede end sprang han ned i Baaden; men sad han først paa Agtertoften med Storsejls-Skjødet i Haanden, var der ingen, der ej havde fuld Tiltro til ham.

Til hver Tid var der altid en eller anden Talemaade, der stod i Kurs mellem Færgefolkene og anvendtes ved enhver Lejlighed, enten den gav Mening eller ej, mens den stundom kunde virke pudsigt nok.

En Tid hed det stadigt: „Den tog en fejl Retning.“

Saa skulde Simon en Dag af Sted med Baaden og kom tumlende, saa han plumpede i Vandet i Stedet for i Baaden og kun med

Besvær blev halet op. De første Ord han, efter at have spyttet et Par ilde smagende Mundfulde Vand op og rystet sig som en vaad Hund, udtalte, vare: „Det tog d. O. raspe tordne mig en fejl Retning,“ hvorefter han tog Sæde paa Agtertoften og lige saa støt som altid førte sin Baad over, hvorefter han Resten af Dagen passede sin Gjerning som altid, efter at have heldt Vandet af Søstøvlerne og vredet Strømperne.

Men saa maatte der jo en Dram til i „Vesteraas Kjælder“ oven paa den Forskrækelse. —

Vesteraas Kjælder var nu slet ikke nogen Kjælder, men et lavt Hus helt ude ved Fjordkanten med Skjænkestue for Sjoerne og Færgefolkene, et Par Stuer for Skippere, Præster og Storbønder, samt et Lukaf for Færgefolkene. I somme Maader kunde det have lidt til fælleds med Brokkensbod.

Her søgte Skipperne fra Skibene i Paghs Havn og Vendelbo-Honoratiores deponerede der Rejsekapper og Kaaber, som havde været nødvendige til Overfarten, mens Pakkerne med deres Indkjøb sendtes der ned og en Hjertestyrkning gjerne indtoges før man gav sig paa Overfarten, der stundom kunde være lang og stræng nok, naar Vind og Strøm

var imod. Den enøjede Værtinde var just ikke noget skjønt Skue, men dygtig var hun og rap og det ej mindst med Tungen, saa hun holdt god Skik baade i Skjænkestuen og alle Vegne og leverede gode Varer, mens hendes Mand, en gammel skikkelig Skipper, ikke havde stort andet at gjøre end at repræsentere det sømandsagtige ved Etablissemmentet. —

To Stamgjæster traf man næsten altid i Gjæstestuen i „gamle Bianchi“ og „gamle Boldt“. —

Bianchi var den sidste Levning af den italienske Koloni, som en Gang paa en eller anden Maade havde forvildet sig der op i Jylland. — Aalborg har havt sin Konditor „Cloëtta“ længe før Kjøbenhavn drømte om sli­g Institution. Bianchi og hans Broder havde en Tid lang havt en Galanterihandel og den Dag i Dag vil der vidt om findes Barometre med hans Mærke. De ansaas i sin Tid for velstaaende Folk, men Broderen døde, Forretningen gik i staa og den gamle Italiener frøs inde der oppe, men fandt dog en nogenlunde lun Krog i Byens Hospital, det gamle Kloster, hvor han blev Lem og hvorfra han hver Dag vandrede ud med et Barometer og en Kasse,

under hvis Glaslaag der, næst et Par Thermometre, præsenterede sig et lille Varelager af Lommebøger, Kamme og andet Godtkjøbs Stads, som ellers kun kom frem ved Markedstider. Der var i al hans Fattigdom noget vist nobelt over den gamle stilfærdige Italiener og mangen en Proprietær købte et eller andet af ham til „Drengen der hjemme“, ja maaske endog et Barometer, saa at Gamlingen af og til tjente lidt til at bøde paa den tarvelige Hospitalskost. Og saa faldt der jo stundom et lille Glas af, som friskede de matte Livsaander, saa han en Gang imellem, men sjældent, glædede Tilhørerne med en lille Bid Italiensk, hvoraf de billigvis ej forstod et Kvæk, men dog følte sig imponerede, saa at man lejlighedsvis i Færgebaaden kunde faa høre en brav tyk Møller melde til en ikke mindre nordisk udseende Forpagter eller Proprietær: „Det er minsæl dog et sært Sprog dette her Italiensk; hørte Du den gamle kaldte mig for carissimo mio eller saadant noget, da jeg bød ham en Gammelrom. Det er jo ikke godt at vide, hvad det betyder, men noget godt er det vist, thi han siger det altid med saadan et glad Ansigt. Det er lige godt vist en skikkelig gammel Fyr og hans Barometre ere sku gode.“ —

Saa sad der en Tid af Dagen Byens eneste Tandlæge, det vil da sige Tandudtrækker, en af de gode gamle „lærde Barberer“, som nu næsten ere uddøde, en af dem, som havde gaaet paa „Akademiet“. Som de fleste af sine daværende Standsbrødre var han en halv eller hel Tysker, havde i sine unge Dage gjort Tjeneste ved Militæret som Feltskjær og havde fra den Tid bevaret en vis autoritetsmæssig Tone og en vis jus practicandi, som han dog i Tidernes Løb ikke fik synderlig Brug for uden i Retning af Tandudtrækning, hvori han ansaas for en Mester. Kun troedes det nødvendigt, at man ej søgte ham før han havde aflagt sit Formiddagsbesøg i Vesterås Kjælder, thi før den Tid var han ej saa sikker paa Haanden, men der efter var han det trods nogen, skjøndt hans Paalidelighed hørte op hen ad Eftermiddagen. Han var en fornøjelig gammel Figur at se paa, naar han sad der nede i sin gamle lugslidte og plettede drapfarvede Frakke, mens han trakterede sin store krogede Næse, sit ikke synderligt hvide Halsklæde og sine nærmeste Naboer med vældige Priser af sin store Snusdaase. Han staar for mig som en Type paa „den sidste Amtsbarber“. — Vilde man

glæde ham, kaldte man ham for „Doktor“ og mangen en gjorde det i god Tro. —

Dels i Skjænkestuen, dels i deres eget Lukaf sad saa Færgefolkene, en hel ejendommelig, nu uddød Race. Et Par af dem, der i min Tid vare unge, har jeg set fungere ved Pontonbroens Svingbro, men de ere kun Skygger af, hvad de vare i hine Dage og føle sig nu som Arbejds mænd. Naar undtages „Simon“ og et Par til, var der ikke meget Sømands-Snit ved dem og jeg vil just ikke paastaa, at de trak saa grumme hurtigt paa deres Aarer, men støtte og tilforladelige Folk vare de. Kom de ikke i Dag, saa kom de sikkert i Morgen. En løs og upaalidelig Karl holdt sig sjældent ret længe i Færgelavet, hvor de gamle strængt hævdede deres Autoritet. Alle kjendtes og nævntes de ved deres Fornavn og kun som Kjendingsmærke over for en Navnebroder kunde en enkelt nævnes som Frederik Fynbo eller sligt.

De tog sig gjerne en Passiar med Passagererne under Overfarten eller fik mangt og meget at høre i Aarets Løb, og der var ofte et vist tørt Lune over deres Bemærkninger, der stundom kom ukaldede og da ofte, som før omtalt, i Skikkelse af en eller anden for Tiden i Mode mellem dem værende fast Tale-

maade, som stundom kunde gjøre en pudsig Virkning.

For os Drengene vare de gode Venner, der, naar vi om Sommeraftenerne drev der nede paa Broen, hjalp os med Raad og Daad, hvad enten det gik ud paa at fange „Kujer“ (Aalekvabber) eller Krabber, eller til i en mørk Aften at faa en rigtig stor Krudtkjærling, naar vore Midler tillod os det, lavet i Stand og brændt af paa den yderste Pæl ved Indløbet til Paghs Havn. Og ilde vilde det have bekommet de „Gadedrenge“, som vilde have søgt at forulempe os der nede. — Jeg vil nu slet ikke tale om „Raps“ en af de grimteste, men tillige klogeste Hunde, jeg har kjendt, der i alle Maader betragtedes som hørende til Lavet og var sig det fuldt bevidst. —

Kun en Gang mindes jeg, at det var ved at komme til Ufred mellem Færgefolkene og os. Det var, da de en varm Sommeraften modsatte sig vort, som det syntes os, aldeles berettigede Forsøg paa at øve Lynchjustits ved at dyppe en almindelig forhadt Skolekammerat ned i Fjorden. Vi havde selvfølgelig ikke i Sinde at drukne ham, men blot at dyppe ham en Gang ned og saa trække ham

op igjen. Men det led Færgefolkene dog ikke og tog ham under deres Beskyttelse. —

Var det nu en Aften daarligt Vejr og vi endda ej kunde holde os hjemme, tyede vi stundom ind i den sidste Butik ned ad Fjorden til, hvor vi altid traf Selskab dels af Færgefolk, dels af „Krejlere“, der sad paa Bænken eller hang over Disken, mens de af og til fik sig en halv Pæl og et Glas Øl og røg Aftenpipen, den de gratis stoppede af den paa Disken staaende Tobakskasse, mens alskens Snak om gammelt og nyt veksledes. Vi Knægte dristede os stundom til at drikke en „sød Dram“ et Fluidum, hvormed Bønderkonerne til dagligt Brug forgaves, ja prøvede vel endog en Gang imellem paa at ryge en Skillings-Cigar, der gjerne bekom os ilde.

Men vi syntes dog der var saa hyggeligt i den skumle, stinkende, af et eneste Tællelys oplyste Butik. →

Jeg gad set en Nutids kjøbenhavnsk Urtekræmmersvend hensat i en slig Bod med sin fedtede umalede Disk, hvor, som sagt, et eneste Tællelys prangede under den i sin Tid broget malede, med et vældigt Tandsæt forsynede, Fremstilling af en fabelagtig Hajfisk, der foruden Seglgarnsrullen og det til den hørende rustne Knivsblad bar en Mængde

smaa bulede og irrede Vægtskaale. Loftsbjælken over Disken bar Knipper af Børster, Kalkkoste, Karter og slige Varer og der var, kort sagt, alskens Ting at faa at købe der lige fra Tran, Klipfisk og Hør til smaa Spejle, Glas, Thepotter, Flødekander osv., der i en af Fluer højst misprydet Tilstand navnlig vare stillede til Skue i Butikens eneste Vindue mellem stærke Jernstænger, saa der slap lidt Lys nok ind, som ikke synderligt øgedes ved hvad de tykke, smaa grønne Ruder i Butiksdøren, der til Overflod skjærmedes af Baandjerns Krydsstænger, kunde give. —

Jeg talte før om „Krejlerne“. Det var et Slags søfarende Prangere, Fjordbønder, mest fra Øerne Egholm og Gjøl, navnlig fra den sidste, som der oppe og i Hanherred opkjøbte Æg, Ost, Smør, Korn og sligt, som de da i deres Kaage bragte til Aalborg, hvor de solgte deres Varer dels til Kjøbmændene, dels fra Kaagene. De fleste af disse vare helt aabne, mens enkelte agter ude havde et lille overdækket Rum, hvor to Mennesker til Nød kunde krybe sammen. De havde altid Liggeplads i Vesteraa og naar det blev hen imod Aften og Handelen var forbi, mens det endnu var for tidligt at søge Lukafet, røg Krejlerne, især om Vejret var mindre godt, deres

Piber inde i Butikerne der nede sammen med Færgefolkene, der dog saa ned paa dem som et Slags Landkrabber. De vare nogle temmelig mutte ordknappe Fyre, der i gamle Dage ikke havde havt noget godt Ord paa sig. —

I sin Tid havde „Iver“ været den mest kjendte af dem. Han var fra Egholm og var nu en gammel Mand, der sad hjemme og lod sine Sønner, „Ivers Sønner“, som de altid nævnedes, repræsentere sig. Han havde i sine yngre Dage været Vesteraas Skræk og Sønnerne havde Ord paa sig for at være forsorne Krabater. Hans Bedrifter levede endnu i Sagnet.

Naar han var i det Hjørne, duttede han alle Mennesker, selv Byens største Kjøbmand, og naar han kom skridende ned ad Gaden gik han ej af Vejen for nogen.

En Dag, fortaltes der, var det faldet Iver ind at købe sig to Abildsiner, en Frugt han ej før havde sat Tand i, og han kom nu ned ad Gaden bidende af den ene af dem, som om det var et Æble, men aabenbart enig med sig selv om, at et „møsk“ Æble var langt at foretrække. Oppe i Vinduet paa første Sal i den store Kjøbmandsgaard sad

den unge Kone og lo ad dette Syn. Iver fik Øje paa hende og med de Ord: „Du sidder der og griner, Du vilde nok gjerne have en med,“ styrede han med et sikkert Kast den anden Abildsin ind ad det aabne Vindue. —

Om der er Krejlere endnu, ved jeg ikke; det er der vel knap. thi nu til Dags have Folk og Varer ikke Tid til at fare til Søs paa samme Maade som den Gang, da man nødigt gik under Sejl, uden Vinden var med eller i det mindste ikke alt for kontrær. Man havde da bedre Raad paa Tid end nu til Dags. — Paa den anden Side af Aaen, hvor Krejlerne laa og høkrede, stod, lidt vinde og skjæve, men, som alle gamle Ege-Bindingsværks Bygninger, hvor der næsten er mere Tømmer end Sten, saa solidt som nogen Tid et helt Komplex af gamle Pakhuse omkring en Tømmerplads. Nu groede Græsset højst i Stenbroen og kun enkelte norske Tømmerkuder lagde til ved det yderste Bolværk, mens de fleste Kornlofter laa tomme. Men en Gang havde været Liv der nede, den Gang da Aalborg, som der stod i Millings Geografi var „Stapelstad“ for Limfjorden. Det var i de Tider, da Sildebaadene aflæssede deres

rige Fangst og de norske Skibe deres Tømmer og Klipfisk og ej vidste bedre Steder at hente daarligt Rug og Smør. —

— Der nede omkring færdedes da vi Drengene saa tit vi kunde aarke det og jeg vilde ønske, at Kalejdoskopet, jeg i disse Aftener har kigget i, havde været mindre rystevorent, saa havde vel Mosaikstumperne grupperet sig bedre. Men idet jeg sidste Gang kiger der ind, staar for mig en Figur, som jeg absolut maa have med, inden jeg helt kan tage Afsked med Færgebroen, selv om han nu kommer dumpende lidt umotiveret bag efter. Det er den gamle „Voldskytte“, som hører med til Billedet fra den mørke lave Butik, og som mere end nogen anden kunde holde Passiaren i Gang, naar den gik løs der nede og vi Drengene lyttede til. —

Han var en Figur, der i somme Maader kunde lignedes med Coopers udødelige „Læderstrømpe“ i densidste Mohikaner, thi, som denne holdt han Jagt for den eneste en Mand værdige Idræt. Den Gang læste man der oppe ikke, som nu, i Avisen, Jagtaflysning fra Gaardmænd, end sige fra Husmænd, hvad man nu kan finde i Aarhus Aviser, hvor Jagten højtideligt forbydes paa disses „Jorder“. Der var da ej heller Grund dertil, thi Søndagsjægerne

vare sjældne og om min gamle Ven „Skov-
anders“ end klagede over, at „nu rendte enhver
Dreng med en Bøsse,“ saa indskrænkede det
sig i Virkeligheden til, at der i hver Gaard
og mange Huse langs Loftsbjælken hang en
Flint med ormstukket Skjæft, et Mordvaaben,
som der hørte Mod til at affyre og som brugtes
til vinternatlige Mordattentater paa Kaalharer.

Han var en høj, mager, kroget gammel
Fyr med en vældig krum Næse, som altid
befandt sig i en ængstelig Nærhed af den
lille evigt brændende Pibe, uden hvilken han
aldrig saas og hvis gratis Fodring af Butikens
Tobakskasse navnlig drog ham did, mens han
ej heller vragede en Dram, om den bødes.

Hvad han hed, mindes jeg ikke, men
efter Krigen 1848—50 havde han i det mindste
mellem os Drengø faaet Hævd paa Navnet
„den gamle Voldskytte“, thi da var han, saa
gammel han var, gaaet paa sin Fod til Fre-
derits for at komme til at skyde Tyskerne i
Stedet for Bekkasiner, havde budt sig til og
faaet Lov til at tjene som Voldskytte og
betjent en af de, vist nu til Hylde lagte
Voldrifler, der nok noget nær vare smaa
rifledø Kanoner i Bøsseform. Havde de an-
dre Voldskytter ramt lige saa mange Slesvig-
holstenere som han, efter hvad han berettede,

havde det maaske lettet Slaget ved Frederits en hel Del, thi den gamle talte ualmindelig godt „Jægerlatin“, saa godt, at det endog stundom blev os Drengene for grovt.

Fra Krigen medbragte han en Feltkappe, som ved sin enkelte Knapperad tydeligt viste, at den havde gjort Tjeneste i Oprørshæren, og i den færdedes han stadigt og kunde nok trænge til den, naar han i de kolde Høstnætter „laa paa Gaasetræk“ ovre i Engene og Kjærene, stundom i en Grøft, stundom i en af Ris og Græstørv bygget Hytte. Jæger var han med Liv og Sjæl og skjøndt hans Øjne vare gamle og begyndte at rinde, saa han saa skarpt som nogen hen ad et Bøsseløb og der gik sjældent nogen Dag, hvor man ej saa hans lange krogede Skikkelse i den graa Feltkappe med den lange glatløbende Bøsse og den gamle sammenskrumpede Grævlingeskinds Jagttaske komme skridende med et Knippe Fugle eller et Par Harer, alt som nu Aarstiden var.

Han var en Levning fra gamle Dage og lige saa lidt som nogen den Gang faldt paa, at skjælde ham for Krybskytte, lige saa lidt faldt det ham selv ind, at han ej havde fuld Ret til at skyde, hvad der kom for hans

Bøsse, naar han færdedes i Eng, Mose og Overdrev. —

— Men mægtige Jægerløgne kunde han fortælle og holdt stundom ud saa længe, til Butiken skulde lukkes og vi Drengene skyndte os hjem med mørke Anelser om de Ubehageligheder, der muligt kunde vente os. —

FRA DEN GAMLE KRIG.

Vi, der vare Drengene i Aarene 1848—50 have Lov til at sige „den gamle Krig“ og have den Pligt at gjøre vort til, at den ej glemmes, og at sørge for, at Nutids Drengene faa at vide, at der var en Tid, da det var værd at være Dreng, thi de gamle blev unge og de unge modnedes hurtigt ved Frihedens Solvarme og fik ej Tid at blive overmodne. Dertil var Luften den Gang for frisk. Solstraalerne vare ej saa skoldende varme, som de kunne synes det nu, saa Frugten ej hurtigt blev overmoden og i en slig Fart drattede ned, at meget af den maatte ende som Svineføde. —

Naa! Vi Drengene bleve vel ikke halvt, end sige helt, modne i de Dage, men vi kom til at leve et Drengeliv, som Drengene før vor Tid ej havde kjendt og som Nutids Drengene, trods alle Skyttekorpser, intet Begreb have

om, skjøndt de har Lov til at snakke mere med end vi, der dog efter Datidens Begreber paa en Gang i en mærkelig Grad fik Lov til at lukke Næbet op, saa at voksne Folk talte med os og saa bifaldende til vor Færd, saa barnagtig den end kunde være.

Folket førte Krig og vi Drengene legede selvfølgelig Krig og drev vor Leg med en vis Alvor. —

„Septemberfolkene“ og andre Rekruter fik i Aalborg en Overhaling, inden de afgik til Hæren. Uniformer havde man ej at give dem paa; de enkelte Kompagnier kjendtes paa forskjelligt farvede, paa Trøjen eller Frakken syede, Skuldersnore, der skulde holde paa det gamle Korsbandoler.

En sølle fattig Indsidders Søn oppe fra Vendsyssel mødte i Træsko. En tarvelig Dragt havde de der hjemme med Nød naaet at faa skrabet sammen til ham, men Sko eller Støvler havde de ej kunnet magte og i Depotet var Depotsergeanten omtrent hele Beholdningen. Jeg kan endnu se foran mig Staklen staaende i Geledet i Jomfru Anes Gade uden for Kompagnichefens Dør, skamfuld skulende til sine Træsko, de eneste i Geledet. Vi Knægte, der jo vare alle Vegne, hvor ingen havde Bud efter os, vare natur-

ligvis med vanligt Drengesind rede til at grine ad ham og pege paa Træskoene; men næste Dag stillede han i et Par stolte Støvler, de første han nogen Tid havde baaret. Kammeraterne fra hans Sogn havde skillinget sammen til dem.

Man kan vel vide, at vi, naar det paa nogen Maade lod sig gjøre, kneb ud paa den „store“ Ekserserplads og der med en til Andagt grænsende Opmærksomhed fulgte alt, hvad der foregik, skjøndt vi stundom kunde komme i Livsfare, hvis vi kom for nær til Løjtnant Morups Sabel.

Han var en halvgammel, fra Underoffice-rer avanceret, Løjtnant, der altid kommanderede med dragen Sabel og hug om sig med den i saa vild Ivrighed, at der hørte Mod til at komme ham nær, om man ellers havde Mod dertil paa Grund af den Sværm af Djævle, der gjennem de ubegribeligste Eder svirrede om ham. Borgerskabet var enig om, at han var en Bøddel mod sine Folk, og de havde det ganske vist strængere end ved noget af de andre Rekrutkompagnier, men hans Kompagni var det bedste og han var, trods Sabel og Eder, den mest afholdte af Rekrutlærerne, hvad hans Folk gave ham synligt Bevis for. —

Naar saa ved Aftens Tid Rekruterne droge

hjem fra Ekserserpladsen, skarede vi Drenge os jo sammen bag efter dem og trampede efter i Takt og Geled. Og mens Soldaterne trætte søgte deres Kvarterer, vare vi jo mindre medtagne, saa at vi endnu havde Kræfter til Arm i Arm syngende at drage op og ned gennem Gaderne, istemmende en eller anden af de Soldatersange, som den Gang vare i Vælten.

Jeg mindes navnlig en, som vi sang med sær Lyst, men som jeg aldrig siden har kunnet faa fat paa. Jeg kan kun huske de to første Linier:

Sværd mod Sværd og Bryst mod Bryst!
Brødre det er Danskens Lyst! . . .

Og det faldt aldrig hverken Politi eller Borgerskab ind at tage os sligt ilde op. Tværtimod kunde vi mangan Gang fra en eller anden af Byens mest satte Folk, der var paa Vej til eller fra Klubben, faa høre: „Det er Ret Drenge!“

Intet Under var det da, at vi grebes af „Krigsgalskaben“, som Nutids Demokrater sige, der slaas ikke med, men om Kanoner. Vi Latinere, der jo bildte os ind, at være en særlig Race, dannede et Frikorps, hvori vi dog af særlig Naade (da vi ellers vilde blive

for faa) tillode Drengene fra Byens eneste Privatskole at være med, mens vi billigvis ikke kunde have noget med „Borgerskolen“ at gjøre. —

Rekrutskolerne vare sluttede og der var intet Militær tilbage i Byen uden Pladskommandanten, en svagelig Kaptejn, en gammel gnaven, tyk Depotsergeant og en halv Snes Soldater.

Vi fik da en fra Krigen hjemkommen, lidt invalid, Frivillig til at lære os at eksercere. Pladskommandanten gav os Lov til at bruge den „lille“ Eksercerplads og vor Stolt-hed var ikke lille, da han satte Skildvagt ved Indgangen til Pladsen, fordi vi forulempedes af Tilskuere. —

Da vi tyktes os selv stive nok i Eksercitsen, og det varede ikke længe, konstitueredes Korpset. Uniform maatte der til, ringere kunde ej gjøre det. Ungarsk Hue, som den var bleven indført i Hæren, med Sølvsnor og Kokarde bare vi næsten alle i Forvejen. En mør eller mindre slidt blaa eller sort Trøje blev kantet med røde Snore, pyntet med pletterede Knapper og forsynet med stiv Krave med rød „Omklapning“, som det hedder i Varedepotets Sprog, og Tornyster fyldt med Hø eller lidt Skidentøj, samt hvid Madpose,

som man ingensinde mødte foruden, mens kun enkelte mere modne Aander stillede med Feltflaske, udgjorde Uniformen. — En eneste Gang kommanderedes vi til en Søndag at stille med hvide Bukser, men et sørgeligt Regnvejr, Ælte paa Vejene og de deraf flydende Ubehageligheder ved Hjemkomsten hindrede Gjentagelsen af dette Eksperiment. der for meget mindede om Garnisonstjenestens Parade. —

Ophavsmanden til det hele, en Kjøbmandssøn der i Byen, blev billigvis „General“; mindre kunde jo ej gjøre det, og i den gamle Kjøbmandsgaard var der god Plads til at stille Søndag Formiddag. Men ellers vare Kadrene ikke stort bedre udfyldte end i den nuværende danske Hærs Forstærkning. Foruden en Adjudant, der ej ret var anerkjendt, fordi Generalen havde ansat ham af egen Magtfuldkommenhed med Forbigaaelse af de mange, der følte sig mindst lige saa berettigede, var der en Løjtnant og en Sergeant. —

Børnestreger var det og andet kunde det jo ej heller blive, men vi drev Sagen efter vort Begreb med Alvor. Et Par Gange om Ugen samledes vi til Eksercits og fik en Gang Ros af Pladskommandanten, mens Depotser-

geanten grundigt foragtede os og ikke led disse „dumme Drengestreger“. Hver Søndag stillede vi til Udrykning i Marken og gjorde stundom anstændige Marchture.

Bevæbningen har jeg glemt at omtale. Ved Sammenskud fik vi anskaffet et tilstrækkeligt Antal sortmalede Trægeværer, som i et skjult Rum gjemte nogle Ærter eller Hagl, der kunde give den rette Appel ved Geværgrebene. Senere kom vi ved egne og Velynderes Sammenskud saa vidt, at vi fik os en hel stolt Fane med Kongens Navnetræk i Spydet.

Udrykningen om Søndagen gik som oftest til en af de nærmeste Landsbyer, hvor vi indkvarterede os i de større Gaarde, hvis Befolkning med vanlig jysk Gjæstfrihed gav os den Mælk, vi vilde drikke, og morede sig over den Alvor, hvormed Vagten sattes og afløstes uden for den Gaard, hvor Generalen havde etableret Stabskvarteret. Vort Musikkorps, bestaaende af tre Trommeslagere og en Piber samt en Hornblæser, der dog kun indlod sig paa Signalerne, dem vi havde lært at lystre, kaldte jo snart hele Byen paa Benene og vi kom i Almindelighed godt ud af det med Befolkningen.

Kun en Gang var det nær gaaet galt.

En skønne Søndag havde vi faaet Krigskassen saa godt forsynet, at vi kunde fragte den store Færge og sætte over til Sundby, hvis hele Ungdom og mange af de ældre med, jo kom paa Benene, da vi med flyvende Fane og klingende Spil drog gennem Byen, for der efter med stor Bravur at storme de gamle Skanser fra Trediveaarskrigens Tid, som den Dag i Dag krone Bakkerne der ovre. Efter vel udført Bedrift, lejrede vi os jo der og skulde nyde vor Sejr, men forulempedes i høj Grad af den tilstrømmende Ungdom fra Sundby, der ikke respekterede vore udstillede Poster og til sidst gik saa vidt i Frækhed, at en Synder til Trods for Fanevagten vovede at ruske i den plantede Fanestang. Korpset blev øjeblikkeligt blæst sammen og et Udfald gjort, hvorved Fjenden kastedes i vild Flugt ned ad den stejle Bakkeskrænt. En lille Pige paa en halv Snes Aar snublede, faldt og blev saa forskrækket over at se vor Løjtnant staa over sig med dragen Sabel og et yderst blodtørstigt Aasyn, at hun besvimed og maatte bæres ind til Byen. Vrede Røster begyndte at lyde omkring os og havde ikke nogle af Byens gode Mænd blandet sig i Sagen, kunde det maaske have set lidt broget ud for os til Trods for den martialske Holdning, vi

paatog os, da vi hen ad Aften rykkede ned gennem Byen, hvor vore Trommeslag ej lode nær saa frejdigt, som de havde gjort det om Morgenen. —

Jeg kunde fristes til at sige, at det danske Folk først lærte at synge i 1848. Den tapre Landsoldat løste Sangens Tungebaand baade for gamle og unge, saa man ej længer, som før kun sang ved det fulde Glas. I dens Spor fulgte Krigssang og Gadeviser, hvilke sidste i hvert Fald havde den Fortjeneste at være indfødte, saa at man ej fik høre tyske Knejevise agere Nationalsange, som en Udlænding nu til Dags gjerne kunde tro, at „Hi! Ha! Heinerich!“ og slige ere.

Med Sang gik det da altid og man kan vel forstaa vor Stolthed, da Generalen en Søndag Eormiddag, før vi rykkede ud, for Fronten oplæste en ham anonymt tilsendt, Korpset tilegnet Krigssang, som gik paa den i Tiden meget populære og let fattelige, om end ej sært skjønne Melodi: „O Ægttestand? O kjære Ægttestand? Faldera!“

Jeg kan desværre kun huske to Vers af den og vilde være den af mine gamle „Krigskammerater“ fra den Tid taknemlig, som kunde sende mig Resten.

Den begyndte saaledes:

Soldaterstand, Du stolte Krigerstand!
 Faldera!
 Du vinker hver en ærlig Dannemand
 Faldera!
 Fra Hjemmets Fred til Krigen hen at gaa
 Faldera!
 Og som en Mur for Dannemark at staa.
 Faldera!

Saa kom senere hen et Vers, som vi altid sang med særlig Begejstring:

Og sig ej Hr. Filister: Den Dreng
 Faldera!
 Vil knap jo kunne væрге for sin Seng.
 Faldera!
 Husk paa, at Drengen David og sit Land
 Faldera!
 Befried, og en Dreng kan blive Mand.
 Faldera!

Først længe efter fik vi at vide, at den joviale Stiftsprovst, hvem vi Drengene holdt af, som af ingen anden, navnlig som Censor ved Eksaminerne, i et ledigt Øjeblik havde moret sig med at skrive Visen og sende os den.

Jeg behøver vel ikke at sige, at inden Mandag Aften havde vi alle afskrevet Sangen og kunde den uden ad, hvordan det saa end gik med Lektierne til Tirsdagen.

— Jeg kan ikke lade vor gamle kjære Stiftsprovst fare uden at melde et Træk til

hans og Tidens Karakteristik, der sammen med saa mange andre fik os til at elske ham. Der sad vi sølle Syndere og svedte en varm Eksamensdag lige før Hundedagenes Begyndelse. Ved det store Eksamensbord tronede Adjunkten, hvem vi billigvis betragtede som vor værste Fjende, skjøndt han selvfølgelig i egen Interesse var vor bedste Ven, og hans Højærværdighed med sit vanlige milde Smil, der trods det satiriske Træk i Mundkrogene, mangan Gang lokkede Svarene langt bedre ud af os end Eksaminators Spørgsmaal.

Varmt var det og Solen stak ledt ind af Vinduerne, saa hele Stemningen var sløv. Selv Provsten begyndte at se lidt søvning ud. Jeg sølle Tyv sad netop paa Retterbænken, udsat for Eksaminationens Kvaler og følte mig yderligere trykket ved, at Rektor netop da var kommen ind og sad og saa paa mig gennem sine Guldbriller, der irriterede og og skræmmede mig i særlig Grad. Da gled Døren stille op, ind listede sig vor gamle Pedel og bragte Provsten den endnu næsten vaade „Løbesedel“ fra Stiftsbogtrykkeriet. Den bragte foruden det vanlige:

„Intet af Vigtighed forefaldet.

Efter Ordre:

Diderichsen.“

Melding om vor eneste Søsejr i de Dage, Erobringen af Kanonbaaden „von der Tann“, Oprørernes eneste Orlogsskib og Frøet til den tyske Flaade, der desværre har baaret for stor Frugt. Det var jo kun en stumpet Sejr, men vi vare lovligt undskyldte, naar vi ej vandt den større. Da Provsten fik læst Efterretningen, fik Eksaminationen en brat Afbrydelse, thi slig Nyhed kunde han ej holde for egen Mund og meldte den straks, jeg tror næsten indledet med et Hurra. Rektor satte et lidt sært Ansigt op, men der kom lige godt nyt Liv baade i Drengene og det hele, saa Dorskheden som viftedes bort fra os alle. —

Parenthesen blev noget lang, men den hører med til Tidens Karakteristik og faar derfor at blive staaende. —

Korpset var jo saaledes i god Fremgang og nød Borgernes Velvillie, men Borgernes, d. v. s. Borgerskolens, Drengene, vare alt andet end velvilligt stemte mod os og nøjedes ej længere med at skjælde os ud for Lopper, men dannede ogsaa et Frikorps, som vi selvfølgelig saa paa med dyb Foragt, da de hverken bare Uniform eller kunde rose sig af en reglementeret Væbning. Vi kunde imidlertid ej nægte for os selv, at de vare

baade talrigere og stærkere end vi, idet de i deres Rækker talte adskillige Slagsbrødre, som vi helst gik af Vejen for. Det kunde desværre ej nægtes, at vi egenlig vare bedst til Paradedropper, ligesom den salig Hestgarde og vor General gav da ogsaa et Bevis derpaa ved en Søndag, da vore Fjender vare i Marken mod os, at begaa den uhyre taktiske Fejl at føre os ind i en snæver Dal uden Udgang, hvor Fjenden havde besat Højderne og lukket os inde, saa at vi, om vi end, efter at have maattet udsende en Mand med Parlamentærflag og efter lange Forhandlinger mellem „Generalerne“, fik Lov at afmarchere med flyvende Faner, klingende Spil og fuld Armatur, dog led et forsmædeligt Nederlag. —

Stemningen var mørk i Korpset; vi manglede Tillid til vor Fører, der alt var bleven ilde lidt, fordi han, efter vor Mening, holdt for strængt paa Disciplinen. Da vi ved Aftens Tid skulde til at rykke ind ad Østerport og de paa Marchen slappede Tøjler igjen skulde strammes, vilde Esben Bruun, der for Resten kunde bringe en Befalingsmand til Fortvivelse, ej kaste sin Cigar og fik derfor af Generalens højstegen Haand en vældig Lussing, som ganske vist var vel fortjent,

men dog opirrede de i Forvejen irritable Gemytter. Ugen gik med alskens Makinationer og vi enedes efter Haanden om næste Søndag at afsætte vor General og lade Løjtnanten avancere til Chef for Korpset.

Søndagen kom. Vi stillede til vanlig Tid. Generalen, der yderligere irriterede os ved at have faaet syet Guldgaloner paa sine Bukser, kom, fulgt af sin Adjudant, kommanderede: „Træd an! Ret!“ Vi lystrede. — Men da han kommanderede: „Gevær paa Skulder!“ var der kun et Par Stykker, som lød hans Bud. Resten raabte i Munden paa hinanden, at vi ikke vilde marchere, før Løjtnanten kom, hvorefter vi, raabende os modige, erklærede Generalen for afsat og under Sergeantens Kommando marcherede hen i den Gaard, hvor vor nye Chef boede, gav ham et Hurra og overdrog ham Kommandoen. —

Men Oprør er nu en Gang en daarlig Ting, som ej lønner sig. Ganske vist fik vi en Marchtur til vor nye Førers Hjemsted, et Gods i Vendsyssel, præsenteredes i Borggaarden for den gamle prægtige Kammerherre, i sin Tid Kaptejn i Garden, en Skikkelse, om hvem Selmer i sine nekrologiske Samlinger fortæller, at en skotsk Lord gjorde en Rejse her ned ene for at se ham,

for at se et Pragteksemplar af en dansk Landadelsmand. (Han hørte da ogsaa til de gode gamle Slægter og i Stamhusets Fundats findes den Klausul, at, hvis Stamherren gifter sig med en „tysk“ Dame, maa han ej, saa længe hun lever, sætte sin Fod paa Gaarden. „Thi jeg vil ej, at Tyskerne skulle have mine Ejendomme“, skrev den gamle Vendelbo-Adelsmand, som oprettede Stamhuset.) — Bestemmelsen er en Gang bragt i Anvendelse —. Vi bleve udmærket behandlede med Mad og Drikke og efter at have fartet om i Have og Skov, kommanderede til Lønningsparade, noget vi jo aldrig før havde oplevet, saa vi maatte give den joviale Kammerherre Ret, da han indledede den med de Ord: „Hør Karle, det er vist længe siden I saa noget til Jeres Lønning!“ Vi fik da en Mark hver, bleve læssede paa Vogne og kørte de 2 à 3 Mil hjem. —

Det var jo godt nok, men efter Haanden slukkedes den rette krigerske Aand i Korpset og en Søndag faldt vi paa at ville gjøre Garnisonstjeneste. Hovedvagten paa Torvet stod jo tom og aflaaaset og gloede med sin højtidelige Indskrift: „Pro Rege Lege et Marte“. Men Skilderhus og Fourchetter stod der endnu og under Arkaderne to af de bekendte afbaa-

sede Vagtstuebænke. Vi besatte da Vagten. Fanen og Trægeværerne sattes i Fourchetterne, Post for Gevær udstilledes, og vi andre klemte os ind i Bænkene og lod jo, som om det kom an paa os selv, om vi vilde gaa ind i Vagtstuerne eller ikke. — En eller anden Nidding maa imidlertid have meldt Sagen til vor Fjende, den gamle gnavne Depotsergeant, der pludseligt kom anstigende over Torvet og uden at ændse Skildvagtens Honnør med grove Ord og Fagter drev os væk, skjøndt vi paastod, og virkeligt bildte os ind, at vi havde faaet en Slags Tilladelse af Pladskommandanten. Det var et grimt Nederlag, som vi maatte høre meget ilde for. —

Det gik ned ad Bakke med Korpset. —

Kun et Lyglimt mindes jeg endnu i dets Historie.

En Søndag, som vi skulde til at rykke ud, kom kjørende en Ægtvogn med to Krigsfanger, to opsnappede kurhessiske Husarer, der skulde med Dampskibet til Kjøbenhavn.

Der fik vi travlt. Da de to Fanger vare vel indlogerede paa Raadhuset, satte vi straks Skildvagt ved Hovedindgangen, mens stærke Patrouiller stadigt holdtes i Gang i de omliggende Gader for at hindre en mulig Und-

vigelse. Da saa om Eftermiddagen Iris skulde af Sted og de to, for Resten meget glade, Fanger af en gemytlig Politibetjent førtes ned til Skibet, dannede vi en aarvaagen Bevogtning med „Geværet i højre Haand“ rede til at fælde det ved første Kommando, hvis der skulde vise sig Spor af Lyst til Undvigelse.

Denne Stump Garnisonstjeneste, der dog smagte lidt af Krig, er mit sidste Minde om Korpset, der sov stille hen. Da „Basaren“ kom, gav vi vor smukke Fane til den og det var vor sidste Livsytring. —

— Børnestreger var det, thi Børn vare vi. Nu Tids Drengene ville maaske finde det barnagtigt at trække slige Barndoms minder frem. Hvordan Drengene bare sig ad i sidste Krig, ved jeg ikke, thi jeg sad ikke hjemme, men faa vi Krig en Gang igjen, da haaber jeg, og vel flere med mig, at Drengene ville lege Krig hellere end Rigsdag. —

FRA JYSKE AAS.

Omtrent midt i Vendsyssel ligger jyske Aas, eller, som de der oppe sige, Allerup Bakker. Det er en vældig Bakkeknude, som ved lavere Strøg staar i Forbindelse med Højderyggen mod Nord og Syd.

Et rigtigt Højland er det med indskaarne Dale, hulede ind i Bakken, gennem hvilke Bækkene, nærrede af Højlandets Kilder, bugte sig, til de til sidst alle samle sig i Voersaa, der som en Flod sender sine Vande ud i Kattegattet.

Der kan være smilende og smukt der ude i de snævre Dale. Krat og ung slank El staar og lytter til Bækkens Sladren, mens frodig Engbund følger Bredderne og Græsset slikker sig op ad de lyngklædte, brune Bakkers Fod og stundom som en lunefuld Slange fra et lille Væld der oppe bugter sig ned ad Skraaningerne.

Men der er ogsaa, især inde i Dalenes inderste Kroge, Steder, hvor man vel skal vogte sig for at komme, hvor det grønne Tæppe af kort Græs og Mos dækker „Vældgunger“, hvor Kildens Vand lumsk venter paa den, som letsindig vover sig ud paa den skuffende Bro, hvor under der er „bundløst“, som Bønderne sige.

De svære Bakker ere mest klædte med Lyng, men over en stor Del af dem strækker sig Stagsted Skov, en af de mest maleriske i Landet. Op ad Bakker og ned gennem Dale strækker den sig. De gamle Træer paa Bakketoppene op mod Vest naa ikke højt til Vejrs og faa Lov at staa der og sætte deres krogede Rygge mod Vestenvinden, for hvis Pust Mossets lange graa Skjæg vifter. Til dem ser ingen, de faa skjøtte sig selv, mens, i det mindste i de Tider, jeg kommer til at tale om, alt for mange og det ikke med et forstmæssigt Blik saa til den frodige Ungskov paa Østskrænterne og i Dalene, hvor Egnens Folk hentede sig et Træ, naar de havde Lyst, netop af den Størrelse, de havde Brug for i Øjeblikket. Skoven fik nogenlunde Lov at skjøtte sig selv, thi de indfødte Vendelbo Godsejere havde i de Tider bedre Skjøn paa Stude end paa Træer og for dem

var en god Græsning det vigtigste, mens de af Skovene ikke forlangte stort andet end Brænde og Læssetræer samt Hjulfælger og hvad der ellers til Gaardens Brug huggedes. Ellers var Skoven saa nogenlunde Fællesgods, naar man bare ej stjal alt for grovt og aabenlyst. —

Men smukt, om end vildt, er der i Bakkerne der ovre, saa man fristes til at sige: „Her ser Jordan ud, som Vorherre har skabt den.“ —

Ser man paa Mansas Kort, vil man finde Navne nok der i Højlandet, men man maa deraf ej slutte til nogen tæt Bebyggelse, thi de fleste Navne betegne kun smaa Gaarde eller Boel, stundom kun enlige Huse, der oftest have Stade paa de mest ufrugtbare Pletter af Bakkeskraaningerne, med sølle Sandmarker, hvor Straaene raabe til hinanden, da man i gamle Dage vel vogtede sig for at røre ved de vel vandede Strøg, hvor det gode Græs trivedes.

Jeg kan her ikke andet end mindes, hvad en skaansk Bonde, der en Dag skydsede mig ind i Landet der ovre, kom til at ytre: „Ja i gamle Dage, da tog vi Bakkerne og lode Dalene ligge, nu ere vi blevne klogere og tage først Dalene for.“

Hvor svangt og knapt Kornet blev, fik endda at være, naar der blot blev Græs nok om Sommeren og Hø nok om Vinteren til „Krettet“.

Nøjsom og tarvelig var Befolkningen og mesten Dels fattig, om der end i enkelte Gaarde kunde findes lidt Arvesølv i Skikkelse af Skospænder, et Sølvstob eller, om det kom højt, et Sølvbælte fra gammel Tid. Var der Penge, men de vare sjældne, gjemtes de i Husfaderens paa Væggen hængende Skab eller i den øverste Dragkiste-skuffe. Sjældent kom Folk til Bys og da i det højeste til Sæby eller i Markedsdagene til Hjørring. Det var ikke gjærne for det bedste om de til andre Tider naaede til Hjørring eller endog til Aalborg.

Vendelboerne have jo fra gammel Tid Ord for at være et haardt og stridigt Folk. Det ere de vel egentlig ikke, men tro de at have Ret, ville de have den og nærede tidligere en, maaske ikke uforklarlig, Ulyst til at have noget med Øvrigheden at gjøre. Hvordan denne kunde være blot for et halvt hundrede Aar tilbage i Tiden, er det vel bedst ikke at tale om, thi ingen drog gjerne der op „norden for Lands Lov og Ret“, om han kunde komme frem andet Steds.

I gamle Dage havde de, der oppe i Eggenen havt Godsherrer som Christian Reedtz, der ejede baade Dybvad og Knudseje, om hvem Biskop Bircherod bemærker, at han „i forrige Tider havde været en Mand af skjønne Midler og brav Konduite, men da han om-sider slog sig til Drik og anden Liderlighed. geraade han i ganske slet Tilstand og døde udi yderste Armod.“

„Folk siger nok, at Jeppe drikker, men ingen sige, hvorfor han drikker“. — Her kan man maaske paavise, hvorfor Christian Reedtz drak, thi hans Frue Ida Sophie Skeel, med hvem han fik Dybvad, faar af Bispen et ilde Skudsmaal for sit „usømmelige Forhold i adskillige Maader, særdeles med Skovenes skammelige Forhuggelse samt Bøndernes uforsvarlige Medfart og andet mere.“

— Sært kan det ikke synes, om denne fra Verden afskaarne Befolkning, som, da Herregaardene overtoges af „Seigneur“ den og den: de tidligere Godsforvaltere eller deres Afkom, næppe fik læmpeligere Vilkaar, kunde være bange for at faa med Øvrighed at gjøre. Skete det, da gjaldt det gjerne Straf, thi dens Hjælp paakaldte de sjældent og nødigt og det var endnu i alt for frisk Minde hos dem, hvordan i de sidste Aar af

forrige Aarhundrede deres Nabo „Brigader“ Halling, der ej er glempt den Dag i Dag, „regerede“ paa Dronninglund. Uathængighedssands var dem medfødt, thi deres Forfædre vare senere end alle andre Bønder i Landet komme under Aag og der skal lange Tider til, inden man ret vænner sig til der til. Det kan derfor forklares, at Folk der oppe kunde være tilbøjelige til selv at tage sig til Rette.

— Lad mig endnu kun her faa Lov til at bemærke, at „regere“ den Dag i Dag der oppe hetyder det samme som haard, ubillig Medfart. —

I de Tider, jeg kommer til at tale om, i Aaret 1841, var der vel ej længere Tale om Herregaards-Regering. Nu sorterede Folk der oppe i Aasen ej længere under Lade- og Birkefoged, men under Herredsfogden i Sæby, der, selv om han havde havt mere Energi end nødtigt for at dø som Byskriver, med den Hjælp, han kunde raade over, var temmelig værgeløs over for sit vidtstrakte, bakkede, skovgroede og tyndt befolkede Herred.

I sin Omtale af den i Sæbys Annaler noksom bekjendte Degn Dietz oplyser Goldschmidt, at Herredsfogden 1818 kun havde

to Politibetjente til sin Raadighed, hvoraf den ene var en „gammel Nathue“ og den anden en „stupid og dum Bondeflegel“ samt at disse to Stakler kun havde $8\frac{1}{2}$ Daler om Aaret i Løn og hverken Skildt eller Uniform.

Lidt bedre, skjøndt næppe synderligt, da man af Mangel paa Arresthus maatte lade Tyvene gaa løse, til deres Dom faldt, var det vel i 1841, men Landpolitiet øvedes kun af Sognefogderne, der ej havde meget at sige paa den Kant i de Tider.

Her ovre paa Øerne er Sognefogden gjerne en større Gaardmand, ofte den vigtigste Mand i Sognet, men i Vendsyssel var det ikke saa i de Tider. De større Gaardmænd, der næsten alle vare Udflyttere, følte sig hævede over at tage sig slig Bestilling paa, de vilde, trods al Pengekjærhed, næsten have anset det for en Skam at tage mod de Sportler, som udgjorde Lønningen. Det blev da gjerne en lille Gaardmand eller Boelsmand, der paatog sig Hvervet og nød han end den Agt, som tilkom ham i Embeds Medfør, saa hævede det ham ingenlunde i Anseelse lige med Storbønderne, der saa ned paa ham. Men selvfølgelig var det altid en hæderlig

og uberygtet Mand, der nød saa megen Anseelse, som en „lille“ Mand, der kun kunde sælge 4 à 5 Stude om Aaret, kunde regne paa. —

— Det var en mørk Aften den 1ste November 1841, at der hist oppe i jyske Aas øvedes en Gjerning, der søger sin Lige i Uhygge, men hvis Mangel paa Berettigelse mangen Vendelbo havde svært ved at forstaa. —

Der laa tæt ved Stagsted Skov et nogenlunde langt Hus med klinede Lervægge og forfaldent, mosgroet og hullet Tag. Jordløst var det, thi Beboerne gad ej sætte Spade i Lyngjorden. Resterne af et Jorddige og nogle gamle Stikkelsbærbuske samt en vantreven Hyld vare de eneste Vidner om, at man her nogen Tid havde tænkt paa andet end at faa Tag over Hovedet. De klinede Vægge vare kun daarligt holdte, endda det led mod Vinteren, saa Halmbaandene hist og her grinede frem, og et Hul over det ene Vindue var stoppet med en Bunke gamle Klude. mens der selvfølgelig ikke var Tale om, at den øvre Halvdel af Væggen, som ellers Skik var, var strøget med Kalk. Vindt og skjævt sad de smaa Blyvinduer med deres revnede og solbrændte Ruder og ud for Indgangsdøren laa den aldrig rømmede Mødding af Aske og Affald.

Fra den lille, med Marksten brolagte, Forstue gik der Døre til Husets to Stuer og til Kjøkkenet med Bagerovnen og Stigen til Loftsrummet. I Stuen til venstre sad Familien Barkholt til Huse, mens Stuen til højre gav Ly til „Skovkristian“ og hans Moder.

Hvorfra Huset havde faaet Navnet Hospitalet, ved jeg ikke, men den Aften kunde det nok fortjene det. I den ene Alkoveseng i Barkholternes Stue laa de to Brødre Christen og Lars mørbankede, saa de knap kunde røre Armene, saa vældige Hug havde de faaet i Legestuen i Langholt to Dage før. Tre andre Brødre, den ene Krøbling, de to Drengene, vare ligeledes gaaede i Seng. Moderen sad oppe og stoppede ved Lyset af den fra Loftet nedhængende Tranlampe sin ene Strømpe, mens Søsteren saa til.

I den anden Ende af Huset saa det ikke stort bedre ud. Der laa i Alkoven Skovkristian, ligeledes mørbanket, mens hans Moder og Søster samt en til Huse hos dem værende Tiggerkvinde endnu sad oppe ved Skinnene af et tyndt Tællelys og talte om, hvordan det var gaaet til ved Legestuen, et Thema, der ogsaa drøftedes mellem Kvinderne i den anden Stue, hvor der taltes om Hævn og Gjengjæld.

Det var ikke rare Ansigter, man fik at se i nogen af de to Stuer; samtlige deres Beboere levede udelukkende af Rov og Tyveri. Rugkagen, der laa paa Bordet, var bagt af stjaalen Rug, det røgede Faarelaar og Smørret var stjaalet, lige saa vel som Osten, mens Mælken var sammentigget af de to Dreng, Akrestinus og Jens, hvem ingen turde nægte, hvad de bad om, da de ellers truede med deres Brødre, som gjerne kunde finde paa at lade „den røde Kok gale“, hvor de intet fik.

De vare en Skræk for Egnen i en vid Omkreds, thi deres Hærgninger strakte sig vidt om i Landet, naar det kom an paa større Tyverier, mens de hentede, hvad de havde nødt til det øjeblikkelige Forbrug, om der manglede noget i Huset, i Egnens Gaarde og Huse. Alle og enhver vidste, at, naar man en Morgenstund fandt et Vindue udtaget, eller en Væg slaet ind og Tyveri begaaet, saa havde Barkholterne eller Skovkristian været paa Spil, men ingen vovede at foretage noget mod dem, thi det var vilde forvovne Karle og Kvinderne vare næsten endnu mere frygtede. Ingen af dem var bange for at bruge Kniven og Skovkristian

færdedes næsten altid med Bøsse, saa han var et ilde Møde i de ensomme Skovbakker.

Sognefogden havde en Gang i Sæby anholdt ham med et Par stjaalne Støvler, og, som han en Dag kom ned ad en Hulvej i Allerup Bakker, kom Skovkristian og Christen Barkholdt efter ham med dragne Knive, saa han kun med Møje frelste sig ved at give den ene et Slag af en Hammer, som han tilfældigvis havde i Haanden og fik Tid at undløbe. Dette var ikke det eneste Overfald og Bandens Medlemmer havde, kort sagt, sat saadan Skræk i Egnens Folk, at ingen turde gaa rolig til Sengs nogen Nat, mens de af Frygt for Hævn ej turde klage, saa meget mere, som de, vel ej med Uret, mente, at der kun var ringe Hjælp at vente fra Øvrigheden, før det var for sent. —

Saa var der en Lørdag Aften Ilegestue i Langholt, en lille Gaard med en nogenlunde rummelig Storstue, hvor Karle og Piger samledes til Dans mod at betale Spillemands-penge og Fortæring, der da mest bestod i Kaffe, Puns og Brændevin. Sjældent eller aldrig kom der noget godt ud af de Sammenkomster og de, der gav Hus til, vare kun ringe ansete i Sognet. Men paa den anden Side maa man huske, at Smaafolk der

oppe, og det var de alle, ej havde Raad til at gjøre Opskiver, som paa de store Gaarde, og at Ungfolk nok kunde have Lyst til en Svingom.

Der mødte da den Aften i Langholt ej blot Tjenestefolk, men ogsaa Gaardmands-sønner, kanske ogsaa enkelte af disses Søstre, men der mødte ogsaa de to Barkholter og Skovkristian.

Frejdigt og frækt traadte de op og bød de bedste Piger til Dans. Ilde saa man til dem og med Kaffepunserne voksede Modet, saa man til sidst enedes om at smide de frække Karle ud. Men dette var lettere sagt end gjort, thi navnlig Skovkristian var ikke at spøge med. Det kom jo til Slagsmaal og de tre Tyve trak straks Knivene.

Dermed brød Vildskaben løs. At slaa hinanden sønder og sammen med Knipler, kan i Vendelboens Øjne være en ærlig Sag, mens Kniven ansees for et uærligt Vaaben og Gud naade den, der drager den. „Bruger Du Kniv?“ er Løsnet til, at der hugges løs uden Skaansel og at selv de fredeligste tage Parti mod Ugjerningsmanden.

Det kom da til et vildt Slagsmaal, hvoraf jeg endnu mindes en Aften nede i Butiken ved Vesteraa at have hørt en Soldat, der

som lille Pog havde overværet Kampen, give en Skildring. Mængden overvældede jo de tre Forbrydere, som sloges til Gulvs og til sidst søgte Læ under Vinduesbænken, hvorfra de med deres Knive stak ud efter Modstanderne. Hvad der kunde bruges til at slaa med, blev brugt og navnlig sloges der løs med en Bismær og dens Jernlod, og Vognkjæppe-Slæg haglede saa tæt, at Tyvene vare glade ved at slippe ud af Gaarden, skjøndt de til sidst bleve drevne ud i Dammen uden for. Kun med Møje slæbte de sig hjem og Kristen Barkholt maatte endog blive liggende i et Bøsseskuds Afstand fra Hospitalet, hvortil de andre med Kvindernes Hjælp slæbte ham hjem. Klæderne maatte til Dels sprættes af ham og Broderen, saa opsvulmede vare de af Slagene. —

Nu var det onde Blod kommet i Kog. Folk der i Sognet, som hidtil sky vare gaaede af Vejen for Hospitalets Beboere, havde mærket, at de endda vare til at magte, naar man slog sig sammen om dem. Intet Under da, at de talrige Tyverier, som netop i Oktober Maaned vare begaaede der omkring, kom endnu mere paa Tale og at man enedes om at holde en Randsagning i Tyvereden. Hos Sognefogden i Hellum var der stjaalet

Rug og Mølleren i Aunkjøt Mølle havde ladet ham vide, at Barkholterne havde leveret ham Rug til Formaling. Disse Folk hverken saaede eller høstede og sankede kun af andre Folks Lader, saa der ingen Tvivl var om, at det var Sognefogdens Rug, de havde bragt til Mølle. Inden denne imidlertid kunde komme til Stede med Prøve af sin Rug, var den, hvormed den skulde sammenlignes, alt malet i Mel og hentet. Den besluttede Randsagning skulde alligevel finde Sted og fem Mand stærk, idet Mølleren drog med, gik de videre, mens to af dem gik ned at hente Sognefogden i Stagsted, der ved sin Nærværelse skulde legalisere Toget.

Denne havde dog ej Lyst dertil, men kom til at sige, at det ikke var for meget, om Skarnspakket fik et godt Liv fuld Hug, saa bekjendte de maaske deres Tyverier. Denne halve Opmuntring kom han til at bøde haardt for. Det var imidlertid ved at blive mørkt, saa de bad om at laane en Løgte, men han mente at kunne skuppe det hele fra sig ved at melde, at der var et Glas i Stykker i hans, saa de ej kunde bruge den. —

I Østergaard, tæt ved Sognevejen og ikke langt fra Hospitalet ventede de andre,

til hvem Gaardens to Sønner sluttede sig, saa Truppen nu blev 7 Mand stærk. De bleve da enige om, at det var nødvendigt at væbne sig med en eller anden Pog (Knippel) og da de, til Trods for deres Overmagt, dog bevarede en god Del af deres gamle Skræk for Kjæltringernes senere mulige Hævn, sværtede de sig i Ansigterne og trak „Topluerne“, som de endnu den Gang bare der oppe, ned over Pande og Ører for at holde sig ukjendelige. I den lave Stue holdtes ved Tranlampens røde Skjær et Slags Krigsraad, mens Brændevinsglasset og Kousen med Øl, som ved hver anden Sammenkomst, gik Bordet en Gang rundt, uden at der kunde være Tale om Drukkenskab. Man enedes om at omringe Hospitalet, trække Mandfolkene ud og banke dem saa længe, til de bekjendte deres Tyverier, og bedre skulde det ej gaa Barkholternes Moder, der næsten var den mest frygtede af hele Banden, næst efter Skovkristian, der knap otte Dage før havde trukket Kniv mod en af Deltagerne i Toget, hvem han havde mødt i Skoven, og saaret i Haanden.

Konen i Østergaard laante dem en Løgte og af Sted droge de op gennem Hulvejen og Lyngen op mod Hedehuset, hvor der endnu

var Lys. Løgten holdtes skjult under et Frakkeskjød for ej at røbe, hvad der forestod, om nogen af Husets Beboere skulde kige ud af Vinduerne.

Det var en mørk Aften, Kulde og Uhygge laa over hele Naturen, oppe i Bakkerne skreg den lille Katugle sin ildelydende Sang og som de tause listede sig af Sted paa en Tid, da de ellers vare vante at sove, grebes de uvilkaarligt af vilde hævnjerrige Tanker. De mindedes Knivene og Bøssen, der begge i høj Grad æggede deres Harme. De vare gaaede for vidt til at vende om, uden at blive til Latter, hvad Vendelboen mest af alt er bange for. De begyndte at ræddes for Følgerne af Togtet, ikke hvad Øvrigheden angik, men for Bandens Hævn. Skræk og Mod ere nærmere beslægtede, end man skulde tro, de mødes i Modets Udartning, Vildskaben. —

I Stilhed omringedes Huset, man keg først ind ad Vinduerne for at se, om Karlfolket var hjemme, og saa dem ligge i Sengene. Bøssen, som de navnligt vare bange for, saa de ikke noget til. De to unge Karle fra Østergaard blev udenfor og skulde stoppe, hvem der vilde undvige, mens de andre fem trængte ind i Forstuen og derfra først ind til Skov-

kristian, som slæbtes ud af Sengen. Lyset væltedes og under Slagsmaalet raabte han stadigt paa sin Bøsse, den han var nær ved at naa, da han blev fældet af et Slag, hvorefter han slæbtes ud i Forstuen og nøgen overvældedes med Hug. Den, der holdt Løgten, havde af Forskrækkelse over Raabet paa Bøssen tabt den, saa en anden maatte tage den og lyse til Voldsgjerningen. Skjøndt nøgen og værgeløs bad Skovkristian ikke for sig, rev sig løs og kastede sig over Have-diget ind under nogle Stikkelsbærbuske, hvor han foreløbig fik Lov at ligge.

Saa kom Turen til Barkholterne, som, varede ad ved Støjen, tænkte paa at værges sig. En af de klinede Vægge kunde jo let været brudt ud og Flugt forsøgt, men af de stadigt gjentagne Stokkeslag paa Væggene mærkede de, at der gik Folk udenfor og passede paa.

Her, som der, gik Sognefogden i Spidsen. Døren stødtes op og ved Tranlampens Skin saa de de to Kvinder staa væbnede, Moderen med en Spade, Datteren med en Hammer i den ene Haand og en lang Syl i den anden. Sognefogden ramtes af begge disse Vaaben. Moderen slæbtes ud af Huset, overdængedes med Slag og efterlodes liggende

paa Møddingen som uskadelig. Haarde Hug faldt ogsaa paa de to i Sengen liggende Søner, mens de andre Kvinder og Børnene vel øg ramtes, men ej lede sær Skade.

Løgten var gaaet ud og, da man i de Tider ej gik med Svovlstikker i Lommen, maatte en Mand løbe ned til Østergaard, at faa den tændt igjen. Der hjem havde imidlertid de to unge Karle, forskrækkede over den voldsomme Karakter, Sagen havde antaget, begivet sig og vare gaaede i Seng.

Imens havde den ene af Barkholterne set Lejlighed til at fjæle sig i en Bunke Lyng oppe paa Loftet, hvor han laa med dragen Kniv, hvilket æggede Angriberne endnu mere. Under Udraabet: „Vi skal knive Dig!“ blev han slæbt ned.. Han erklærede sig villig til at bekjende sine Tyverier og at paavise nogle i Skoven nedgravede Tyvekoster. Forinden skulde han have lidt Klæder paa og tog frem en Hørlærreds Skjorte, men da han maatte indrømme, at den var syet af stjaalet Lærred, maatte han nøjes med en Blaargarns. Hans Mening var naturligvis at søge at undvige, men han maatte selv give Anvisning paa et Stykke Reb, der blev slaaet om Halsen af ham, dog saa, at det ej kunde

kvæle ham og dermed trak de af Sted med ham, men da de havde slæbt ham omtrent en halv Fjerdingsvej bort, kunde han ej længere gaa. Saa lod de ham ligge. Nu var han ogsaa „uskadelig“. —

Det var et grueligt Syn, den næste Dags Morgensol belyste. Udenfor Hospitalet laa paa Møddingen Maren Olesdatter og ved Døren den ene af hendes Sønner, den sidste nøgen, døde. Inde i Huset laa Skovkristian død paa Gulvet. Moderen havde, inden hun med de andre Kvinder flygtede, da han klagende raabte paa hende, slæbt ham ind og lagt ham paa en Dyne paa Gulvet, skjøndt han, der aldrig før havde villet give sig, i sin Dødsangst havde bedt hende om at gjemme ham under Sengen eller i en Kiste. Og ved Buskene uden for Skoven en halv Fjerdingsvej horte laa Lars Barkholt død, omtrent nøgen med et Reb om Halsen. —

— Gjennemlæser man Domsakterne, kommer man til at gyse ved Lægens tørre aktmæsige Erklæring om Tilstanden af de nøgne med Blod og Snavs bedækkede Lig, men kan dog ikke undgaa at lægge Mærke til, at det af alt fremgaar, at det ikke har været Meningen at slaa Tyvebanden ihjel, men kun at gjøre dem „uskadelige“ ved i bogstavelig

Forstand at slaa Arme og Ben i Stykker paa dem. De stakkels Bønder, som i deres Fortvivlelse over Retsusikkerheden øvede Selvtægt, havde en instinktmæssig Skræk for at udgyde Blod og mente sig ikke strafskyldige, naar de kun sloge med stumpe Vaaben, men tog sig ikke i Agt for, at de sloge saa haardt og tidt, at det blev Drab.

Og det maa vel mindes, at Drabsmændene ikke vare Slagsbrøde, men alle, som Domsakten erkjender, „brave og almenagtede Mænd“, af hvilke de fire vare bosatte Familie-fædre, mens deres Ofre, Egnens Skræk, alle havde været dømte, om flere af dem end paa Grund af Vanskeligheden ved at skaffe Vidner, da der jo altid blev nogle tilbage i Tyvereden, der kunde lade den røde Hane gale, vare slupne „for videre Tiltale“. — Skovkristian, der kun var 25 Aar gammel, havde dog alt naaet en Dom lydende paa Kagstrygning og livsvarigt Tugthusarbejde, men var ved Benaadning sluppen med to Aars „Forbedringshus“. —

Den stakkels Sognefoged i Skjæve fik nu travlt. Ridende Stafet sendtes til Sæby til Herredsfogden og fra ham til Amtmanden i Hjørring, der nok heldigvis denne Gang var hjemme, hvad han ellers skyldtes for nødigt

at være. Tager man de Tidens Brevhastighed i Betragtning, maa der være udviklet en overordentlig Energi, siden Kancelliet allerede den 13de November*) kunde udnævne Kommissærer med udstrakt Domsmyndighed til at behandle Sagen og i det hele tage sig af Retstilstanden der oppe. —

Og nu tog Kommissionen Sæde dels i Sæby, dels omkring paa Herregaardene. Selve Drabssagen var for saa vidt snart klar, som de anklagede straks tilstode. Skjøndt Dommerne erkjendte, at det kunde forstaaes, at Drabsmændene „i deres Almue-Enfoldighed kunde betragte sig som værende i Nødværgetilstand mod det Udskud af Menneskeheden, som i saa lang Tid havde været Egnens Plage og Skræk,“ maatte Dommen dog falde haard og lød for de fires Vedkommende paa Livsstraf, mens de andre fik Tugthusarbejde.

Undersøgelserne bragte imidlertid et saadant Væv af Forbrydelser for Dagen, saa de kom til at strække sig over hele Vendsyssel, ja endog sønden Fjorden. Talrige vare Barkholternes Tyverier, før saa vidt de kunde

*) Først den 6te Novbr. havde „Aalborg Stiftstidende“ sin første Meddelelse om Sagen.

oplyses, men Christen Knar fra Melholt og hans Fæller synes at have øvet en endnu mere omfattende Virksomhed. For hans Vedkommende naaede de oplyste Tyveriers Tal til 60, mens hans Broder Rasmus naaede Tallet 67. Retsusikkerheden var naaet saa vidt, at den daværende Ejer af Dronninglund oplyste, at hele Huse i 3 à 4 Nætter vare nedrevne og stjaalne, saa at der endog var stjaalet et af hans Fæstehuse, hvor Fæsteren laa Lig, mens Enken skræmmedes til at flygte.

— Jeg var jo den Gang Barn, men mindes dog, hvordan der baade i Borgestue og Dagligstue taltes om, hvor strængt og haardt Kommissionen gik til Værks, og navnlig det første Sted lød der gruelige Fortællinger derom. Især taltes der om, hvor haardt den havde faret frem, mens den havde Sæde paa Voergaard, hvor, naar andre Opfordringer til Bekjendelse slog fejl, en Nats Ophold i „Rosodunten“ gjerne havde den ønskede Virkning. Og stort hyggeligere, om end bedre Luft, var der ikke oppe i den øverste Etage af Trappe-taarnet, hvor man i sin Tid viste mig Blodpletter paa Muren, der gik under Navn at „Kællingens Blod“, og paastodes at hidrøre fra et i Fortvivlelse og Skræk over Fangenskabet i det gamle Slot, hvor jo Spøgelserne

have Ord for at husere værre end andet Steds, begaaet Selvmord. — En af de tilforordnede Politibetjente, Lundbymølle, som nok ogsaa var temmelig haard, naaede saa vidt, at hans Navn, bogstavelig talt, brugtes som Skræmmemiddel over for Børn, ja endog saa vidt, at han kom i „Korsaren“. —

Men skarp Lud maatte der til og grundigt blev der ryddet op i det ganske Vendsyssel og det var ikke blot Tyvssager, der kom frem, men et Par „kloge Koner“ og en „klog Mand“, der længe havde praktiseret i Fred, kom ogsaa for Dagen, og dermed snurige Kurmetoder, da de uheldigvis ej helt kunde sige sig fri for lidt Hæleri, lige saa lidt som mangan en Gaardmand eller Gaardmandskone.

Hvad det ofte kneb mest med for Tyvene var at faa afsat Kosterne. En af dem havde i et helt Aar en amerikansk Plov, der med saa meget andet var stjaalet paa Dronninglund, nedgravet i sit Havedige, inden han kunde blive af med den, og den fandtes da til sidst en 5—6 Mil borte hos en Mand, der havde kjøbt den i god Tro. Hvad der ej kunde sælges straks, eller kunde fortæres, gjemtes tidt i Skov eller Mose og meget raadnede eller rustede bort eller blev stjaalet af andre Tyve.

Det synes, som intet blev glemt eller overset, thi blandt de straffede findes en Husmand, der fra 1797 til 1824 havde tjent paa Kjølskegaard og i den Tid stjaalet for et Beløb af 1 Rd. 2 Mk. 12 Sk., samt senere for ca. 1 Mk. Hø.

En Arrestantinde, 48 Aar gammel, der nys havde beholdt et til 12 Sk. vurderet Tørklæde, hvori noget Uld var hende leveret til Spind og som 10 Aar før havde begaaet et Tyveri til et Beløb af 6 Rd., maatte tilstaa, at hun, da hun var 13 Aar gammel havde stjaalet en Særk og fik nu Dom paa 8 Aars Tugthus. —

Paa en Maade haardest kom et Par Mænd til at bøde, der for at hjælpe paa et Par Smaatyeve, der, mens de vare i deres Brød, havde begaaet længst glemte eller tilgivne Rapserier, havde aflagt forbeholden eller urigtig Forklaring for Retten. De fik vel kun simpelt Fængsel, men for den enes Vedkommende ved jeg i det mindste, at der til hans Dødsdag hvilede den Plet paa ham, at han havde været med i Tyvesagen, uden at Folk gjorde sig den Ulejlighed at huske eller spørge, paa hvad Maade. —

Der tiltaltes under Sagen i alt 181 Personer, af hvilke kun en frikjendtes og det

endda kun for „videre Tiltale“. Dødsstraf idømtes som sagt de 4 Hovedmænd for Drabet, der blev en Følge af den usalige „Randsagning“. Dommen faldt den 13de Marts 1843, den 18de Juli samme Aar indankedes den for Højesteret, som den 14de Juni 1844 i det væsenlige stadfæstede Dommen, i det mindste for Dødsstraffens Vedkommende. Den 17de Juli 1844 forandredes Straffen ved Benaadning til livsvarigt Arbejde i Kristianshavns Tugthus. — I 1847 indgav den daværende Ejer af Voergaard, Overkrigskommissær Schultz, Ansøgning om de fire Mænds Løsladelse. Højesterets Betænkning æskedes, men Retten maatte, skjøndt den erklærede, „at Forbrydelsen var begaaet under særegne Omstændigheder, og at de paagjældende iøvrigt stedse havde vist sig som retskafne, ulastelige Mænd“, hvis Skjæbne havde vakt almindelig Beklagelse, dog fraraade Frigivelse, hvorfor Kristian den 8des Resolution af 28de Juli 1847 lød paa, at Ansøgningen „for Tiden“ ikke kunde bevilges. — Det var stundom vanskeligt at komme betids i de Tider. —

Saa kom Aaret 1848, der løste saa mange Lænker og den 12te Juli 1848 benaadedes de fire Drabsmænd af Kongen efter Justitsministeriets Indstilling. I seks lange Aar havde

de bødet for, hvad de hin mørke Novembernat forbrød.

— Men hvem havde den egenlige Skyld for, at Befolkningen til sidst troede sig nødt eller berettiget til at øve Lynchjustits? Datidens Blade indeholde sære Bidrag i saa Henseende, der vel ej alle staa til fuld Troende, men dog bære Vidnesbyrd om, at Vendsyssel før den Tid ej med Uret kunde siges at ligge „norden for Lands Lov og Ret“.

Kun en af dem lever endnu. Hans Kjæreste ventede trofast paa ham gjennem de strænge Aar og gav ham den Haand, hun havde lovet ham en lys Sommeraften, inden hin sørgelige Novembernat kastede sin Skygge imellem.

